

Uchwała Nr XL/261/2013
Rady Powiatu w Wyszkowie
z dnia 27 listopada 2013 r.

w sprawie uchwalenia „Programu Ochrony Środowiska dla Powiatu Wyszkowskiego na lata 2013 - 2016 z perspektywą do 2020 r.”

Na podstawie art. 12 pkt 11 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym (Dz. U. z 2013 r., poz. 595 z późn. zm.), art. 17 ust. 1, art. 18 ust. 1 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (Dz. U. z 2008 r. Nr 25, poz. 150 z późn. zm.) Rada Powiatu w Wyszkowie uchwala, co następuje:

§ 1.

Uchwala się „Program Ochrony Środowiska dla Powiatu Wyszkowskiego na lata 2013 - 2016 z perspektywą do 2020 r.”.

§ 2.

„Program Ochrony Środowiska dla Powiatu Wyszkowskiego na lata 2013 - 2016 z perspektywą do 2020 r.” – stanowi załącznik do uchwały.

§ 3.

Wykonanie uchwały powierza się Zarządowi Powiatu Wyszkowskiego.

§ 4.

Uchwała wchodzi w życie po upływie 14 dni od daty ogłoszenia w Dzienniku Urzędowym Województwa Mazowieckiego.

Przewodnicząca Rady Powiatu

Justyna Garbarczyk

UZASADNIENIE

Obowiązek opracowywania powiatowego programu ochrony środowiska wynika z zapisów art. 17 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska. Organem odpowiedzialnym za jego sporządzenie jest zarząd powiatu. Programy przyjmuje się na cztery lata z tym, że przewidziane w nich działania w perspektywie obejmują kolejne cztery lata. Dotychczas obowiązywał „Program ochrony środowiska dla Powiatu Wyszковского na lata 2008 - 2011 z perspektywą do 2015 r. ”.

Konsultacje społeczne

Program i Prognoza skierowane zostały do konsultacji społecznych.

Informujące o tym fakcie obwieszczenie zostało umieszczone:

- na stronie internetowej Starostwa Powiatowego w Wyszkowej oraz stronie Biuletynu Informacji Publicznej;
- na tablicy ogłoszeń w siedzibie starostwa;
- na tablicach ogłoszeń w siedzibach urzędów gmin należących do powiatu wyszkowskiego.

Konsultacje społeczne trwały od 29 maja 2013 r. do 20 czerwca 2013 r.

W wyniku konsultacji społecznych nikt nie wniósł uwag.

Opiniowanie

Zgodnie z obowiązującymi przepisami Program i Prognoza celem zaopiniowania przesłane zostały do:

- Zarządu Województwa Mazowieckiego (uchwała opiniująca pozytywnie projekt Programu Nr 1113/263/13 Zarządu Województwa Mazowieckiego z dnia 18 czerwca 2013 r.)
- Państwowego Wojewódzkiego Inspektora Sanitarnego w Warszawie (opinia z dnia 5 czerwca 2013 r. wskazująca uwagi do Programu i Prognozy oraz opinia z dnia 19 sierpnia 2013 r. opiniująca pozytywnie projekt Programu wraz z Prognozą)
- Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Warszawie (opinia z dnia 25 czerwca 2013 r. wskazująca uwagi do Programu i Prognozy oraz opinia z dnia 30 sierpnia 2013 r. opiniująca bez uwag projekt Programu wraz z Prognozą).

Na podstawie uzyskanych uwag i sugestii ww. organów uzupełniono Program i Prognozę o brakujące zagadnienia i niezbędne zapisy, a także zweryfikowano kierunki działań.

ZLECENIODAWCA:

do Uchwały Nr XL/261/2013
Rady Powiatu w Wyszowie
z dnia 27 listopada 2013 r.
Zarząd Powiatu Wyszowskiego
07 – 200 Wyszów
ul. Aleja Róż 2

WYKONAWCA:

GEO-CONSULTING-SYSTEM
05 – 825 Grodzisk Mazowiecki
ul. Kielecka 16 A

**PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA
DLA POWIATU WYSZKOWSKIEGO
NA LATA 2013 – 2016
Z PERSPEKTYWĄ DO 2020 ROKU**

OPRACOWAŁ:

mgr Szymon Forst

Szymon Forst

Wyszów, 2013 r.

SPIS TREŚCI:

1.	WPROWADZENIE	3
1.1.	Wstęp	3
1.2.	Metodyka opracowania programu ochrony środowiska	4
1.3.	Uwarunkowania wynikające z dokumentów strategicznych wyższego rzędu.....	5
1.4.	Uwarunkowania wynikające z polityki na poziomie powiatu	12
2.	STAN AKTUALNY	14
2.1.	Położenie powiatu	14
2.2.	Środowisko przyrodnicze powiatu.....	16
2.3.	Środowisko społeczno – gospodarcze powiatu.....	18
2.4.	Infrastruktura techniczna na terenie powiatu	19
2.5.	Ochrona przyrody	24
2.5.1.	Kierunki działań i działania na poziomie powiatu.....	28
2.6.	Ochrona i zrównoważony rozwój lasów	29
2.6.1.	Kierunki działań i działania na poziomie powiatu.....	30
2.7.	Racjonalne gospodarowanie zasobami wodnymi	31
2.7.1.	Kierunki działań i działania na poziomie powiatu.....	36
2.8.	Ochrona powierzchni ziemi	37
2.8.1.	Kierunki działań i działania na poziomie powiatu.....	37
2.9.	Gospodarowanie zasobami geologicznymi.....	38
2.9.1.	Kierunki działań i działania na poziomie powiatu.....	39
2.10.	Poprawa jakości powietrza.....	39
2.10.1.	Kierunki działań i działania na poziomie powiatu.....	41
2.11.	Ochrona wód powierzchniowych i podziemnych.....	43
2.11.1.	Kierunki działań i działania na poziomie powiatu.....	53
2.12.	Racjonalna gospodarka odpadami	54
2.12.1.	Kierunki działań i działania na poziomie powiatu.....	55
2.13.	Ochrona przed hałasem i promieniowaniem elektromagnetycznym	56
2.13.1.	Kierunki działań i działania na poziomie powiatu.....	60
2.14.	Nadzwyczajne zagrożenia środowiska.....	60
2.14.1.	Kierunki działań i działania na poziomie powiatu.....	61

3.	STRATEGIA DZIAŁANIA	63
3.1.	Cele polityki ekologicznej powiatu.....	63
3.2.	Harmonogram realizacji działań na lata 2013 – 2016 z perspektywą do 2020 roku	64
4.	REALIZACJA ZAŁOŻEŃ PROGRAMOWYCH	81
4.1.	Mechanizmy prawno – administracyjne	81
4.2.	Mechanizmy finansowe	85
4.3.	Monitoring realizacji programu	95
5.	WYTYCZNE DO SPORZĄDZANIA GMINNYCH PROGRAMÓW OCHRONY ŚRODOWISKA	98
6.	WNIOSKI Z PRZEPROWADZONEJ STRATEGICZNEJ OCENY ODDZIAŁYWANIA NA ŚRODOWISKO	100
7.	MATERIAŁY ŹRÓDŁOWE.....	105

1. WPROWADZENIE

1.1. Wstęp

Działalność człowieka prawie zawsze wiąże się z ingerencją w środowisko i jego zmianą. Z tego powodu konieczne jest wyznaczenie długookresowej strategii postępowania w zakresie ochrony poszczególnych elementów środowiska i minimalizacji skutków działalności. W tym celu opracowuje się programy ochrony środowiska.

Zgodnie z zapisami *ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska* (tekst jednolity Dz. U. z 2008 r., Nr 25, poz. 150 z późn. zm.) podstawowym dokumentem dotyczącym ochrony środowiska na szczeblu krajowym jest *Polityka Ekologiczna Państwa* uchwalana przez Sejm na wniosek Rady Ministrów. W celu jej realizacji sporządzane są następnie programy ochrony środowiska na szczeblu województwa, powiatu i gminy.

Zarząd Powiatu jest zobowiązany do sporządzenia powiatowego programu ochrony środowiska, obejmującego 4 lata z perspektywą na kolejne 4 lata. Dotychczas Zarząd Powiatu Wyszkowskiego przyjął następujące programy ochrony środowiska:

- *Program ochrony środowiska dla powiatu wyszkowskiego na lata 2004 – 2011* – przyjęty Uchwałą Rady Powiatu w Wyszkowie Nr XXIII/160/2005 z dn. 11 lutego 2005 r.
- *Program ochrony środowiska dla powiatu wyszkowskiego na lata 2008 – 2011* – przyjęty Uchwałą Rady Powiatu w Wyszkowie Nr XXXVII/230/2009 z dn. 27 maja 2009 r.

Zagadnienia omówione w *Programie* są zgodne z celami i zadaniami zawartymi w *Programie Ochrony Środowiska Województwa Mazowieckiego na lata 2011 – 2014 z uwzględnieniem perspektywy do 2018 r.*, który określa strategię ochrony, racjonalnego wykorzystania zasobów i poprawy standardów jakości środowiska na terenie województwa, ponadto formułuje cele i priorytety ekologiczne z wyszczególnieniem środków finansowych i zakresem działań proekologicznych. Program ten zawiera również, stosownie do zaleceń Ministra Środowiska, wytyczne do sporządzania programów powiatowych, co ułatwia wykonanie analogicznego harmonogramu w powiatowym programie ochrony środowiska.

Cele ekologiczne zawarte w programie wojewódzkim są zgodne z polityką ekologiczną państwa określoną w *Polityce ekologicznej Państwa w latach 2009 – 2012 z perspektywą do roku 2016*. Dokument ten precyzuje sposoby osiągnięcia celów tej polityki w formie pakietów zadań inwestycyjnych i pozainwestycyjnych, działań w sferze prawa, programowania, mechanizmów ekonomicznych, planowania przestrzennego, badań naukowych, kontroli, monitoringu oraz współpracy międzynarodowej.

Dla ujednoczenia polityk ekologicznych państw Unii Europejskiej przyjęto czteroletnie okresy planowania wraz z przewidywaniem działań w perspektywie kolejnych czterech lat. Zgodnie z ustawą – *Prawo ochrony środowiska* wojewódzkie, powiatowe i gminne programy ochrony środowiska powinny przyjmować analogiczne przedziały czasowe. Niniejsza aktualizacja *Programu ochrony środowiska dla powiatu wyszkowskiego* zakłada realizację poszczególnych zadań priorytetowych w latach 2013 – 2016, z perspektywą do roku 2020.

Niniejszy *Program* stanowi podstawę dla działań samorządu powiatowego w zakresie polityki ekologicznej i tworzenia innych dokumentów strategicznych, jak również gminnych programów ochrony środowiska. Obejmuje on zadania własne powiatu, zadania koordynowane oraz szczegółowe wytyczne do sporządzenia programów gminnych.

Realizacja zadań w zakresie poprawy standardów jakości środowiska oraz jego ochrony będzie wymagać współpracy samorządów na różnych szczeblach i współpracy z podmiotami gospodarczymi.

Niniejszy *Program* po zaopiniowaniu przez Zarząd Województwa Mazowieckiego oraz zaakceptowaniu przez Zarząd Powiatu Wyszkowskiego zostanie uchwalony przez Radę Powiatu, co uczyni go aktem prawa lokalnego.

1.2. Metodyka opracowania programu ochrony środowiska

Niniejszy dokument został sporządzony w układzie zbliżonym do układu *Polityki ekologicznej Państwa w latach 2009 – 2012 z perspektywą do roku 2016* (PEP) oraz *Programu Ochrony Środowiska Województwa Mazowieckiego na lata 2011 – 2014 z uwzględnieniem perspektywy do 2018 r.* – opracowań nadrzędnych względem powiatowych programów ochrony środowiska, wskazujących cele i założenia uniwersalne dla regionu Mazowsza.

Przy opracowywaniu niniejszego dokumentu uwzględniono wytyczne zawarte w *Wytycznych sporządzania programów ochrony środowiska na szczeblu regionalnym i lokalnym* (Ministerstwo Środowiska, 2002).

Niniejszy dokument podzielono na cztery główne rozdziały:

Rozdział I – Wprowadzenie.

Rozdział II – Stan aktualny.

Rozdział III – Strategia działania.

Rozdział IV – Realizacja założeń programowych.

Opracowując *Program* przyjęto następującą kolejność działań:

- określenie założeń ochrony środowiska dla powiatu, które zostały przyjęte w dokumentach wyższego szczebla,
- krótka charakterystyka powiatu oraz ocena stanu środowiska,
- wyznaczenie celów i zadań krótkookresowych – na lata 2013 – 2016,
- wyznaczenie celów i zadań długoterminowych do roku 2020,
- określenie sposobu finansowania zadań,
- określenie sposobu kontroli realizacji programu.

Diagnoza stanu środowiska naturalnego powiatu wyszkowskiego sporządzona została głównie na podstawie opracowań Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska w Warszawie (WIOŚ), danych Głównego Urzędu Statystycznego (GUS), a także informacji zawartych na stronach internetowych instytucji publicznych, działających w obszarze ochrony środowiska oraz literatury fachowej. Jako punkt odniesienia dla *Programu* przyjęto stan środowiska na terenie Powiatu na dzień 31 grudnia 2012 r. przy wykorzystaniu dostępnych danych za okres 2013 roku.

Poszczególne komponenty środowiskowe zostały opracowane kompleksowo. Oznacza to, że przy omawianiu aktualnej sytuacji w danym obszarze tematycznym, uwzględniono jednocześnie uwarunkowania wynikające z dokumentów strategicznych, dotyczące określonej dziedziny oraz najważniejsze problemy i propozycje ich rozwiązania. Na podstawie aktualnego stanu środowiska naturalnego powiatu wyszkowskiego, a także uwarunkowań wynikających z dokumentów programowych wyznaczono kierunki działań i zaproponowano do nich działania, których wykonanie jest niezbędne, aby zachować bądź poprawić stan środowiska, wypełnić zobowiązania unijne, a tym samym poprawić jakość życia lokalnej społeczności.

Dało to podstawę do wyznaczenia obszarów priorytetowych i sprecyzowania celów środowiskowych, co przedstawione zostało w części *Programu* dotyczącej strategii działania.

1.3. Uwarunkowania wynikające z dokumentów strategicznych wyższego rzędu

Polityka ekologiczna powiatu powinna być całkowicie zgodna z polityką ekologiczną państwa i odzwierciedlać kierunki poprawy stanu środowiska oraz racjonalnego wykorzystania zasobów naturalnych sformułowane w *Programie ochrony środowiska województwa mazowieckiego na lata 2011 – 2014 z uwzględnieniem perspektywy do 2018 r.* Dodatkowo *Program ochrony środowiska dla powiatu wyszkowskiego na lata 2013 – 2016 z perspektywą do roku 2020,*

zwany dalej *Programem*, powinien być zgodny z następującymi, nadrzędnymi opracowaniami planistycznymi i programowymi:

- *Strategia Rozwoju Kraju 2020*
- *Narodowa Strategia Spójności 2007 – 2013*
- *Krajowego programu zwiększania lesistości (aktualizacja, 2003)*
- *Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Mazowieckiego (2004)*
- *Program Możliwości Wykorzystania Odnawialnych Źródeł Energii dla Województwa Mazowieckiego (2006)*
- *Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego do roku 2020*
- *Program zwiększania lesistości dla Województwa Mazowieckiego do roku 2020 (2007)*
- *Program małej retencji dla Województwa Mazowieckiego (2008)*
- *Regionalny Program Operacyjny Województwa Mazowieckiego 2007 – 2013.*

Celem głównym polityki ekologicznej państwa jest, przyjęta w Konstytucji RP, zasada zrównoważonego rozwoju. Zasada ta oznacza przyjęcie modelu rozwoju, w którym zaspokajanie bieżących potrzeb społecznych oraz potrzeb przyszłych pokoleń będzie traktowane równoprawnie i będzie udziałem wszystkich grup społecznych, a racje społeczne, ekonomiczne i ekologiczne traktować należy równorzędnie.

Polityka ekologiczna Państwa na lata 2009 – 2012 z perspektywą do roku 2016 (M.P.2009 nr 34, poz. 501)

Polityka ekologiczna Państwa w latach 2009 – 2013 z perspektywą do roku 2016 (PEP) stanowi dokument określający, na podstawie aktualnego stanu środowiska, priorytety ekologiczne oraz wskazujący kierunki działań, których realizacja pozwoli na osiągnięcie niżej wymienionych celów średniookresowych:

1) w zakresie działań systemowych:

- doprowadzenie do sytuacji, w której projekty dokumentów strategicznych wszystkich sektorów gospodarki będą, zgodnie z obowiązującym w tym zakresie prawem, poddawane procedurze oceny oddziaływania na środowisko i wyniki tej oceny będą uwzględniane w ostatecznych wersjach tych dokumentów,
- uruchomienie takich mechanizmów prawnych, ekonomicznych i edukacyjnych, które prowadziłyby do rozwoju proekologicznej produkcji towarów oraz do świadomych postaw konsumenckich, zgodnie z zasadą rozwoju zrównoważonego,

- jak najszersze przystępowanie do systemu EMAS, rozpowszechnianie wiedzy wśród społeczeństwa o tym systemie i tworzenie korzyści ekonomicznych dla firm i instytucji będących w systemie,
- podnoszenie świadomości ekologicznej społeczeństwa, a także aktywizacja mieszkańców do działań na rzecz ochrony środowiska,
- zwiększenie roli polskich placówek badawczych we wdrażaniu eko-innowacji w przemyśle oraz w produkcji wyrobów przyjaznych dla środowiska oraz doprowadzenie do zadowalającego stanu systemu monitoringu środowiska,
- stworzenie systemu prewencyjnego, mającego na celu zapobieganie szkodom w środowisku i sygnalizującego możliwość wystąpienia szkody,
- przywrócenie właściwej roli planowania przestrzennego na obszarze całego kraju.

2) w zakresie ochrony zasobów naturalnych:

- zachowanie bogatej różnorodności biologicznej wraz z umożliwieniem zrównoważonego rozwoju gospodarczego kraju,
- racjonalne użytkowanie zasobów leśnych przez kształtowanie ich właściwej struktury gatunkowej i wiekowej, z zachowaniem bogactwa biologicznego,
- racjonalizacja gospodarowania zasobami wód powierzchniowych i podziemnych,
- rozpowszechnianie dobrych praktyk rolnych i leśnych, zgodnych z zasadami rozwoju zrównoważonego,
- przeciwdziałanie degradacji terenów rolnych, łąkowych i wodno – błotnych przez czynniki antropogenne,
- rekultywacja gleb zdegradowanych i zdewastowanych,
- racjonalizacja zaopatrzenia ludności oraz sektorów gospodarczych w kopaliny i wodę z zasobów podziemnych oraz ochrona tych zasobów przed ilościową i jakościową degradacją.

3) w zakresie poprawy jakości środowiska i bezpieczeństwa ekologicznego:

- dalsza poprawa stanu zdrowotnego mieszkańców w wyniku wspólnych działań sektora ochrony środowiska z sektorem zdrowia oraz skuteczny nadzór nad wszystkimi w kraju instalacjami będącymi potencjalnymi źródłami awarii przemysłowych,
- obniżenie emisji zanieczyszczeń do powietrza, zgodnie z wymogami UE,
- utrzymanie lub osiągnięcie dobrego stanu wszystkich wód do 2015 r.,
- racjonalne gospodarowanie odpadami,

- dokonanie wiarygodnej oceny narażenia społeczeństwa na ponadnormatywny hałas i podjęcie kroków do zmniejszenia tego zagrożenia tam, gdzie jest ono największe,
- stworzenie efektywnego systemu nadzoru nad substancjami chemicznymi dopuszczonymi na rynek.

Ze względu na charakter dokumentu wskazane cele i założenia są uniwersalne dla wszystkich regionów Polski. Dlatego też w programach ochrony środowiska doprecyzowuje się przesłanki i wytyczne PEP, zgodnie z lokalnymi uwarunkowaniami danego regionu.

Strategia Rozwoju Kraju 2020

Strategia Rozwoju Kraju 2020 jest podstawowym dokumentem strategicznym na poziomie krajowym, który określa cele do osiągnięcia w obszarze rozwoju społeczno – gospodarczego kraju oraz warunki, które powinny zapewnić ten rozwój. Strategia, jak i inne dokumenty o charakterze strategicznym, programowym, planistycznym, sporządzona została zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju czyli równorzędnego uwzględniania rozwoju gospodarczego, społecznego i ochrony środowiska. Celem strategii, która uwzględnia też cele Unii Europejskiej w zakresie zrównoważonego rozwoju, jest polepszenie jakości życia mieszkańców Polski. Jednym z pięciu priorytetów Strategii jest poprawa infrastruktury technicznej i społecznej. W ramach tego priorytetu wskazuje się na konieczność realizacji inwestycji z zakresu ochrony środowiska służących ochronie zasobów wodnych, poprawie czystości wód i powietrza, zapewniających oszczędność energii i zabezpieczających przed katastrofami naturalnymi.

Ujęte w *Strategii* cele pozwolą na efektywne wykorzystanie funduszy krajowych oraz unijnych. *Strategia* jest źródłem odniesienia dla innych strategii i programów krajowych (w tym do Narodowej Strategii Spójności), regionalnych i lokalnych.

Narodowa Strategia Spójności 2007 – 2013

NSS określa priorytety, obszary i system wdrażania funduszy unijnych takich jak: Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego, Europejski Fundusz Społeczny, Fundusz Spójności na lata 2007 – 2013. Cel strategiczny NSS to zapewnienie warunków do wzrostu konkurencyjności gospodarki. Realizacja NSS odbywa się poprzez Programy Operacyjne (zarządzane przez Ministerstwo Rozwoju Regionalnego) i 16 Regionalnych Programów Operacyjnych (zarządzanych przez zarządy województw).

Wśród PO wyróżnia się m.in. PO Infrastruktura i Środowisko, którego celem jest wzrost atrakcyjności inwestycyjnej regionów Polski poprzez rozwój infrastruktury przy uwzględnieniu

zasad ochrony środowiska, zdrowia społeczeństwa, zachowania tożsamości kulturowej i rozwoju spójności terytorialnej. W PO Infrastruktura i Środowisko określono 7 priorytetów związanych z ochroną środowiska:

- 1) Gospodarka wodno – ściekowa,
- 2) Gospodarka odpadami i ochrona powierzchni ziemi,
- 3) Zarządzanie zasobami i przeciwdziałanie zagrożeniom środowiska,
- 4) Przedsięwzięcia dostosowujące przedsiębiorstwa do wymogów ochrony środowiska,
- 5) Ochrona przyrody i kształtowanie postaw ekologicznych,
- 6) Transport przyjazny środowisku,
- 7) Infrastruktura energetyczna przyjazna środowisku i efektywność energetyczna.

Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego do roku 2020

Dokumentem nadrzędnym wytyczającym cele i kierunki działań m. in. w zakresie polityki ekologicznej (ochrony środowiska) województwa mazowieckiego jest *Strategia rozwoju województwa mazowieckiego do roku 2020*. W uchwalonym dokumencie znajdują się zapisy celów i kierunki działań uwzględniające, zmiany zewnętrznych i wewnętrznych uwarunkowań rozwoju regionu, a także determinanty unijnej i krajowej polityki regionalnej.

Dążenia i aspiracje władz województwa w urzeczywistnieniu nakreślonej wizji rozwoju regionu oddaje sformułowana misja strategiczna: *Mazowsze jako najbardziej rozwinięty gospodarczo region w Polsce podejmuje uczestnictwo w rywalizacji z innymi rozwiniętymi regionami, poprzez eliminowanie dysproporcji rozwojowych, rozwój nowoczesnej gospodarki opartej na wiedzy oraz zapewnienie mieszkańcom Mazowsza optymalnych warunków do rozwoju jednostki, rodziny, jak i całej społeczności, przy jednoczesnym zachowaniu spójnego i zrównoważonego rozwoju.*

Uszczegółowienie jej istoty zawierają poszczególne cele Strategii, wyznaczające strategiczne kierunki działań. Za nadrzędny cel rozwoju Mazowsza przyjmuje się *wzrost konkurencyjności gospodarki i równoważenie rozwoju społeczno – gospodarczego w regionie jako podstawę poprawy jakości życia mieszkańców.*

Realizacja celu nadrzędnego będzie możliwa poprzez następujące trzy cele strategiczne:

- Budowa społeczeństwa informacyjnego i poprawa jakości życia mieszkańców województwa;
- Zwiększanie konkurencyjności regionu w układzie międzynarodowym;
- Poprawa spójności społecznej, gospodarczej i przestrzennej regionu w warunkach zrównoważonego rozwoju.

Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Mazowieckiego

Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Mazowieckiego jest drugim podstawowym dokumentem wyznaczającym cele i kierunki rozwoju regionu – w układzie przestrzennym. Zgodnie z założeniami PZPWM priorytetowym celem polityki przestrzennej Mazowsza jest stwarzanie warunków do osiągnięcia spójności terytorialnej oraz trwałego i zrównoważonego rozwoju województwa mazowieckiego, jak również do poprawy warunków życia mieszkańców oraz zwiększenia konkurencyjności regionu.

Uwarunkowania wynikające z PZPWM dotyczą głównie trzech kierunków wojewódzkiej polityki przestrzennej, do których należy:

- *Poprawa warunków funkcjonowania środowiska przyrodniczego* (w odniesieniu do dwóch stref jakości środowiska: ochrony walorów przyrodniczych i poprawy standardów środowiska),
- *Przeciwdziałanie największym zagrożeniom* (m.in. zagrożenia powodzią i zapewnienie przepływu wielkich wód, przewożenie materiałów niebezpiecznych),
- *Rozwój ponadlokalnych systemów infrastruktury technicznej* (m.in. systemy wodociągowo-kanalizacyjne, inwestycje w odnawialne źródła energii).

Program małej retencji dla Województwa Mazowieckiego

Program przedstawia wielopłaszczyznowe uwarunkowania dla rozwoju małej retencji, zawiera zestawienia danych o istniejących i planowanych obiektach służących retencji wodnej, a także systemach melioracyjnych i mokradłach.

Program możliwości wykorzystania odnawialnych źródeł energii dla Województwa Mazowieckiego

Program stanowi istotny materiał wyjściowy do sporządzania założeń dla gminnych planów zapotrzebowania w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe, do czego zobowiązuje prawo energetyczne.

Program zwiększania lesistości dla województwa mazowieckiego do roku 2020

Program stanowi cenny materiał wyjściowy do rozpoznania uwarunkowań przyrodniczych i społeczno – gospodarczych, nakreśla docelową wizję systemu obszarów leśnych regionu, a także wskazuje konkretną przestrzeń, w obrębie której samorządy gminne mogłyby i powinny rozważać zmiany przeznaczenia gruntów w tym kierunku. *Program* zwiększania lesistości jest pierwszym opracowaniem w tym zakresie w Województwie Mazowieckim. Opracowanie takiego programu na

szczeblu wojewódzkim i jego wdrożenie przyczyni się do osiągnięcia wskaźnika lesistości Mazowsza do ok. 25% w 2020 r.

Program Ochrony Środowiska Województwa Mazowieckiego na lata 2011 – 2014 z uwzględnieniem perspektywy do 2018 r.

W *Programie* określono szereg zadań o charakterze priorytetowym do zrealizowania do roku 2018. Na podstawie analizy stanu aktualnego i uwarunkowań wynikających z dokumentów programowych dotyczących ochrony środowiska, w tym raportów z realizacji dotychczasowego programu ochrony środowiska województwa mazowieckiego, wyznaczonych zostało pięć obszarów priorytetowych dla Mazowsza:

- I. Poprawa jakości środowiska;*
 - II. Racjonalne wykorzystanie zasobów naturalnych;*
 - III. Ochrona przyrody;*
 - IV. Poprawa bezpieczeństwa ekologicznego;*
 - V. Edukacja ekologiczna społeczeństwa*
- oraz obszar działań dotyczący *Zagadnień systemowych*.

Wymienione obszary wskazują w jakim zakresie należy zintensyfikować działania, aby osiągnąć zakładane cele środowiskowe, a tym samym poprawić jakość życia mieszkańców Mazowsza. W ramach obszarów priorytetowych wyszczególnione zostały niżej wymienione cele średniookresowe, których wykonanie będzie możliwe za pomocą realizacji działań ujętych w harmonogramie.

OBSZAR PRIORYTETOWY I – POPRAWA JAKOŚCI ŚRODOWISKA

- I.1. Poprawa jakości powietrza, w tym dążenie do osiągnięcia poziomu celu długoterminowego dla ozonu do 2020 r.
- I.2. Poprawa jakości wód.
- I.3. Racjonalna gospodarka odpadami.
- I.4. Ochrona powierzchni ziemi.
- I.5. Ochrona przed hałasem i promieniowaniem elektromagnetycznym.

OBSZAR PRIORYTETOWY II – RACJONALNE WYKORZYSTANIE ZASOBÓW NATURALNYCH

- II.1. Racjonalne gospodarowanie zasobami wodnymi.

II.2. Efektywne wykorzystanie energii.

II.3. Racjonalne gospodarowanie zasobami geologicznymi.

OBSZAR PRIORYTETOWY III – OCHRONA PRZYRODY

III.1. Ochrona walorów przyrodniczych.

III.2. Zwiększenie lesistości.

III.3. Ochrona lasów, ze szczególnym uwzględnieniem różnorodności biologicznej.

OBSZAR PRIORYTETOWY IV – POPRAWA BEZPIECZEŃSTWA EKOLOGICZNEGO

IV.1. Przeciwdziałanie poważnym awariom

IV.2. Zwiększenie bezpieczeństwa transportu substancji niebezpiecznych

IV.3. Ochrona przed powodzią i suszą

IV.4. Ochrona przed osuwiskami

IV.5. Ochrona przeciwpożarowa

OBSZAR PRIORYTETOWY V – EDUKACJA EKOLOGICZNA SPOŁECZEŃSTWA

V.1. Wzrost świadomości ekologicznej mieszkańców Mazowsza.

V.2. Udział społeczeństwa w postępowaniach na rzecz ochrony środowiska.

ZAGADNIENIA SYSTEMOWE

VI.1. Upowszechnienie znaczenia zarządzania środowiskowego.

VI.2. Zwiększenie roli placówek naukowo-badawczych Mazowsza we wdrażaniu ekoinnowacji.

VI.3. Egzekwowanie odpowiedzialności za szkody w środowisku.

1.4. Uwarunkowania wynikające z polityki na poziomie powiatu

Na poziomie powiatu cele dotyczące szeroko pojętej ochrony środowiska zostały sformułowane w *Strategii zrównoważonego rozwoju powiatu wyszkowskiego do roku 2015 – aktualizacja* (załącznik do Uchwały Nr X/80/2007 Rady Powiatu w Wyszkowie z dnia 27 czerwca 2007 r.) w sposób następujący:

Cel nadrzędny: Rozwinięty Powiat Wyszkowski ze swoją kulturą i tradycjami, bogactwem przyrody, ze zgodnym i zasobnym społeczeństwem.

Cel główny: Zachowanie walorów przyrodniczych i krajobrazowo – kulturowych.

- Cele szczegółowe**
- 1.1. Zachowanie walorów krajobrazowych, szczególnie dolin rzecznych.
 - 1.2. Utworzenie obszarów chronionych i nowych użytków ekologicznych.
 - 1.3. Likwidacja zagrożeń środowiska.
 - 1.4. Powiększanie lesistości i dbałość o stan sanitarny lasów.
 - 1.5. Edukacja ekologiczna – Podniesienie świadomości ekologicznej.
 - 1.6. Ochrona walorów kulturowo – krajobrazowych.

W postaci działań powyższe cele zostały w pewnym stopniu skonkretyzowane w *Planie Rozwoju Lokalnego Powiatu Wyszkowskiego na lata 2004 – 2006 z uwzględnieniem kolejnego okresu programowania Unii Europejskiej na lata 2007 – 2013* (załącznik do Uchwały Nr XXXI/214/2005 Rady Powiatu Wyszkowskiego z dnia 28 października 2005 r.).

2. STAN AKTUALNY

Biorąc pod uwagę fakt, iż niniejszy dokument stanowi aktualizację *Programu ochrony środowiska dla powiatu wyszkowskiego na lata 2004 – 2011*, zawierającego szeroką charakterystykę środowiska przyrodniczego (budowa geologiczna i ukształtowanie terenu, warunki klimatyczne, zasoby glebowe, surowcowe i wodne oraz przyrodnicze i krajobrazowe) w niniejszym dokumencie skupiono się w szczególności na analizie stanu jakości powyższych zasobów przyrodniczych. Ponadto przedstawiono społeczno – gospodarczą charakterystykę powiatu wyszkowskiego oraz stopień wyposażenia jego obszaru w infrastrukturę techniczną.

2.1. Położenie powiatu

Powiat wyszkowski położony jest w północno – wschodniej części województwa mazowieckiego, w odległości ok. 60 km od Warszawy. Administracyjnie powiat składa się z sześciu gmin: jednej miejsko – wiejskiej (miasto i gmina Wyszaków) oraz pięciu wiejskich (gmina Brańszczyk, Długosiodło, Rząśnik, Somianka, Zabrodzie). W powiecie jest 241 miejscowości łącznie z miastem, zorganizowanych w 170 sołectw. Siedzibą powiatu jest miasto Wyszaków.

Powiat wyszkowski rozciąga się między dolinami Bugu i Narwi, granicząc z powiatami: wołomińskim, legionowskim, pułtuskim, makowskim, ostrołęckim, ostrowskim i węgrowskim.

Mapa nr 1. Lokalizacja powiatu wyszkowskiego na tle województwa mazowieckiego

Źródło: Program Ochrony Środowiska Województwa Mazowieckiego na lata 2011 – 2014 z uwzględnieniem perspektywy do 2018 r., Warszawa 2012 r.

2.2. Środowisko przyrodnicze powiatu

Według podziału fizyczno – geograficznego Polski (Kondracki J, 2002 r.) powiat wyszkowski położony jest w obrębie: makroregionu *Nizina Północnomazowiecka* oraz mezoregionów: *Dolina Dolnej Narwi*, *Międzyrzecze Łomżyńskie*, *Dolina Dolnego Bugu* oraz *Równina Wołomińska*.

Rzeźba terenu w obrębie powiatu jest konsekwencją budowy geologicznej najmłodszych utworów, ukształtowanych w wyniku działalności akumulacyjnej lądolodu zlodowacenia środkowopolskiego oraz działalności fluwioglacjalnej wód polodowcowych. Obecnie istotnym czynnikiem kształtującym rzeźbę terenu powiatu wyszkowskiego jest gospodarcza działalność człowieka. Na podstawie wierceń geologicznych w podłożu stwierdzono występowanie osadów związanych genetycznie z ostatnią epoką lodowcową. Reprezentują je: szara glina zwałowa oraz wodno – lodowcowe piaski i żwiry. Występują tu również osady pochodzenia rzecznoego, piaski wydymowe, a w dolinie Bugu – namuły bagienne i torfy.

Warunki morfologii, geologiczne i wodne w obrębie powiatu wyszkowskiego są niezbyt korzystne dla wytworzenia urodzajnych gleb rolniczych. Ogólny wskaźnik jakości rolniczej przestrzeni produkcyjnej według szacunków własnych Instytutu Upraw, Nawożenia i Gleboznawstwa w Puławach wynosi dla powiatu wyszkowskiego 48,9 (dla województwa mazowieckiego – 59,4, dla kraju – 66,6). Gleby dobre i średnie (klasy III i IV) stanowią na terenie powiatu ok. 30% użytków rolnych (w województwie mazowieckim – 55,7%, w kraju – 60,5%). Najwyższej jakości gleby występują na terenie gminy Somianka, najniższej – na terenie gminy Długosiodło. Gleby I i II klasy bonitacyjnej w powiecie nie występują w ogóle.

Obszar powiatu wyszkowskiego nie jest obszarem zasobnym w surowce mineralne. Wśród udokumentowanych złóż surowców mineralnych podstawową grupę stanowią kopaliny pospolite, do których należą głównie kruszywa, surowce ilaste i piaski.

Zasoby wód powierzchniowych powiatu wyszkowskiego stanowią zasadniczo wody płynące i ich starorzecza (wchodzące w skład zlewiska Wisły). Głównie zasoby stanowi rzeka Bug z lewobrzeżnym dopływem rzeką Liwiec. Uzupełnieniem zasobów są rzeka Narew oraz mniejsze cieki powierzchniowe, m.in. Fiszor, Ruda, Prut, Tuchelka, Struga, Wymakracz, Kabat, Kanał Zambski, Kanał A, Kanał B, Rów A, Fiszor (Lewy, Prawy, Środkowy), Kanał Gostkowo.

Długość rzeki Bug (III rzędowy lewobrzeżny dopływ Narwi) w obrębie powiatu wyszkowskiego wynosi 68 km po lewej stronie (6 – 74 km) i 52 km po prawej (22 – 74 km). Rzeka Liwiec (gmina Wyszaków) charakteryzuje się płytką doliną o zmiennej szerokości od ok. 5 do 50 m. Liwiec uchodzi do rzeki Bug w rejonie wsi Kamięczek.

Rzeka Narew na przestrzeni ok. 15 km stanowi północno – zachodnią granicę powiatu wyszkowskiego, a szerokość jej doliny w obrębie powiatu waha się od 1,5 km do 3,0 km. Na pograniczu doliny Narwi usytuowane są gminy Długosiodło i Rząśnik.

Wody podziemne na terenie powiatu wyszkowskiego związane są przede wszystkim z utworami czwartorzędowymi i trzeciorzędowymi oraz kredowymi i jurajskimi. Ze względów eksploatacyjnych największe znaczenie posiada poziom czwartorzędowy, co ma związek z jego łatwością odnawiania i płytkim występowaniem. W obrębie powiatu wyszkowskiego posiadają lokalizację dwa główne zbiorniki wód podziemnych: GZWP nr 221 oraz GZWP nr 215A (wg Kleczkowskiego).

Pierwszą warstwę wodonośną stanowią wody podskórne na ogół na głębokości do 1 – 5 m, o zwierciadle swobodnym, bardzo narażone na zanieczyszczenia pochodzące z powierzchni terenu, w związku z czym praktycznie nieużytkowane. Drugi poziom wodonośny występuje na głębokości 20 – 45 m p.p.t. i stanowią go wody o zwierciadle napiętym, stabilizujące się na głębokości ok. 1 – 10 m. Trzeci poziom wodonośny występuje na głębokości ok. 50 – 60 m p.p.t. i jest najbardziej zasobny w wodę. Są to wody o zwierciadle napiętym, stabilizujące się na głębokości 1 – 4,5 m.

Lasy i tereny leśne stanowią w powiecie wyszkowskim ok. 33% całkowitej jego powierzchni i charakteryzują się urozmaiconym składem gatunkowym oraz licznymi stanowiskami gatunków rzadkich i chronionych (wskaźnik lesistości dla województwa mazowieckiego wynosi 21,9%, dla kraju – 28,5%, dla Europy – 33%). Największy odsetek lasów w strukturze użytkowania terenu charakteryzuje gminę Brańszczyk, najmniejszy – gminę Somianka. W strukturze własnościowej lasów na terenie powiatu dominują lasy państwowe ok. 80%.

W strukturze wiekowej drzewostanów w lasach państwowych dominują lasy w II i III klasie wieku (20 – 60 lat). W lasach prywatnych przeważa drzewostan młody w II klasie wieku (do 40 lat). Drzewostany powyżej 80 lat zajmują nie więcej niż 10% powierzchni leśnych. Znaczny odsetek tutejszych lasów stanowi drzewostan nasadzony przez człowieka. Dominującymi typami siedliskowymi są w obrębie powiatu: *bór mieszany świeży*, *las mieszany świeży* oraz *bór świeży*.

Funkcje administratora w stosunku do lasów państwowych położonych na terenie powiatu wyszkowskiego pełnią dwa Nadleśnictwa: Wyszków (po prawej stronie Bugu – obejmuje gminy: Brańszczyk, Długosiodło, Rząśnik, Somianka oraz Wyszków) i Drewnica (po lewej stronie Bugu – obejmuje gminy: Zabrodzie i Wyszków).

2.3. Środowisko społeczno – gospodarcze powiatu

Powiat wyszkowski jest powiatem typowo rolniczym, na strukturę przestrzenną, którego składają się obszary zurbanizowane miasta Wyszków oraz tereny wiejskie zróżnicowane pod względem zasobów i wyposażenia.

Sieć osadnicza ma w głównej mierze układ pasmowo – koncentryczny z wykształconym ośrodkiem regionalnym, jaki stanowi miasto Wyszków oraz ze strefą osadnictwa związanego z osią doliny Bugu. Funkcjonuje także pięć lokalnych ośrodków obsługi mieszkańców, tj. miejscowości gminne: Brańszczyk, Długosiodło, Rząśnik, Somianka oraz Zabrodzie.

Powiat wyszkowski zajmuje powierzchnię 87.752 ha. Zamieszkuje go 73300 mieszkańców, a gęstość zaludnienia wynosi 83,5 osoby/ km². Powierzchnię oraz liczbę ludności i gęstość zaludnienia gmin wchodzących w skład powiatu wyszkowskiego przedstawia poniższa tabela nr 1.

Tabela nr 1. Charakterystyka gmin powiatu wyszkowskiego

Lp.	Charakterystyka	Brańszczyk	Długosiodło	Rząśnik	Somianka	Wyszków	Zabrodzie	POWIAT
1.	powierzchnia [ha]	16761	16745	16743	11784	16518	9201	87752
2.	ludność [osoby]	8282	7937	6946	5577	38771	5787	73300
3.	gęstość zaludnienia [osób/ km ²]	49,4	21,2	42	47	234,7	62,9	83,5

Źródło: dane Urzędów Gmin na dzień 31 grudnia 2012 r.

Pod względem użytkowania powierzchni terenu grunty orne zajmują nieco ponad 40% powierzchni powiatu wyszkowskiego, zaś łąki i pastwiska – ok. 18%. Lasy oraz tereny leśne zajmują nieco ok. 33% powierzchni powiatu. Poniższa tabela nr 2 przedstawia użytkowanie terenu gmin wchodzących w skład powiatu wyszkowskiego.

Tabela nr 2. Użytkowanie terenu gmin powiatu wyszkowskiego

Lp.	Gmina	Użytkowanie terenu [%]			
		grunty orne	łąki i pastwiska	las i tereny leśne	pozostałe grunty
1.	Brańszczyk	29,6	15,8	45,8	8,8
2.	Długosiodło	33,7	19,6	41,7	5,0
3.	Rząśnik	34,1	23,3	38,0	4,6
4.	Somianka	60,3	12,8	17,2	9,7
5.	Wyszków	41,6	23,5	22,5	12,4
6.	Zabrodzie	41,7	11,7	29,3	17,3

Źródło: dane Urzędów Gmin na dzień 31 grudnia 2012 r.

Dominującą gałęzią gospodarki na terenie powiatu wyszkowskiego jest rolnictwo. W produkcji zwierzęcej przeważa hodowla trzody chlewnej i bydła. W strukturze zasiewów dominują zboża oraz ziemniaki, w mniejszym stopniu rośliny przemysłowe, przede wszystkim buraki cukrowe. Sady stanowią ok. 2 % ogólnej powierzchni użytków rolnych.

Działalność gospodarczą na terenie powiatu wyszkowskiego prowadzi ponad 6500 podmiotów gospodarczych. W głównej mierze są to podmioty świadczące usługi w zakresie: handlu (1357 podmiotów), budownictwa (1035 podmiotów), transportu (803 podmioty) i pozarolniczej działalności produkcyjnej (387 podmiotów). Na terenie powiatu wyszkowskiego dominują małe i średnie zakłady produkcyjne oraz liczne zakłady usługowe, charakteryzujące się różnym stopniem oddziaływania na środowisko przyrodnicze.

Ze względu na niezaprzeczalne walory przyrodnicze i krajobrazowe na terenie powiatu wyszkowskiego coraz większe znaczenie posiadają usługi okołoturystyczne, związane z rozwijającą się turystyką pobytową, agro- i ekoturystyką oraz turystyką pieszą, konną i wodną.

2.4. Infrastruktura techniczna na terenie powiatu

Pod pojęciem *infrastruktury technicznej* rozumieć należy urządzenia, sieci przesyłowe i związane z nimi obiekty świadczące niezbędne i podstawowe usługi dla określonej jednostki przestrzenno – gospodarczej w zakresie m.in. dostarczania ciepła, wody, usuwania ścieków i odpadów oraz transportu.

Przez teren powiatu wyszkowskiego przebiegają następujące odcinki dróg krajowych: nr 8 prowadząca od przejścia granicznego do Czech w Kudowie – Słonem do przejścia granicznego

na Litwę w Budzisku przez Piotrków Trybunalski – Warszawę – Wyszaków – Białystok – Suwałki, jest jedną z głównych szlaków komunikacyjnych między południową a wschodnią częścią kraju oraz droga nr 62 Strzelno – Radziejów – Włocławek – Płock – Wyszogród – Nowy Dwór Mazowiecki – Wyszaków – Węgrów – Siemiatycze.

Sieć dróg publicznych na terenie powiatu uzupełniają dwie drogi wojewódzkie: nr 618 Gołymin – Pułtusk – Wyszaków oraz nr 694 Przyjmy – Brok – granica województwa, a także drogi powiatowe i gminne.

Niestety nie wszystkie drogi na terenie powiatu posiadają dostosowane parametry techniczne do normatywu szerokości i korony drogi. Zasadniczym problemem wszystkich dróg jest ich niedostateczna nośność oraz zły stan nawierzchni lub podbudowy, wymagający ciągłej modernizacji. Charakterystykę układu komunikacyjnego powiatu oraz gmin wchodzących w skład powiatu wyszkowskiego prezentują tabela nr 3 i nr 4.

Tabela nr 3. Sieć dróg publicznych w gminach powiatu wyszkowskiego [km]

Lp.	Gmina	Ogółem	Drogi asfaltowe	Kostka brukowa	Drogi żwirowe	Drogi nieutwardzone
1.	Brańszczyk	75,15	45,65	-	29,5	-
2.	Długosiodło	136,43	39,64	-	96,40	-
3.	Rząśnik	172,0	101,3	-	37,0	33,7
4.	Somianka	354,0	28,4	-	18,3	307,3
5.	Wyszaków	84,3	31,38	2,63	-	50,29
6.	Zabrodzie	306,36	123,67	-	36,19	146,5
powiat wyszkowski		1128,24	370,04	2,63	217,39	537,79

Źródło: dane Urzędów Gmin na dzień 31 grudnia 2012 r.

Tabela nr 4. Sieć dróg powiatowych w gminach powiatu wyszkowskiego [km]

Lp.	Gmina	Ogółem	Drogi asfaltowe	Drogi żwirowe
1.	Brańszczyk	52,59	49,59	3,0
2.	Długosiodło	59,74	45,39	14,35
3.	Rząśnik	53,82	50,74	3,08
4.	Somianka	41,92	37,08	4,84
5.	Wyszaków	51,94	45,37	6,57
6.	Zabrodzie	29,17	27,7	1,47
powiat wyszkowski		289,18	255,87	33,31

Źródło: dane Starostwa Powiatowego w Wyszakowie na dzień 31 grudnia 2012 r.

Ze względu na ochronę środowiska oraz jakość funkcjonowania lokalnych społeczności najistotniejszym elementem infrastruktury technicznej są sieci wodno – kanalizacyjne, których charakterystykę prezentują poniższe tabele nr 5 i 6.

Tabela nr 5. Charakterystyka sieci wodociągowej w gminach powiatu wyszkowskiego

Lp.	Charakterystyka	Brańszczyk	Długosiodło	Rząśnik	Somianka	Wyszków	Zabrodzie	POWIAT
1.	długość czynnej sieci wodociągowej [km]	108,35	46,3	142,92	100,2	217,0	99,26	714,03
2.	liczba przyłączy wodociągowych [szt.]	2384	659	1568	1320	5933	1316	13180
3.	procent zwodociągowania gminy [%]	91,69	35,0	98,0	97,0	98,0	83,0	-
4.	średnie zużycie wody z wodociągów w gospodarstwach domowych [m ³ /miesz./rok]	44,0	104,5	34,8	20,0	34,6	35,2	45,52

Źródło: dane Urzędów Gmin na dzień 31 grudnia 2012 r.

Tabela nr 6. Charakterystyka sieci kanalizacyjnej w gminach powiatu wyszkowskiego

Lp.	Charakterystyka	Brańszczyk	Długosiodło	Rząśnik	Somianka	Wyszków	Zabrodzie	POWIAT
1.	długość czynnej sieci kanalizacyjnej [km]	26,3	21,56	37,15	6,2	83,8	25,17	200,18
2.	liczba przyłączy kanalizacyjnych [szt.]	1015	434	725	160	2463	425	5222
3.	procent skanalizowania gminy [%]	39,08	16,0	42,82	10,0	71,0	29,4	-
4.	ilość ścieków odprowadzanych do kanalizacji [tys. m ³ / rok]	140,9	104,0	86,1	10,0	1335,4	74,3	1750,7
5.	długość sieci kanalizacji deszczowej [km]	-	0,73	-	-	43,1	0,8	44,63

Źródło: dane Urzędów Gmin na dzień 31 grudnia 2012 r.

Poniższa tabela nr 7 prezentuje krótką charakterystykę gminnych ujęć wody i stacji uzdatniania wody, zaś tabela nr 8 – krótką charakterystykę gminnych oczyszczalni ścieków, funkcjonujących na terenie powiatu wyszkowskiego.

Tabela nr 7. Charakterystyka gminnych stacji uzdatniania wody na terenie powiatu wyszkowskiego

Lp.	Nazwa ujęcia/ lokalizacja	Wydajność [m ³ / dobę]	Nazwa stacji uzdatniania wody/ lokalizacja	Wydajność [m ³ / dobę]
1.	Udrzyn, gm. Brańszczyk	199,0	Trzcianka, gm. Brańszczyk	481,0
2.	Turzyn, gm. Brańszczyk	200,0	Poręba Średnia, gm. Brańszczyk	352,0
3.	-	-	Dalekie Tartak, gm. Brańszczyk	155,5
4.	-	-	Nowe Budy, gm. Brańszczyk	343,2
5.	-	-	Nowa Wieś, gm. Brańszczyk	402,1
6.	Długosiodło, gm. Długosiodło	1000,0	Długosiodło, gm. Długosiodło	335,0
7.	Chrzczanka Włościańska, gm. Długosiodło	400,0	Chrzczanka Włościańska, gm. Długosiodło	160,0
8.	Rząśnik, gm. Rząśnik	265,0	Rząśnik, gm. Rząśnik	265,0
9.	Ochudno, gm. Rząśnik	211,0	Ochudno, gm. Rząśnik	211,0
10.	Stary Lubiel, gm. Rząśnik	793,0	Stary Lubiel, gm. Rząśnik	793,0
11.	Somianka, gm. Somianka	197,0	Somianka, gm. Somianka	197,0
12.	Celinowo, gm. Somianka	186,0	Celinowo, gm. Somianka	186,0
13.	Stare Wypychy, gm. Somianka	300,0	Stare Wypychy, gm. Somianka	300,0
14.	Wyszków, gm. Wyszków	7920,0	Wyszków, gm. Wyszków	7920,0
15.	-	-	Niegów, gm. Zabrodzie	1840,0

Źródło: dane Urzędów Gmin na dzień 31 grudnia 2012 r.

Tabela nr 8. Charakterystyka gminnych oczyszczalni ścieków na terenie powiatu wyszkowskiego

Lp.	Gmina/ Parametry	Rok uruchomienia	Typ	Przepustowość maksymalna [m ³ / d]	RLM
1.	Brańszczyk, ul. Przyjemna, gm. Brańszczyk	1993	BIOBLOK – BIS 90	310,0	2377
2.	Udrzynek, gm. Brańszczyk	2003	CBR – FOS	120,0	2000
3.	Kornaciska, gm. Długosiodło	1998	APIS	500,0	3750
4.	Rząśnik, gm. Rząśnik	1996	BIOBLOK – BIS 400	400,0	5830

Lp.	Gmina/ Parametry	Rok uruchomienia	Typ	Przepustowość maksymalna [m ³ / d]	RLM
5.	Somianka Parcele, gm. Somianka	2000	SBR	300,0	2580
6.	Rybienko Stare, gm. Wyszków	1984	mechaniczno – biologiczna	6000,0	44250
7.	Zabrodzie, ul. Szkolna, gm. Zabrodzie	1996	BIOBLOK – BIS 100	300,0	2170

Źródło: dane Urzędów Gmin na dzień 31 grudnia 2012 r.

Powyższe oczyszczalnie pracują ze sprawnością pozwalającą osiągnąć dla odprowadzanych do środowiska ścieków normy jakości wynikające z zapisów *Rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 24 lipca 2006 r. w sprawie warunków, jakie należy spełnić przy wprowadzaniu ścieków do wód lub do ziemi, oraz w sprawie substancji szczególnie szkodliwych dla środowiska wodnego* (Dz. U. Nr 137, poz. 984 z późn. zm.).

Obecnie na terenie powiatu wyszkowskiego nie posiadają lokalizacji czynne składowiska odpadów innych niż niebezpieczne (komunalne). Wszystkie gminy powiatu wyszkowskiego w celu składowania odpadów komunalnych wytwarzanych przez mieszkańców korzystają z usług składowisk zewnętrznych.

W poniższej tabeli nr 9 przedstawiono rodzaje i ilości odpadów zebrane na terenie poszczególnych gminy w roku 2012 r.

Tabela nr 9. Ilości i rodzaje odpadów komunalnych zebranych na terenie powiatu wyszkowskiego w 2012 r.

Gmina	Nazwa i kod odpadu zebranego na terenie gminy	Masa [Mg/rok]
Brańszczyk	15 01 01 – opakowania z papieru i tektury	6,3
	15 01 02 – opakowania z tworzyw sztucznych	17,7
	15 01 07 – opakowania ze szkła	9,0
	19 12 12 – inne odpady	0,4
	ex 20 01 10 – odzież	1,6
	20 01 10 – odzież	0,8
	20 02 01 – odpady ulegające biodegradacji	0,9
	20 03 01 – niesegregowane (zmieszane) odpady komunalne	596,5

Gmina	Nazwa i kod odpadu zebranego na terenie gminy	Masa [Mg/rok]
Długosiodło	15 01 02 – opakowania z tworzyw sztucznych	8,4
	15 01 07 – opakowania ze szkła	4,2
	15 01 01 – opakowania z papieru i tektury	6,3
	20 01 36 – zużyte urządzenia elektryczne i elektroniczne	1,16
	20 03 01 – niesegregowane (zmieszane) odpady komunalne	634,1
Rząśnik	15 01 01 – opakowania z papieru i tektury	0,15
	15 01 02 – opakowania tworzyw sztucznych	14,45
	15 01 07 – opakowania ze szkła	7,36
	19 08 05 – ustabilizowane komunalne osady ściekowe	66,0
	20 01 01 – papier	0,1
	20 01 02 – szkło	1,02
	20 01 39 – tworzywa sztuczne	0,07
	20 03 01 – niesegregowane zmieszane odpady	477,52
Wyszków	15 01 01 – opakowania z papieru i tektury	1485,91
	20 01 01 – papier i tektura	74,81
	20 01 02 – szkło	355,78
	20 01 08 – odpady kuchenne ulegające biodegradacji	12,2
	20 01 32 – leki inne niż wymienione w 200131*	0,68
	20 01 39 – tworzywa sztuczne	24,29
	20 01 40 – metale	6,8
	20 02 01 – odpady ulegające biodegradacji	5,0
	20 02 03 – odpadowa masa roślinna	19,83
	20 03 01 – niesegregowane (zmieszane) odpady komunalne	7709,17
	20 03 07 – odpady wielkogabarytowe	25,6
Zabrodzie	15 01 01 – opakowania z papieru i tektury	6,1
	15 01 02 – opakowania z tworzyw sztucznych	17,6
	15 01 07 – opakowania ze szkła	8,8
	20 01 36 – zużyte urządzenia elektryczne i elektroniczne	1,8
	20 03 01 – niesegregowane (zmieszane) odpady komunalne	598,4
	20 03 07 – odpady wielkogabarytowe	7,5
Somianka	15 01 02 – opakowania z tworzyw sztucznych	7,2
	15 01 07 – opakowania ze szkła	5,2
	20 03 01 – niesegregowane (zmieszane) odpady komunalne	418,7

Źródło: dane Urzędów Gmin na dzień 31 grudnia 2012 r.

2.5. Ochrona przyrody

Powiat wyszkowski charakteryzuje wysoki odsetek obszarów cennych przyrodniczo, chronionych na podstawie zapisów ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (tekst jedn. Dz. U. z 2013 r., poz. 627 z późn. zm.).

Na terenie powiatu występują następujące formy ochrony przyrody: *pomniki przyrody* (tabela nr 10), *użytki ekologiczne* (tabela nr 11) oraz *obszary NATURA 2000* (tabele nr 12 i 13). W granicach administracyjnych powiatu nie występują: parki narodowe, parki krajobrazowe, obszary chronionego krajobrazu, rezerваты przyrody oraz zespoły przyrodniczo – krajobrazowe.

Tabela nr 10. Pomniki przyrody na terenie powiatu wyszkowskiego

Lp.	Gmina	Ilość pomników	Rodzaj pomnika
1.	Brańszczyk	10	dąb szypułkowy (7szt.), lipa drobnolistna (1szt.), 2 grupy drzew (dąb szypułkowy – 2szt., modrzew polski – 2szt.)
2.	Długosiodło	2	dąb szypułkowy (1szt.), jałowiec pospolity (1 szt.)
3.	Somianka	4	kasztanowiec zwyczajny (2szt.), lipa drobnolistna (1szt.), klon zwyczajny (1szt.)
4.	Rząśnik	2	topola czarna (1 szt.), grupa drzew (modrzew polski – 2szt.)
5.	Wyszków	15	dąb szypułkowy (10 szt.), 4 grupy drzew (dąb szypułkowy – po 2 szt.), grab zwyczajny (1 szt.)
6.	Zabrodzie	6	dąb szypułkowy (6 szt.)
Powiat wyszkowski		39	

Źródło: załącznik do Rozporządzenia nr 23 Wojewody Mazowieckiego z dnia 31 lipca 2009 r. w sprawie ustanowienia pomników przyrody na terenie powiatu wyszkowskiego (Dz. Urz. Woj. Maz. Nr 124, poz. 3638)

Tabela nr 11. Użytki ekologiczne na terenie powiatu wyszkowskiego

Lp.	Gmina	Powierzchnia użytków ekologicznych [ha]	Liczba użytków ekologicznych
1.	Brańszczyk	62,19	32
2.	Długosiodło	14,04	19
3.	Somianka	4,64	7
4.	Rząśnik	3,36	12
Powiat wyszkowski		84,23	72

Źródło: opracowanie własne na podstawie Rozporządzenia Nr 221 Wojewody Mazowieckiego z dnia 10 lipca 2001 r. w sprawie wprowadzenia użytków ekologicznych na terenie województwa mazowieckiego (Dz. Urz. Woj. Maz. Nr 162, poz. 2403)

Tabela nr 12. Obszary specjalnej ochrony ptaków na terenie powiatu wyszkowskiego

Obszar NATURA 2000	Brańszczyk	Długosiodło	Rząśnik	Somianka	Wyszków	Zabrodzie
	powierzchnia [ha]					
Dolina Dolnego Bugu (PLB140001)	4.480,9	-	-	2.582,9	5.248,0	1.102,3
Dolina Liwca (PLB140002)	-	-	-	-	271,5	-
Puszcza Biała (PLB140007)	9.742,3	10.799,3	9.093,4	834,6	561,5	-
Dolina Dolnej Narwi (PLB140014)	-	604,9	1.176,3	-	-	-
Bagno Pulwy (PLB 140015)	-	1.183,7	2.928,6	-	-	-
RAZEM:	14.223,2	12.587,9	13.198,3	3.417,5	6.081,0	1.102,3

Źródło: opracowanie własne na podstawie Rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 12 stycznia 2011 r. w sprawie obszarów specjalnej ochrony ptaków (Dz. U. Nr 25, poz. 133 z późn. zm.)

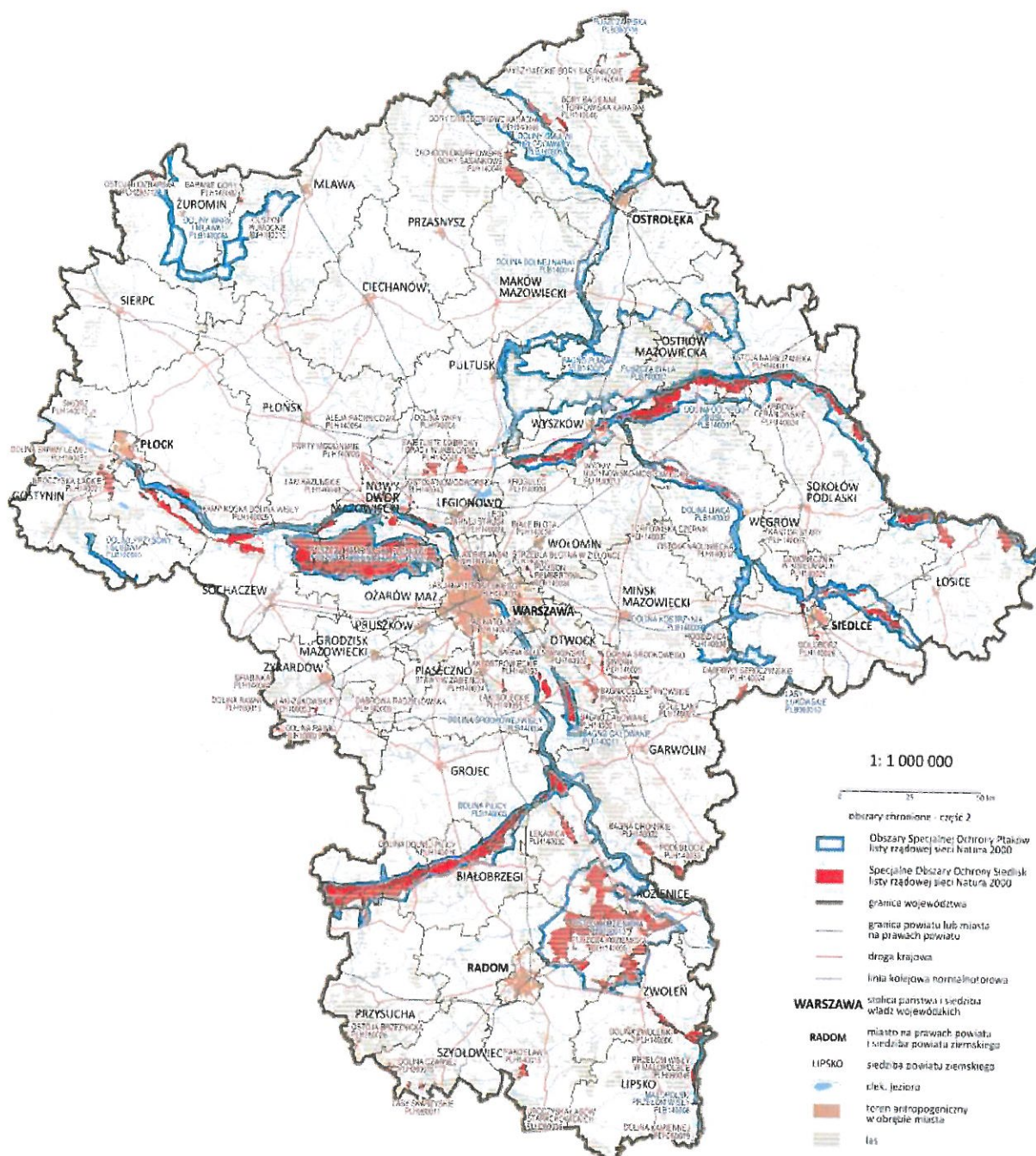
Tabela nr 13. Specjalne obszary ochrony siedliskowej na terenie powiatu wyszkowskiego

Lp.	Obszar	Gmina	Powierzchnia [ha]	Typy występujących siedlisk
1.	Ostoja Nadbużańska (PLB140011)	Brańszczyk	7.698,112	nadrzeczne zarośla wierzbowe, starorzecza i inne naturalne zbiorniki wodne, wydmy śródlądowe z murawami szczytlichowymi zalewane muliste brzegi rzek
		Somianka		
		m. Wyszków		
		Wyszków		
		Zabrodzie		
2.	Ostoja Nadliwiecka (PLH140032)	Wyszków	378,74	lasy łąkowe, głównie łągi olszowo-jesionowe <i>Fraxino-Alnetum</i> , liczne starorzecza, nitrofilne niżowe nadrzeczne ziołorośla okrajkowe, łąki rajgrasowe <i>Arrhenatherion elatioris</i> , śródlądowe ciepłolubne murawy napiaskowe z klasy <i>Koelerio glaucae-Corynephoretea canescentis</i>
3.	Wydmy Lucynowsko – Mostowieckie (PLB140013)	Wyszków	427,76	suche wrzosowiska oraz wydmy śródlądowe z murawami szczytlichowymi
		Zabrodzie		

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska w Warszawie

Poniżej przedstawiono mapę (nr 2) obszarów NATURA 2000 na terenie województwa mazowieckiego.

Mapa nr 2. Lokalizacja obszarów NATURA 2000 na terenie województwa mazowieckiego

Źródło: Program Ochrony Środowiska Województwa Mazowieckiego na lata 2011 – 2014 z uwzględnieniem perspektywy do 2018 r., Warszawa 2012 r.

2.5.1. Kierunki działań i działania na poziomie powiatu

Występujące na terenie powiatu wyszkowskiego obszary chronione charakteryzują się wysoką wartością przyrodniczą i jednocześnie stanowią ostoję dla różnych gatunków roślin i zwierząt. Z tego też względu konieczne jest stworzenie i utrzymanie warunków korzystnych do ich rozwoju. W *Programie Ochrony Środowiska Województwa Mazowieckiego na lata 2011 – 2014 z uwzględnieniem perspektywy do 2018 r.* sformułowano określone kierunki działań i działania istotne z punktu widzenia ochrony przyrody, które w niniejszym dokumencie zostały przeniesione na grunt powiatu wyszkowskiego:

- 1) Ochrona, rozwój i uporządkowanie systemu obszarów chronionych:
 - budowanie i aktualizacja baz danych z zakresu ochrony przyrody,
 - kontynuacja tworzenia sieci obszarów chronionych uwzględniająca utworzenie nowych parków krajobrazowych, obszarów chronionego krajobrazu, rezerwatów przyrody oraz form mniejszych tj.: zespoły przyrodniczo – krajobrazowe, użytki ekologiczne, stanowiska dokumentacyjne,
 - odtwarzanie naturalnych terenów zalewowych,
- 2) Ochrona gatunkowa:
 - czynna ochrona wybranych gatunków chronionych ze szczególnym uwzględnieniem gatunków zagrożonych,
 - przywracanie właściwego stanu siedlisk przyrodniczych i ostoi gatunków na obszarach chronionych z zachowaniem zagrożonych wygięciem gatunków oraz różnorodności genetycznej,
- 3) Udrażnianie, kształtowanie, odtwarzanie korytarzy ekologicznych (leśnych, rzecznych) umożliwiających przemieszczanie się zwierząt i funkcjonowanie populacji:
 - tworzenie przejść umożliwiających migrację zwierząt przy drogach przecinających korytarze ekologiczne,
 - budowa urządzeń udrażniających rzeki i potoki,
- 4) Ochrona i rozwój zieleni na terenach zurbanizowanych:
 - uregulowanie stanu własności terenów zieleni,
 - budowa, modernizacja i pielęgnacja parków i skwerów,
 - utrzymanie terenów zieleni przy drogach gminnych, powiatowych, wojewódzkich, krajowych i osiedlowych,
 - systematyczna pielęgnacja pomników przyrody,

- ograniczenie zmiany przeznaczenia gruntów leśnych na cele nieleśne na terenach zurbanizowanych, a w szczególności aglomeracjach miejskich,
- 5) Kształtowanie i promocja postaw prośrodowiskowych:
- prowadzenie działań związanych z edukacją przyrodniczo – leśną ze szczególnym uwzględnieniem zwiększenia świadomości społeczeństwa w zakresie potrzeb i właściwych metod ochrony przyrody,
 - promowanie w lokalnych społecznościach poczucia dumy i odpowiedzialności za środowisko przyrodnicze.

2.6. Ochrona i zrównoważony rozwój lasów

Lasy i tereny leśne stanowią w powiecie wyszkowskim ok. 33% całkowitej jego powierzchni i charakteryzują się urozmaiconym składem gatunkowym oraz licznymi stanowiskami gatunków rzadkich i chronionych. Największy odsetek lasów w strukturze użytkowania terenu charakteryzuje gminę Brańszczyk, najmniejszy – gminę Somianka. Powierzchnia lasów i terenów leśnych w poszczególnych gminach kształtuje się następująco: *gmina Brańszczyk* – 7679,6 ha, *gmina Długosiodło* – 6434,8 ha, *gmina Rządów* – 6353,3 ha, *gmina Wyszków* – 4842,0 ha, *gmina Zabrodzie* – 2076,0 ha oraz *gmina Somianka* – 1997,6 ha. W strukturze własnościowej lasów na terenie powiatu dominują lasy państwowe.

Znaczna powierzchnia leśna nie oznacza wysokiej jakości zasobów leśnych. Przeważają typowe lasy gospodarcze o niezgodnym układzie gatunkowym z siedliskiem i niezbyt wysokich zasobach biomasy (to ze względu na słabe gleby i mniej korzystne warunki klimatyczno – wodne). Szczególnie niskie oceny bonitacyjne dotyczą lasów będących własnością prywatną.

W strukturze wiekowej drzewostanów w lasach państwowych dominują lasy w II i III klasie wieku (20 – 60 lat). W lasach prywatnych przeważa drzewostan młody w II klasie wieku (do 40 lat). Drzewostany powyżej 80 lat zajmują ok. 10% powierzchni leśnych. Znaczny % tutejszych lasów stanowi drzewostan nasadzony przez człowieka. Jako relikwit dawnych borów w trudno dostępnych rejonach wideł Narwi i Bugu zachował się jeszcze fragment naturalnego drzewostanu. W obrębie lasów powiatu wyszkowskiego występują lasy pełniące funkcje glebochronne i wodochronne oraz lasy na stałych powierzchniach badawczych i doświadczalnych oraz wyłączone drzewostany nasienne. Na obszarze powiatu wyszkowskiego nie posiadają lokalizacji Leśne Kompleksy Promocyjne.

Dominującymi typami siedliskowymi są w obrębie powiatu: bór mieszany świeży, las mieszany świeży oraz bór świeży. Cechy klimatu i warunki glebowe sprawiają, że obszar powiatu leży poza zasięgiem buka, jodły i w zasadzie świerka. Najcenniejszymi drzewostanami na terenie

powiatu są drzewostany sosnowe. Występuje tu cenny rodzimy ekotyp sosny wywodzący swój rodowód z pierwotnych lasów Puszczy Białej. Gatunkami stanowiącymi istotną domieszkę w lasach sosnowych są dąb szypułkowy, brzoza, akacja i jarzębina. W podszyciu leśnym dominuje jałowiec pospolity, kruszyna pospolita i leszczyna. Lokalnie występują kępy modrzewia polskiego.

Według *Krajowego Programu Zwiększania Lesistości*, lesistość kraju do roku 2020 ma wzrosnąć do 30%. Na dzień sporządzenia niniejszego dokumentu lesistość powiatu wyszkowskiego przekraczała już 30% jego powierzchni. W przyjętym przez Samorząd Województwa Mazowieckiego *Programie zwiększania lesistości dla Województwa Mazowieckiego do roku 2020* określono skalę zalesień w powiecie wyszkowskim na 4.625 ha.

2.6.1. Kierunki działań i działania na poziomie powiatu

W celu zachowania dobrego stanu lasu konieczne jest prowadzenie zrównoważonej wielofunkcyjnej gospodarki leśnej, czyli wykonywanie zadań zmierzających do ukształtowania struktury lasów i ich wykorzystania w sposób i tempie zapewniającym trwałe zachowanie ich bogactwa biologicznego.

- 1) Realizacja założeń *Programu zwiększenia lesistości dla Województwa Mazowieckiego do 2020 roku*:
 - zalesianie terenów z uwzględnieniem warunków przyrodniczo – krajobrazowych i potrzeb różnorodności biologicznej,
 - odbudowa powierzchni zniszczonej przez huragany i pożary,
 - uporządkowanie ewidencji gruntów zalesionych,
 - regulacja stanu posiadania działek leśnych (wszystkich form własności) poprzez wykup i wymianę gruntów,
 - przeznaczanie nowych terenów pod zalesienia i ograniczanie wylesień poprzez odpowiednie zapisy w planach zagospodarowania przestrzennego
- 2) Rozwój różnorodności biologicznej w lasach na różnych poziomach jej funkcjonowania:
 - ochrona i utrzymanie cennych, naturalnych siedlisk bagiennych i podmokłych,
 - zwiększenie różnorodności genetycznej i gatunkowej biocenoz leśnych (selekcja, szkółkarstwo, odnowienia naturalne, przebudowa drzewostanów i in.)
- 3) Ochrona lasów przed nadmierną presją turystów na terenach cennych przyrodniczo:
 - budowa lub modernizacja małej infrastruktury służącej zabezpieczeniu obszarów cennych przyrodniczo przed nadmierną presją turystów

- 4) Ochrona lasów przed pożarami:
 - monitoring terenów szczególnie zagrożonych pożarami, w tym zakup sprzętu,
 - propagowanie zasad przeciwdziałania zagrożeniom pożarowym w lasach,
 - budowa i modernizacja dróg przeciwpożarowych,
 - modernizacja wyposażenia jednostek straży pożarnych
- 5) Eliminacja praktyk nielegalnego składowania odpadów:
 - realizacja Programu „Czyste lasy na Mazowszu”

2.7. Racjonalne gospodarowanie zasobami wodnymi

Pod pojęciem *zasobów wodnych* rozumieć należy wody śródlądowe powierzchniowe i podziemne, znajdujące się w obrębie danego dorzecza.

Zasoby wód powierzchniowych powiatu wyszkowskiego stanowią zasadniczo wody płynące i ich starorzecza (wchodzące w skład zlewiska Wisły). Głównie zasoby stanowi rzeka Bug z lewobrzeżnym dopływem rzeką Liwiec. Uzupełnieniem zasobów jest rzeka Narew oraz mniejsze ciekły powierzchniowe (charakterystykę przedstawia tabela nr 14), w tym także rowy melioracyjne.

Tabela nr 14. Rzeki i kanały zlokalizowane w granicach powiatu wyszkowskiego

Lp.	Nazwa	Odbiornik	Długość [km]
1.	Fiszor Środkowy	Bug	14,10
2.	Fiszor Prawy	Fiszor Środkowy	8,30
3.	Fiszor Lewy	Fiszor Środkowy	5,96
4.	Ruda	Bug	10,51
5.	Kanał Gostkowo	Narew	0,97
6.	Kanał Zambski	Narew	10,24
7.	Kanał B	Narew	8,00
8.	Prut	Narew	10,69
9.	Tuchelka	Bug	7,95
10.	Struga	Bug	14,28
11.	Rów A	Bug	6,34
12.	Kanał A	Narew	18,35
13.	Wymakracz	Narew	16,50
14.	Kabat	Narew	15,49
Razem:			148,22

Źródło: Wojewódzki Zarząd Melioracji i Urządzeń Wodnych w Warszawie, Inspektorat Wyszków

Rzeka Bug (III rzędowy lewobrzeżny dopływ Narwi), stanowi największy ciek wodny powiatu wyszkowskiego, w jego obrębie płynie asymetryczną doliną, o płaskim dnie w kierunku południowo – zachodnim, w której występuje kilka rozległych teras zalewowych. Na swym prawym brzegu rzeka zbliża się do krawędzi wysoczyzny, powodując jej podcinanie. Długość Bugu w obrębie powiatu wynosi 68 km po lewej stronie (6 – 74 km) i 52 km po prawej (22 – 74 km).

Bug jest rzeką nieuregulowaną, dziką, stąd też zarówno szerokość jej koryta, jak i głębokość jest bardzo zmienna i na poszczególnych odcinkach wykazuje znaczne zróżnicowanie. Poza nurtem rzeka jest płytka. Istnieje tu dużo pływizn i piaszczystych łąch, które często zarastają roślinnością. Powoduje to zmiany biegu rzeki i w konsekwencji odcięcia starego koryta i tworzenie starorzeczy. Z czasem ulegają one zarośnięciu i przekształceniu w pokłady torfu (w czasie geologicznym). Bug charakteryzuje duża zmienność przepływów, ściśle uzależniona od warunków pogodowych. Na wiosnę (w okresie tajenia śniegu) i latem (po obfitych deszczach) często zdarzają się powodzie.

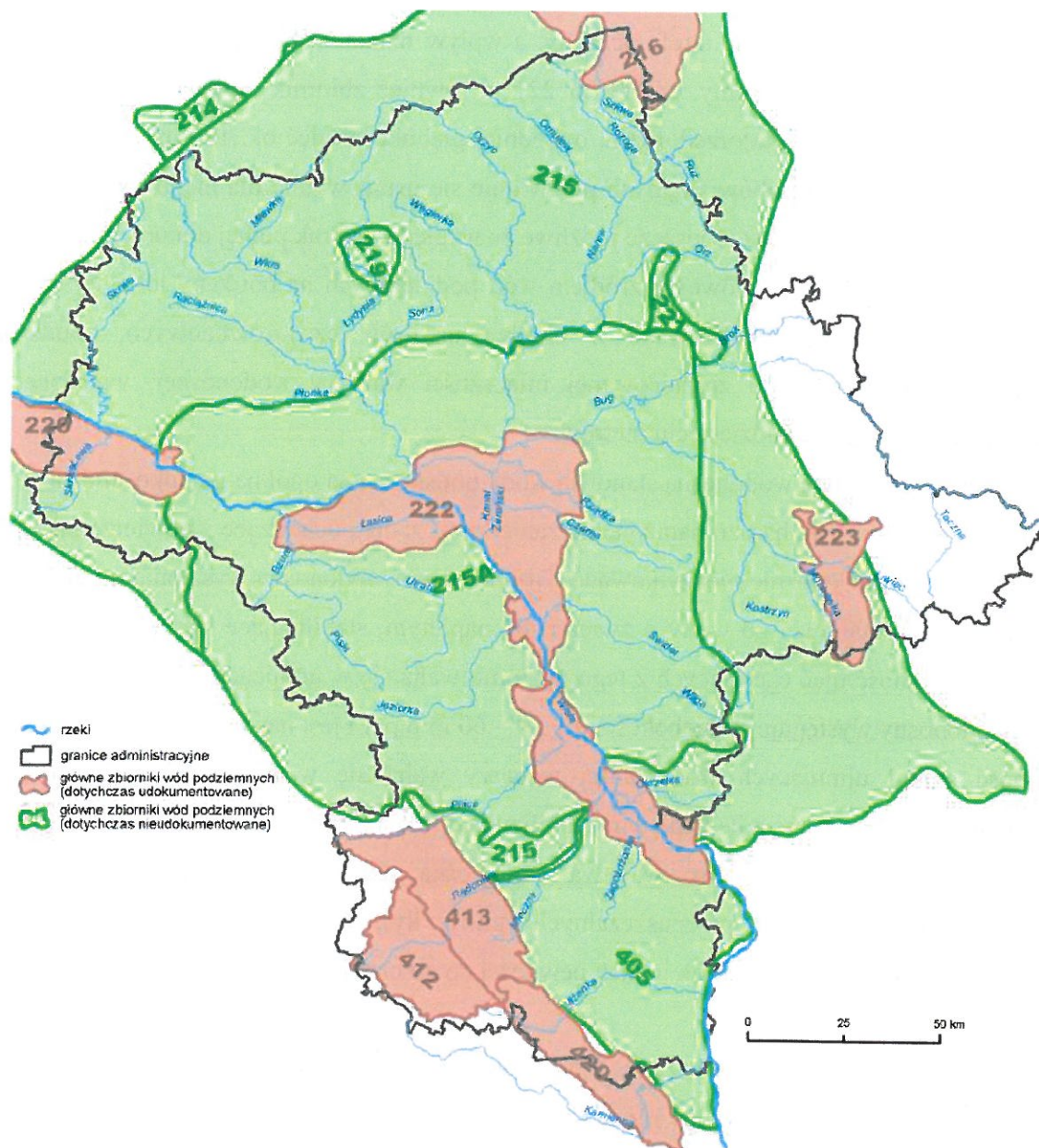
Główny dopływ Bugu na terenie powiatu wyszkowskiego stanowi rzeka Liwiec, charakteryzująca się płytką, piaszczystą doliną o zmiennej szerokości od ok. 200 m do kilku kilometrów. Szerokość koryta waha się w granicach od ok. 5 do 50 m. Liwiec uchodzi do Bugu w rejonie wsi Kamieńczyk.

Rzeka Narew na przestrzeni ok. 15 km stanowi północno – zachodnią granicę powiatu wyszkowskiego, a szerokość jej doliny w obrębie powiatu waha się od 1,5 km do 3,0 km. Na pograniczu doliny Narwi usytuowane są gminy Długosiodło i Rząśnik.

Istotny element zasobów wodnych na terenie powiatu wyszkowskiego stanowi także szereg naturalnych zbiorników i oczek wodnych, wypełniających zagłębienia terenu. Najwięcej z nich znajduje się w dolinie Bugu, gdzie mają również charakter starorzeczy. Oczka wodne występują także w obrębie lasów na siedliskach wilgotnych oraz na terenach bagnisk śródleśnych, które w większości zostały objęte ochroną prawną, jako użytki ekologiczne. Zbiorniki te stanowią cenny element krajobrazu powiatu, ale przede wszystkim ważne rezerwuary zasobów wodnych.

Wody podziemne na terenie powiatu wyszkowskiego związane są przede wszystkim z utworami czwartorzędowymi i trzeciorzędowymi oraz kredowymi i jurajskimi. Ze względów eksploatacyjnych największe znaczenie posiada poziom czwartorzędowy, co ma związek z jego łatwością odnawiania i płytkim występowaniem. W obrębie powiatu posiadają lokalizację dwa główne zbiorniki wód podziemnych: GZWP nr 221 i GZWP nr 215A (wg Kleczkowskiego).

Mapa nr 3. Główne zbiorniki wód podziemnych na terenie województwa mazowieckiego

Źródło: Program małej retencji dla województwa mazowieckiego, 2008 r.

GZWP nr 215A to zbiornik porowy, o warstwie wodonośnej w utworach triasowych i średniej głębokości ujęć ok. 180 m. Ze względu na naturalne zabezpieczenia od wpływów z powierzchni, nie jest on objęty strefą ochrony, a wpływ działalności człowieka na jakość jego zasobów można uznać za znikomy. GZWP nr 221 to również zbiornik porowy, lecz o warstwie wodonośnej w utworach czwartorzędowych, o średniej głębokości ujęć ok. 100 m. Ze względu na słabą odnawialność jego zasobów wodnych przewiduje się ustanowienie dla niego strefy wysokiej ochrony (OWO), jednak nie jest to jeszcze możliwe ze względu na brak pełnej dokumentacji.

Jak już wspomniano głównym źródłem wód podziemnych na potrzeby lokalnej ludności są poziomy wodonośne zlokalizowane w obrębie utworów czwartorzędowych, zbudowane z piasków różnych frakcji o zróżnicowanej miąższości warstwy wodonośnej, wahającej się w granicach od kilku do kilkudziesięciu metrów.

Pierwszą warstwę wodonośną stanowią wody podskórne na ogół na głębokości do 1 – 5 m, o zwierciadle swobodnym, bardzo narażone na zanieczyszczenia pochodzące z powierzchni terenu, w związku z czym praktycznie nieużytkowane. Drugi poziom wodonośny występuje na głębokości 20 – 45 m p.p.t. i stanowią go wody o zwierciadle napiętym, stabilizujące się na głębokości ok. 1 – 10 m. Wydajność ujęć czerpiących z tego poziomu waha się w granicach 25 – 50 m³/h. Trzeci poziom wodonośny występuje na głębokości ok. 50 – 60 m p.p.t. i jest najbardziej zasobny w wodę. Wydajność studni ujmujących wody z tej warstwy waha się w granicach 45 – 70 m³/h. Są to również wody o zwierciadle napiętym, stabilizujące się na głębokości 1 – 4,5 m.

W przypadku wielu ujęć warstwa wodonośna przykryta jest nadkładem utworów nieprzepuszczalnych lub słaboprzepuszczalnych (gliny, iły), a więc izolowana od ujemnych wpływów z powierzchni terenu. Brak jednak pewności co do ciągłości tych utworów.

Na obszarze powiatu wyszkowskiego, występuje zagrożenie powodziowe, związane z obecnością rzek – dotyczy to głównie rzeki Bug na długości 75 km, rzeki Narew na odcinku 15 km oraz rzeki Liwiec na końcowym odcinku. Występujące na terenie powiatu wezbrania powodziowe zaliczane są do powodzi opadowych oraz roztopowo – zatorowych, przede wszystkim na rzece Bug. Zjawiska powodziowe występują na przełomie okresu zimowego i wiosennego, tj. od marca do połowy kwietnia (zagrożenia roztopowe i zatorowe spowodowane przez szybko topniejące śniegi oraz nasilające się zjawiska lodowe w rzekach) oraz w okresie letnim, na przełomie czerwca i lipca (spowodowane przez ulewne deszcze).

Prognozowany obszar zalewowy na terenie powiatu wyszkowskiego wynosi ok. 6300 ha, zaś liczba zagrożonych osób to ok. 1400 osób. Poniżej przedstawiono mapę obszarów narażonych na niebezpieczeństwo powodzi na terenie województwa mazowieckiego.

Mapa nr 4. Obszary narażone na niebezpieczeństwo powodzi na terenie województwa mazowieckiego

Źródło: Program małej retencji dla województwa mazowieckiego, 2008 r.

2.7.1. Kierunki działań i działania na poziomie powiatu

- 1) Zmniejszenie deficytu wód powierzchniowych i podziemnych:
 - monitorowanie i ochrona ekosystemów zależnych od wód,
 - racjonalne wykorzystanie wód podziemnych na cele komunalne i przemysłowe,
 - realizacja i monitoring *Programu małej retencji dla Województwa Mazowieckiego*
 - realizacja przez Regionalną Dyрекcję Lasów Państwowych programów zarządzania zasobami wodnymi,
 - gospodarowanie wodami opadowymi z uwzględnieniem prośrodowiskowych rozwiązań,
- 2) Działania organizacyjno prawne w zakresie gospodarowania wodą:
 - działania kontrolne związane z ochroną wód przed zanieczyszczeniami,
 - weryfikacja pozwoleń wodnoprawnych na pobór wód (wydawanie i kontrola przestrzegania zapisów pozwoleń),
- 3) Zmniejszenie deficytu wód powierzchniowych i podziemnych:
 - monitorowanie i ochrona ekosystemów zależnych od wód,
- 4) Przygotowywanie oraz aktualizacja dokumentów planistycznych i map w zakresie bezpieczeństwa przeciwpowodziowego:
 - przygotowanie map zagrożenia powodziowego i ryzyka powodziowego,
 - przygotowanie planu zarządzania ryzykiem powodziowym,
 - wyznaczanie i wprowadzanie granic obszarów zagrożenia powodzią oraz ustaleń planów zarządzania ryzykiem powodziowym do planów zagospodarowania przestrzennego, decyzji o warunkach zabudowy i innych dokumentów planistycznych,
 - doskonalenie procedur kierowania akcją na wypadek wystąpienia powodzi,
- 5) Przygotowanie i modernizacja technicznego zaplecza w zakresie ochrony przed powodzią i suszą:
 - poprawa stanu istniejącej infrastruktury przeciwpowodziowej,
 - realizacja nowych inwestycji w zakresie infrastruktury przeciwpowodziowej,
 - budowa i modernizacja infrastruktury pozwalającej na zwiększenie retencji wody w sposób techniczny (budowa małych zbiorników wodnych zaporowych i kopanych, tworzenie retencji korytowej, regulowanie odpływów) i nietechniczny (poprawa struktury gleb, zwiększenie lesistości, ochrona i odtwarzanie terenów mokradłowych),
 - doskonalenie systemu wczesnego ostrzegania przed zjawiskami hydrologicznymi oraz meteorologicznymi,

- 6) Edukacja ekologiczna w zakresie gospodarowania wodą:
- prowadzenie działań propagujących oszczędzanie wody,
 - kampanie uczące racjonalnych zachowań i działań w przypadkach wystąpienia powodzi.

2.8. Ochrona powierzchni ziemi

Na obszarze powiatu dominują generalnie gleby słabe, wykształcone na podłożu piaszczystym w obrębie wysoczyzny. Są to głównie gleby brunatne wylugowane, biellicowe i pseudobiellicowe, miejscami czarne ziemie i gleby szare. Na fragmentach dna doliny Bugu (głównie w starorzeczach) oraz w obniżeniach dolin bocznych, a także lokalnie w obniżeniach na terasie nadzalewowej wykształciły się gleby organiczne: torfowe, mające często charakter torfowisk niskich oraz mady. Gleby płowe i brunatne tworzą przeważnie kompleksy żytne dobre lub pszenne dobre, bardzo rzadko bardzo dobre. Gleby biellicowe oraz gleby rdzawe mają bardzo niską przydatność rolniczą – stanowią głównie kompleks żytni słaby lub żytanio – łubinowy. Gleby hydromorficzne tworzą przeważnie kompleksy trwałych użytków zielonych.

W powiecie wyszkowskim gleby dobre i średnie (klasy III i IV) stanowią ok. 28% użytków rolnych, a ich udział w przekroju przestrzennym jest zróżnicowany. Najwyższej jakości gleby występują na terenie gminy Somianka, najniższej – na terenie gminy Długosiodło. Gleby I i II klasy bonitacyjnej w powiecie nie występują w ogóle.

Na terenie powiatu wyszkowskiego nie są prowadzone badania jakości gleb gruntów ornych w ramach monitoringu chemizmu IUNG.

Wśród naturalnych zagrożeń gleb na terenie powiatu wyszkowskiego dominuje: erozja wietrzna, występująca głównie na obszarach gleb lekkich oraz erozja wodna, występująca głównie wzdłuż pradolin rzek: Bug i Narew, a w mniejszym stopniu wzdłuż pozostałych cieków.

Na terenie powiatu wyszkowskiego nie udokumentowano osuwisk stanowiących zagrożenie dla środowiska i lokalnej społeczności.

2.8.1. Kierunki działań i działania na poziomie powiatu

- 1) Ochrona gleb użytkowanych rolniczo:
- ochrona przed erozją wietrzną m.in. poprzez prowadzenie odpowiednich zabiegów agrotechnicznych i wprowadzanie zalesień na glebach o najniższych klasach bonitacji,

- ograniczenie zmian przeznaczenia wartościowych powierzchni gruntów rolnych przez odpowiednie zapisy w planach zagospodarowania przestrzennego,
 - realizacja programu rolno – środowiskowego,
 - wykorzystanie walorów środowiska i rozwój ekologicznego rolnictwa.
- 2) Zwiększenie skali odzyskiwania terenów zdegradowanych i zdewastowanych:
- rekultywacja gleb zdewastowanych i zdegradowanych, przywracająca im funkcje przyrodnicze, rekreacyjne lub rolne,
 - wspieranie przez fundusze ekologiczne przedsięwzięć dotyczących rekultywacji terenów zdegradowanych i zdewastowanych.
- 3) Ochrona przed osuwiskami:
- kontynuacja systemu monitorowania terenów osuwiskowych,
 - wprowadzanie w planach zagospodarowania przestrzennego, w zapisach dotyczących rejonów osuwiskowych warunków wynikających z badań geologiczno – inżynierskich,
- 4) Edukacja ekologiczna rolników:
- realizacja Planu Działań Samorządu Województwa Mazowieckiego na Rzecz Rozwoju Rolnictwa i Poprawy Jakości Artykułów Żywnościowych na Mazowszu w zakresie jakości i bezpieczeństwa żywności, technologii, produkcji, wytwarzania produktów tradycyjnych i rolnictwa ekologicznego,
 - upowszechnianie dobrych praktyk rolniczych.

2.9. Gospodarowanie zasobami geologicznymi

Obszar powiatu wyszkowskiego nie jest obszarem zasobnym w surowce mineralne. Wynika to z budowy geologicznej terenu i pokrycia utworów trzeciorzędowych grubą warstwą luźnych skał nagromadzonych w czasie zlodowacenia środkowopolskiego. Wśród udokumentowanych złóż surowców mineralnych podstawową grupę stanowią kopaliny pospolite, do których należą głównie kruszywa, surowce ilaste, piaski. Na podmokłych i zabagnionych terenach powiatu występują także pokłady torfu o niewielkiej, maksymalnie kilkumetrowej miąższości.

Na terenie powiatu udokumentowane złoża surowców mineralnych o zasobach powyżej 10 tys. ton i 1000 m³ tworzą piaski kwarcowe (złoże w Mostówce, gmina Zabrodzie o zasobach 5,6 mln m³) i piaski szklarskie (złoże także w Mostówce, gmina Zabrodzie o zasobach 8,8 mln m³).

Główne zagrożenie dla środowiska stanowi tzw. „dzika eksploatacja”, która powoduje nieodwracalne zmiany w naturalnym krajobrazie.

2.9.1. Kierunki działań i działania na poziomie powiatu

Monitoring i kontrola kopalin:

- ograniczenie nielegalnej eksploatacji kopalin,
- kontrola realizacji koncesji na wydobywanie kopalin ze złóż.

2.10. Poprawa jakości powietrza

Na jakość powietrza atmosferycznego w powiecie wyszkowskim największy wpływ ma emisja zanieczyszczeń ze źródeł lokalnych oraz napływ zanieczyszczeń z terenów ościennych. Wśród lokalnych źródeł zanieczyszczeń, największy wpływ mają:

- emisja punktowa z podmiotów gospodarczych – technologiczna i energetyczna,
- emisja powierzchniowa z sektora bytowego – głównie lokalne kotłownie i paleniska domowe,
- emisja liniowa z transportu samochodowego,
- nielegalne spalanie odpadów (w piecach domowych i innych).

Na podstawie *Rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 2 sierpnia 2012 r. w sprawie stref, w których dokonuje się oceny jakości powietrza* (Dz. U. z 2012 r., poz. 914) na terenie kraju wydzielono strefy, w których dokonywane są coroczne badania jakości powietrza. Powiat wyszkowski nie stanowi odrębnej strefy, lecz wchodzi w skład strefy mazowieckiej (PL1404).

Klasyfikację strefy mazowieckiej (w skład której wchodzi powiat wyszkowski), według danych zawartych w *Rocznej ocenie jakości powietrza w województwie mazowieckim – raport za rok 2012*, prezentują poniższe tabele nr 15 oraz nr 16.

Tabela nr 15. Klasyfikacja terenu strefy mazowieckiej z uwzględnieniem kryteriów określonych w celu ochrony zdrowia

Substancja	Symbol klasy dla obszaru strefy nie obejmującego obszarów ochrony uzdrowiskowej dla poszczególnych czasów uśredniania stężeń
dwutlenek siarki	A
dwutlenek azotu	A
tlenek węgla	A
benzen	A
pył PM10	C
ołów	A
As (PM10), Cd (PM10), Ni (PM10)	A
B/a/P (PM10)	C
ozon (O ₃)	poziom docelowy
	A

Źródło: *Roczna ocena jakości powietrza w województwie mazowieckim – raport za rok 2012*. Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska, Warszawa 2013 r.

Tabela nr 16. Klasyfikacja terenu strefy mazowieckiej z uwzględnieniem kryteriów określonych w celu ochrony roślin

Substancja		Symbol klasy dla obszaru strefy
dwutlenek siarki		A
dwutlenek azotu		A
ozon (AOT40)*	poziom docelowy	A

Źródło: Roczna ocena jakości powietrza w województwie mazowieckim – raport za rok 2012. Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska, Warszawa 2013 r.

Biorąc pod uwagę charakter zagospodarowania powiatu wyszkowskiego, stopień jego uprzemysłowienia, moc i rozmieszczenie źródeł zanieczyszczenia powietrza oraz wysoką lesistość (mimo zakwalifikowania strefy mazowieckiej do klasy C dla B/a/P (PM10) oraz ozonu (O₃)) stan sanitarny powietrza atmosferycznego na terenie powiatu określić należy jako dobry.

Na terenie powiatu wyszkowskiego odnawialne źródła energii wykorzystywane są w sposób znikomy – w głównej mierze przez osoby prywatne w postaci kolektorów słonecznych, służących do podgrzewania wody w budynkach mieszkalnych. Na potrzeby c.o. kolektory słoneczne na terenie powiatu zainstalowane zostały w Kościele Parafialnym w Brańszczyku, gmina Brańszczyk. Ponadto w latach programowania niniejszego Programu ochrony środowiska gmina Somianka planuje instalację kolektorów słonecznych z przeznaczeniem do ogrzewania obiektów gminnych, np. szkół, ośrodka zdrowia.

Według danych Programu możliwości wykorzystania odnawialnych źródeł energii dla Województwa Mazowieckiego, 2006 r. teren powiatu wyszkowskiego:

- nie stanowi obszaru preferowanego dla rozwoju biogazowni,
- nie stanowi obszaru preferowanego dla rozwoju energetyki geotermalnej,
- nie stanowi obszaru preferowanego dla rozwoju energetyki wiatrowej.

Według Programu możliwości wykorzystania odnawialnych źródeł energii dla Województwa Mazowieckiego, 2006 r. teren powiatu wyszkowskiego jest preferowany dla rozwoju energetyki na bazie biomasy stałej. Potencjał energetyczny powiatu kształtuje się następująco:

- z drewna z lasów – 104.662 GJ/ rok,
- z sadów – 179 GJ/ rok,
- z drewna odpadowego z dróg i miejskich terenów zurbanizowanych – 5.894 GJ/ rok.

2.10.1. Kierunki działań i działania na poziomie powiatu

- 1) Zmniejszenie przekroczeń dopuszczalnych poziomów stężeń monitorowanych substancji:
 - przygotowywanie i monitorowanie programów ochrony powietrza.
- 2) Ograniczenie emisji powierzchniowej:
 - rozbudowa centralnych systemów zaopatrywania w energię ciepłą,
 - zmiana paliwa na inne, o mniejszej zawartości popiołu lub zastosowanie energii elektrycznej oraz indywidualnych źródeł energii odnawialnej,
 - termomodernizacja budynków,
 - wprowadzanie przepisów lokalnych dotyczących sposobu ogrzewania mieszkań.
- 3) Ograniczenie emisji liniowej:
 - zintegrowane planowanie rozwoju systemu transportu na terenie miast, uwzględniające również system kierowania ruchem ulicznym,
 - modernizacja infrastruktury drogowej w miastach, kierowanie ruchu tranzytowego z ominięciem miast lub ich części centralnych, budowa: obwodnic drogowych miast, autostrad, dróg szybkiego ruchu,
 - stosowanie przy modernizacji dróg i parkingów materiałów i technologii gwarantujących ograniczenie emisji pyłu podczas eksploatacji,
 - modernizacja transportu miejskiego, usprawnienie miejskiej komunikacji, rozwijanie infrastruktury kolejowej, wymiana taboru,
 - polityka cenowa opłat za przejazdy i zsynchronizowanie rozkładów jazdy transportu zbiorowego zachęcające do korzystania z systemu transportu zbiorowego,
 - wprowadzanie niskoemisyjnych paliw i technologii w systemie transportu publicznego i służb miejskich,
 - zakup przez lokalne władze pojazdów bardziej przyjaznych dla środowiska,
 - budowa ścieżek rowerowych,
 - wprowadzenie ograniczeń prędkości na drogach o pyłacej nawierzchni,
 - intensyfikacja okresowego czyszczenia ulic,
 - szkolenia kierowców w celu usprawnienia ruchu drogowego.
- 4) Ograniczenie emisji punktowej:
 - ograniczenie wielkości emisji substancji do powietrza poprzez m.in.: optymalne sterowanie procesem spalania i podnoszenie sprawności procesu produkcji energii, zmianę technologii lub profilu produkcji, zmianę paliwa, a także likwidację źródeł emisji,

- stosowanie efektywnych technik odpylania gazów odlotowych,
 - zmniejszenie strat przesyłu energii,
 - wdrażanie nowoczesnych technologii przyjaznych środowisku (BAT).
- 5) Kształtowanie i promocja postaw prośrodowiskowych:
- kształtowanie właściwych zachowań społecznych poprzez propagowanie konieczności oszczędzania energii cieplnej i elektrycznej oraz uświadamianie o szkodliwości spalania paliw niskiej jakości,
 - prowadzenie akcji edukacyjnych mających na celu uświadamianie społeczeństwa o szkodliwości spalania odpadów (śmieci) połączonych z ustanowieniem mandatów za spalanie odpadów, nakładanych przez policję lub straż miejską na terenie miasta,
 - uświadamianie społeczeństwa o korzyściach płynących z użytkowania scentralizowanej sieci cieplnej, termomodernizacji i innych działań związanych z ograniczeniem emisji niskiej,
 - edukacja społeczeństwa na temat zanieczyszczeń powietrza, przede wszystkim o prekursorach ozonu, jak powstaje „zły” ozon oraz jakie działania mogą przyczynić się do obniżenia stężeń ozonu,
 - promocja rozwoju odnawialnych źródeł energii oraz technologii ograniczających zużycie energii,
- 6) Poprawa efektywności energetycznej:
- realizacja obowiązku oszczędności energii przez jednostki sektora publicznego,
 - wprowadzanie nowoczesnych i energooszczędnych technologii oraz systemu zarządzania energią i systemu audytów,
 - opracowanie i przyjęcie dokumentacji dot. zaopatrzenia w energię elektryczną, ciepło i paliwa gazowe (założenia do planów i plany),
- 7) Zwiększenie wykorzystania odnawialnych źródeł energii:
- zwiększenie wykorzystania odnawialnych źródeł energii do produkcji energii elektrycznej i ciepła,
 - wykorzystanie energii odnawialnej poprzez montaż instalacji solarnych oraz ogniw fotowoltaicznych,
 - wykorzystanie biomasy do produkcji ciepłej i energii elektrycznej,
 - wdrożenie rozwiązań wykorzystujących kogenerację.

2.11. Ochrona wód powierzchniowych i podziemnych

Nieracjonalna gospodarka zasobami wodnymi oraz wykorzystywanie cieków wodnych jako odbiorników ścieków powoduje, że wody powierzchniowe są najsilniej przekształconym i zdegradowanym elementem środowiska naturalnego w naszym kraju, także w powiecie wyszkowskim. Rzeka Bug, według danych Wojewódzkiego Inspektora Ochrony Środowiska, należy do najbardziej zanieczyszczonych rzek na terenie województwa mazowieckiego.

Główne źródła zanieczyszczenia wód powierzchniowych na terenie powiatu wyszkowskiego stanowią: *ścieki komunalne i przemysłowe, spływy powierzchniowe z terenów rolniczych* (zawierające nawozy mineralne i organiczne oraz środki ochrony roślin) oraz *terenów komunikacyjnych, nielegalne zrzuty nieoczyszczonych ścieków oraz wody opadowe* (wprowadzające do wód zanieczyszczenia przemysłowe z atmosfery oraz spływające z terenów zurbanizowanych), a także *naturalne procesy hydrogeochemiczne w dolinach rzek* (np. rozkładu materii organicznej, wietrzenia skał podłoża geologicznego).

Przy rozpatrywaniu stanu czystości wód rzeki Bug istotne znaczenie ma wpływ transgranicznego transportu zanieczyszczeń, pochodzących z powiatów, przez które ta rzeka przepływa. Głównymi źródłami zanieczyszczenia są miasta: Strzyżów, Włodawa, Drohiczyn. Rzekami, które doprowadzają do Bugu znaczne ładunki zanieczyszczeń są: Huczwa, Uherka odprowadzająca ścieki z Chełmna, Toczna oraz Cetynia niosąca ścieki z Sokołowa Podlaskiego. Poniżej Wyszkowa pośrednimi źródłami zanieczyszczenia są rzeki: Liwiec, Rządza i jej dopływ Cienka (odbiornik ścieków komunalno – przemysłowych z miasta Tłuszcz).

Ponadto na długim odcinku Bug jest rzeką graniczną i stanowi odbiornik dużych ilości, wysoko obciążonych ścieków z Ukrainy. Bezpośrednio do rzeki Bug bądź do jej dopływów spływają ścieki z okręgu przemysłowego z wieloma kopalniami i zakładami przemysłowymi, co powoduje, że wody Bugu dopływają do granic Polski już znacznie zanieczyszczone.

Przebieg rzek Narew i Liwiec na terenie powiatu wyszkowskiego jest krótki, a jakość ich wód związana jest głównie ze zrzutami ścieków z poza terenu powiatu wyszkowskiego – w przypadku Narwi z powiatów ostrołęckiego i pułtuskiego, a w przypadku Liwca z powiatu siedleckiego.

Monitoring wód powierzchniowych prowadzony jest obecnie w jednolitych częściach wód powierzchniowych (JCW), z których każda oznacza oddzielny i znaczący element wód powierzchniowych, taki jak: jezioro, sztuczny zbiornik wodny, strumień, rzeka lub ich części.

W poniższych tabelach nr 17 i nr 18 przedstawiono wyniki ostatnich dostępnych badań monitoringowych dla jednolitych części wód powierzchniowych, w punktach pomiarowych położonych na terenie powiatu wyszkowskiego oraz w jego najbliższym sąsiedztwie.

Ponadto w tabeli nr 19 przedstawiono zestawienie oczyszczalni ścieków eksploatowanych na terenie powiatu wyszkowskiego.

Tabela nr 17. Zestawienie ocen jednolitych części wód powierzchniowych w latach 2008 – 2009

Kod jednolitej części wód	Nazwa części wód	Nazwa punktu pomiarowo - kontrolnego	Km	Ocena – elementy biologiczne *	Ocena – elementy fizykochemiczne *	Ocena – substancje szczególnie szkodliwe *	Ocena – elementy hydromorfologiczne *	Stan/ potencjal ekologiczny	Stan chemiczny *	Stan ogólny wód
2008 r.										
PLRW20002126699	Bug od granicy RP w Niemrowie do ujścia	Kózki; Frankopol	191,4/ 163,2	4	3	1	0	slaby	1	zły
PLRW20002126699	Bug od granicy RP w Niemrowie do ujścia	Barcice	15,2	4	3	1	0	slaby	1	zły
PLRW200019266899	Liwiec od dopływu z Zalesia do ujścia	Kamieńczyk, Papiłin	0,5	3	3	1	0	umiarkowany	1	zły
PLRW20002126599	Narew od Omulwi do zbiornika Dębe	Dyszobaba	119,7	1	3	0	0	umiarkowany	0	zły
PLRW20002169	Narew od Zalewu Zegrzyńskiego do ujścia	Nowy Dwór Maz.	3,1	2	3	1	0	umiarkowany	1	zły
2009 r.										
PLRW20002126699	Bug od granicy RP w Niemrowie do ujścia	Frankopol	163,2	4	stan poniżej dobrego	0	b.d.	slaby	0	zły
PLRW200019266899	Liwiec od dopływu z Zalesia do ujścia	Papiłin	0,5	3	stan poniżej dobrego	dobry		umiarkowany	stan poniżej dobrego	zły
PLRW20002126599	Narew od Omulwi do zbiornika Dębe	Dyszobaba	119,7	1	stan poniżej dobrego	0	b.d.	umiarkowany	0	zły

Źródło: Monitoring rzek w 2008 r. i Monitoring rzek w 2009 r., www.wios.warszawa.pl

Tabela nr 18. Zestawienie ocen jakości wód płynących będących środowiskiem życia w warunkach naturalnych w latach 2008 – 2009

Rzeka	Nazwa punktu pomiarowo – kontrolnego	Km	Gmina	Powiat	Klasa ogólna	Wyniki pomiarów wskaźników i substancji, które zdecydowały o jakości rzek w poszczególnych punktach pomiarowych				
						nazwa wskaźnika	jednostka	stężenie		
								średnioroczne	maksymalne	minimalne
2008 r.										
Bug	Kózki	191,4	Sarnaki	fosticki	non	BZT5	mg O ₂ /l	4,25	11,0	2,0
						azot amonowy	mg N/l	0,248	0,966	0,05
Bug	Wyszków	33,0	Wyszków	wyszkowski	non	azotylny	mg NO ₂ /l	0,078	0,148	0,016
						Fosfor ogólny	mg PO ₄ /l	0,646	1,226	0,30
Bug	Barcice	15,2	Somianka	wyszkowski	non	chlorkalk. poz.	mg HOC/l	0,015	0,015	0,015
						BZT5	mg O ₂ /l	4,55	9	2
Bug	Wyszków	33,0	Wyszków	wyszkowski	non	azot amonowy	mg N/l	0,751	1,33	0,38
						niezjon. amoniak	mg NH ₃ /l	0,0314	0,12	0,0013
Bug	Wyszków	33,0	Wyszków	wyszkowski	non	azotylny	mg NO ₂ /l	0,048	0,076	0,013
						fosfor ogólny	mg PO ₄ /l	0,651	0,920	0,398
Bug	Barcice	15,2	Somianka	wyszkowski	non	chlorkalk. pozostaty	mg HOC/l	0,0196	0,05	0,011
						BZT5	mg O ₂ /l	4,35	8	1,9
Bug	Barcice	15,2	Somianka	wyszkowski	non	azot amonowy	mg N/l	0,726	1,32	0,37
						niezjon. amoniak	mg NH ₃ /l	0,0292	0,11	0,0011
Bug	Barcice	15,2	Somianka	wyszkowski	non	azotylny	mg NO ₂ /l	0,05	0,076	0,013
						fosfor ogólny	mg PO ₄ /l	0,628	0,950	0,368
Bug	Barcice	15,2	Somianka	wyszkowski	non	chlorkalk. pozostaty	mg HOC/l	0,0204	0,045	0,011
						miedź	mg Cu/l	0,0124	0,1258	0,001
Narew	Dyszobaba	119,7	Różan	makowski	non	azot amonowy	mg N/l	0,591	0,92	0,39
						niezjon. amoniak	mg NH ₃ /l	0,0154	0,033	0,0017
Narew	Dyszobaba	119,7	Różan	makowski	non	azotylny	mg NO ₂ /l	0,033	0,053	0,013
						fosfor ogólny	mg PO ₄ /l	0,375	0,950	0,175
Narew	Dyszobaba	119,7	Różan	makowski	non	chlorkalk. pozostaty	mg HOC/l	0,0171	0,037	0,011
						niezjon. amoniak	mg NH ₃ /l	0,0112	0,045	0,0004
Narew	Dyszobaba	119,7	Różan	makowski	non	azotylny	mg NO ₂ /l	0,022	0,039	0,007
						fosfor ogólny	mg P/l	0,128	0,21	0,08
Narew	Dyszobaba	119,7	Różan	makowski	non	chlorkalk. poz.	mg HOC/l	0,0903	0,222	0,013

Narew	Nowy Dwór- powyżej ujścia do Wisły	3,1	Nowy Dwór Maz.	nowodworski	non	azot amonowy niezjon. amoniak azotyny fosfor ogólny chlor całk. poz.	mgN NH ₄ /l mgNH ₃ /l mgNO ₂ /l mgP/l mgHOCI/l	0,221 0,0122 0,098 0,172 0,087	0,79 0,094 0,663 0,23 0,182	0,025 0,0004 0,033 0,11 0,015
Liwiec	Liw	52,8	Liw	węgrowski	non	azotyny fosfor ogólny chlor całk. poz.	mg NO ₂ /l mg PO ₄ /l mg HOCI/l	0,064 0,367 0,015	0,082 0,668 0,015	0,033 0,075 0,015
2009 r.										
Bug	Frankopol	163,2	Repki	sokołowski	non	tlen rozp. BZT ₅ azotyny fosfor ogólny chlor całk. poz.	mg O ₂ /l mg O ₂ /l mg NO ₂ /l mg PO ₄ /l mg HOCI/l	10,692 5,25 0,055 0,957 0,015	17,1 13,0 0,082 4,782 0,015	1,86 1,0 0,033 0,307 0,015
Liwiec	Kamieńczyk	0,5	Wyszków	wyszkowski	non	tlen rozp. BZT ₅ azotyny fosfor ogólny chlor całk. poz.	mg O ₂ /l mg O ₂ /l mg NO ₂ /l mg PO ₄ /l mg HOCI/l	9,927 3,818 0,102 0,934 0,015	12,7 10,0 0,492 5,364 0,015	5,83 1,0 0,016 0,273 0,015

Źródło: Monitoring rzek w 2008 r. i Monitoring rzek w 2009 r., www.wios.warszawa.pl

Wyjaśnienia:

- 1) Ocena elementów biologicznych: cyfry 1 - 5 odpowiadają klasom z rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 20 sierpnia 2008 r.; b.d. – brak wyników pomiarów wskaźników biologicznych (od listopada 2011 r. obowiązuje rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 9 listopada 2011 r. w sprawie sposobu klasyfikacji stanu jednolitych części wód powierzchniowych oraz środowiskowych norm jakości dla substancji priorytetowych – Dz. U. Nr 257, poz. 1545)
- 2) Ocena elementów fizykochemicznych: cyfry 1 - 2 odpowiadają klasom z rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 20 sierpnia 2008 r. w sprawie sposobu klasyfikacji stanu jednolitych części wód powierzchniowych – Dz. U. Nr 162, poz. 1008 (uchylony)
- 3) Ocena substancji szczególnie szkodliwych ujętych w załączniku 5 rozporządzenia Ministra Środowiska z 20 sierpnia 2008 r.; 0 - oznacza brak przekroczeń, 1 - oznacza przekroczenia, b.d. – brak wyników pomiarów
- 4) Ocena elementów hydromorfologicznych. Ze względu na brak danych elementy hydromorfologiczne zostały pominięte przy ocenie stanu/potencjału ekologicznego.
- 5) Stan chemiczny: wyniki oceny stanu chemicznego JCW. Ocena substancji priorytetowych ujętych w załączniku 8 rozporządzenia Ministra Środowiska z 20 sierpnia 2008 r.; 0 – oznacza stan dobry, 1 - oznacza nie osiagający stanu dobrego

Tabela nr 19. Wykaz komunalnych i innych oczyszczalni ścieków eksploatowanych na terenie powiatu wyszkowskiego w 2011 r.

Lp.	Zarządzający	Typ i rodzaj oczyszczalni	Lokalizacja	Odbiornik/ km	Maksymalna przepustowość [m ³ /d]	Średnia przepustowość [m ³ /d]	RLM	Ilość ścieków w m ³ /d	Ilość ścieków w dam ³ /rok
1.	Zakład Gospodarki Komunalnej w Brańszczyku	biologiczna z podwyższony usuwaniem biogenów	Brańszczyk, gm. Brańszczyk	rów melioracyjny/ Bug/ 47,2	310,0	220,0	2377	298,0	109,0
2.		biologiczna	Udrzynek, gm. Brańszczyk	Tuchelka/ 2,3/ Bug	261,0	120,0	2000	150,0	55,0
3.	Zakład Gospodarki Komunalnej w Długosiodle	biologiczna z podwyższony usuwaniem biogenów	Kornaciska, gm. Długosiodło	Wymakracz/ 9,62/ Narew/ 104,1	550,0	500,0	3750	306,0	112,0
4.	Zakład Gospodarki Komunalnej w Rzańniku	biologiczna	Rzańnik, gm. Rzańnik	rów melioracyjny/ Narew/ 81,0	400,0	350,0	5830	243,8	89,0
5.	Doskonalenia Kadr Służby Więziennej w Popowie	biologiczna	Popowo, gm. Somianka	rów melioracyjny/ Bug/ 12,0	200,0	85,0	1000	39,0	14,0
6.	Ośrodek Charytatywno – Szkoleniowy CARITAS Diecezji Plockiej w Popowie Letnisko	biologiczna	Popowo, gm. Somianka	drenaż odcieków	100,0	50,0	300	6,31	2,3
7.	Zakład Gospodarki Komunalnej w Somiance	biologiczna z podwyższony usuwaniem biogenów	Somianka, gm. Somianka	rów melioracyjny/ Bug/ 17,0	300,0	b.d.	2580	71,23	26,0
8.	Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji Sp. z o.o. w Wyszkowie	biologiczna z podwyższony usuwaniem biogenów	Wyszków, gm. Wyszków	Bug/ 30,0	6000,0	4500,0	44250	3682,0	1344,0
9.	PPHU MLEKS Sp. z o.o. w Wyszkowie	biologiczna	Wyszków, gm. Wyszków	Struga/ Bug	100,0	b.d.	b.d.	23,0	8,42

Lp.	Zarządzający	Typ i rodzaj oczyszczalni	Lokalizacja	Odbiornik/ km	Maksymalna przepustowość [m ³ /d]	Średnia przepustowość [m ³ /d]	RLM	Ilość ścieków w m ³ /d	Ilość ścieków w dam ³ /rok
10.	Dom Pomocy Społecznej dla Dzieci „FISZOR”	biologiczna	Gaj, gm. Zabrodzie	rów melioracyjny/ Fiszor	120,0	100,0	150	22,65	8,27
11.	Dom Pomocy Społecznej dla Dzieci w Niegowie	biologiczna	Niegów, gm. Zabrodzie	rów melioracyjny/ Fiszor	100,0	65,0	b.d.	23,08	8,42
12.	Gmina Zabrodzie	biologiczna z podwyższony usuwaniem biogenów	Zabrodzie, gm. Zabrodzie	Fiszor/ Bug/ 22,4	300,0	200,0	2170	202,0	74,0

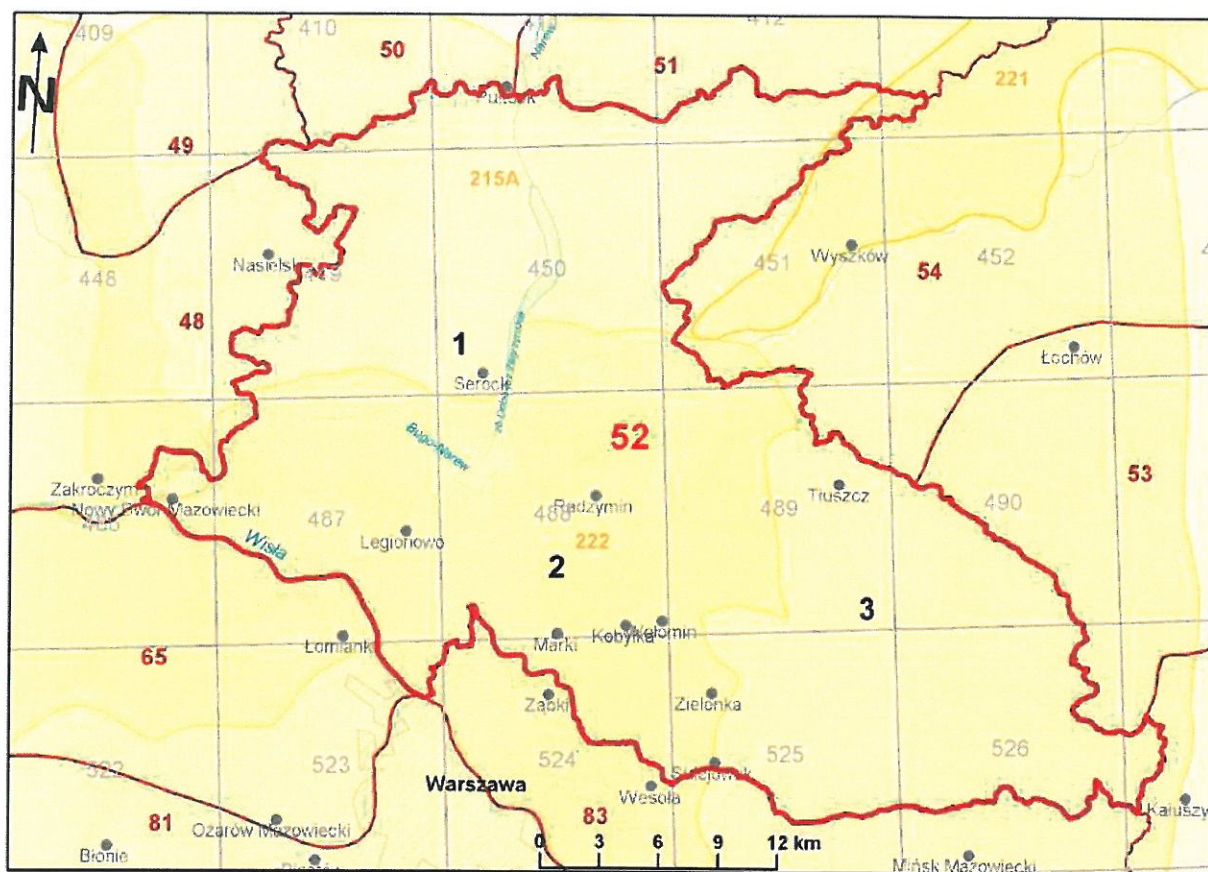
Źródło: Wykaz oczyszczalni ścieków komunalnych i przemysłowych eksploatowanych na obszarze województwa mazowieckiego (stan na 31.12.2011 r.) www.wios.warszawa.pl

Na terenie powiatu wyszkowskiego źródłem zanieczyszczenia wód gruntowych oraz podziemnych mogą być: depozycja zanieczyszczeń z powietrza na powierzchni terenu oraz naturalne procesy biologiczno – chemiczne, zachodzące w powierzchniowej warstwie profilu glebowego. Ponadto zagrożeniem są przekształcenia powierzchni terenu i niekontrolowana produkcja rolnicza i hodowlana. Należy pamiętać, że jakość wód gruntowych, a przez to pośrednio poziomów podziemnych, może być zagrożona poprzez:

- nieprawidłową gospodarkę wodno – ściekową,
- braki w sieci kanalizacyjnej,
- niezabezpieczone studnie kopane,
- nieszczelne zbiorniki bezodpływowe,
- dzikie składowiska odpadów.

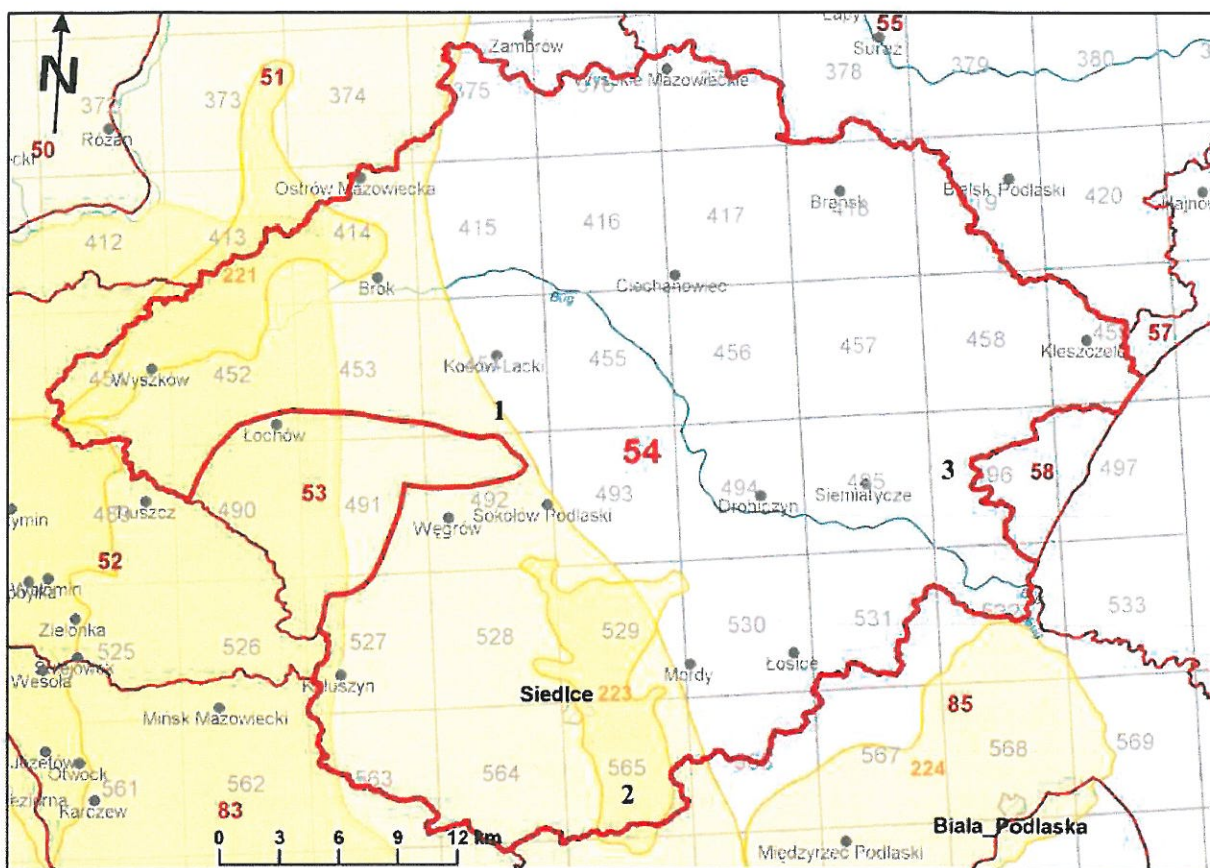
Powiat wyszkowski zlokalizowany jest w obrębie dwóch jednolitych części wód podziemnych. Są to: JCWPd 52 i JCWPd 54. Poniższe mapy obrazują ich lokalizację.

Mapa nr 5. Lokalizacja jednolitej części wód podziemnych nr 52

Źródło: <http://www.psh.gov.pl/publikacje/Icwpd>

Mapa nr 6. Lokalizacja jednolitej części wód podziemnych nr 54

Źródło: <http://www.psh.gov.pl/publikacje/Jcwpd>

Objaśnienia do map

- 19** numer jednolitej części wód podziemnych
- granica jednolitej części wód podziemnych
- 59 numer arkusza mapy w skali 1:50 000
- 213** obszar i numer Głównego Zbiornika Wód Podziemnych

Poniżej, w tabeli nr 20, przedstawiono ostatnie dostępne wyniki badań jakości wód podziemnych wykonane na terenie powiatu wyszkowskiego.

Tabela nr 20. Ocena jakości wód podziemnych w roku: 2007, 2010 i 2012.

Nr otworu	Miejscowość	Stratygrafia	Głębokość do stropu warstwy	JCWPD	Klasa wód w roku 2007	Wskaźniki w zakresie stężeń odpowiadających wodzie o niskiej jakości	Klasa wód w roku 2010	Wskaźniki w zakresie stężeń odpowiadających wodzie o niskiej jakości	Klasa wód w roku 2012	Wskaźniki w zakresie stężeń odpowiadających wodzie o niskiej jakości
1020	Brańszczyk	Q	55,3	54	III	Fe	III	-	III	-
1682	Wyszków	Q	36	54	III	Fe	-	-	II	-

Źródło: *Monitoring jakości wód podziemnych w województwie mazowieckim w 2012 r.*, www.wios.warszawa.pl

Na terenie powiatu wyszkowskiego nie zidentyfikowano obszarów szczególnie narażonych na zanieczyszczenia azotem pochodzenia rolniczego (OSN).

2.11.1. Kierunki działań i działania na poziomie powiatu

- 1) Rozwój i modernizacja infrastruktury ochrony środowiska, szczególnie w zakresie odprowadzania i oczyszczania ścieków:
 - realizacja *Krajowego Programu Oczyszczania Ścieków Komunalnych*,
 - budowa sieci kanalizacyjnych i oczyszczalni ścieków na terenach wiejskich,
 - budowa, rozbudowa lub modernizacja przemysłowych oczyszczalni ścieków,
 - realizacja *Programu wyposażenia aglomeracji poniżej 2000 RLM w oczyszczalnie ścieków i systemy kanalizacji zbiorczej*,
 - zagospodarowanie ścieków w zabudowie rozproszonej – budowa zbiorników bezodpływowych oraz przydomowych oczyszczalni,
 - budowa i modernizacja urządzeń odprowadzających oraz oczyszczających ścieki opadowe oraz roztopowe, przy zastosowaniu rozwiązań technicznych zapobiegających bezpośredniemu odprowadzaniu wód opadowych do cieków wodnych (np.: technologie umożliwiające wchłanianie wody do gruntu, retencje, odparowanie),
 - podłączanie budynków do istniejących sieci kanalizacyjnych,
 - budowa i modernizacja systemów poboru, przesyłu i uzdatniania wody,

- 2) Redukcja zanieczyszczeń wód spowodowanych działalnością rolniczą:
 - właściwe stosowanie i przechowywanie nawozów naturalnych (m.in. wyposażenie jak największej liczby gospodarstw rolnych w zbiorniki na gnojowicę i płyty obornikowe),
- 3) Realizacja przedsięwzięć mających wpływ na poprawę stanu jakości wód:
 - wprowadzanie technologii produkcji ograniczających ilość zanieczyszczeń wprowadzanych do wód (m.in. zamknięte obiegi wód technologicznych),
 - renaturyzacja zbiorników wodnych.

2.12. Racjonalna gospodarka odpadami

Obecnie jedno z największych zagrożeń dla środowiska naturalnego stanowią odpady, będące wytworem człowieka i stanowiące formę nieprzydatną w miejscu i czasie ich powstania. Większość z nich jest wysoce uciążliwa i toksyczna dla środowiska przyrodniczego. Głównym źródłem powstawania odpadów na terenie powiatu wyszkowskiego są gospodarstwa domowe, obiekty użyteczności publicznej oraz zakłady usługowo – produkcyjne.

W poniższej tabeli nr 21 przedstawiono rodzaje odpadów, które mogą być na terenie powiatu wyszkowskiego poddawane odzyskowi.

Tabela nr 21. Odpady poddawane odzyskowi na terenie powiatu wyszkowskiego

Lp.	Odpady poddawane odzyskowi
1.	02 01 04 - odpady tworzyw sztucznych (z wyłączeniem opakowań)
2.	04 02 09 - odpady materiałów złożonych (np. tkaniny impregnowane, elastomery, plastomery)
3.	07 02 13 - odpady tworzyw sztucznych
4.	10 01 02 – popioły lotne z węgla
5.	10 01 17 – popioły lotne ze współspalania inne niż wymienione w 10 01 16
6.	10 11 10 – odpady z przygotowania mas wsadowych inne niż wymienione w 10 11 09
7.	10 11 12 – szkło odpadowe inne niż wymienione w 10 11 11
8.	15 01 02 - opakowania z tworzyw sztucznych
9.	15 01 05 - opakowania wielomateriałowe
10.	15 01 06 - zmieszane odpady opakowaniowe
11.	15 01 07 – opakowania ze szkła
12.	15 01 09 - opakowania z tekstyliów
13.	16 01 19 - tworzywa sztuczne
14.	16 01 20 – szkło
15.	16 01 22 – inne niewymienione elementy
16.	16 01 99 – inne niewymienione odpady
17.	16 02 16 – elementy usunięte z zużytych urządzeń inne niż wymienione w 16 02 15
18.	17 01 01 – odpady betonu oraz gruz betonowy z rozbiórek i remontów
19.	17 01 02 – gruz ceglany

Lp.	Odpady poddawane odzyskowi
20.	17 01 07 – zmieszane odpady z betonu, gruzu ceglanego, odpadowych materiałów ceramicznych i elementów wyposażenia inne niż wymienione w 17 01 06
21.	17 01 81 – odpady z remontów i przebudowy dróg
22.	17 02 02 – szkło
23.	17 02 03 - tworzywa sztuczne
24.	17 03 02 – asfalt inny niż wymieniony w 17 03 01
25.	17 04 01 – miedź, brąz, mosiądz
26.	17 04 02 – aluminium
27.	17 04 11 – kable inne niż wymienione w 17 04 10
28.	17 05 03* – gleba i ziemia, w tym kamienie, zawierające substancje niebezpieczne
29.	17 05 05* – urobek z pogłębiania zawierający lub zanieczyszczony substancjami niebezpiecznymi
30.	19 01 99 – inne niewymienione odpady
31.	19 12 04 – tworzywa sztuczne i guma
32.	19 12 05 – szkło
33.	20 01 02 – szkło
34.	20 01 39 - tworzywa sztuczne

Źródło: dane Starostwa Powiatowego w Wyszkowie

Ponadto na terenie powiatu wyszkowskiego funkcjonują trzy stacje demontażu pojazdów oraz jeden zakład zagospodarowania zużytego sprzętu elektrycznego i elektronicznego.

2.12.1. Kierunki działań i działania na poziomie powiatu

- 1) Zmniejszenie ilości odpadów kierowanych na składowiska odpadów, w tym zmniejszenie masy składowanych odpadów do max. 60% wytworzonych odpadów:
 - objęcie zorganizowanym systemem odbierania odpadów komunalnych wszystkich mieszkańców,
 - objęcie wszystkich mieszkańców systemem selektywnego zbierania odpadów komunalnych,
 - zorganizowanie systemu sortowania i odzysku odpadów komunalnych ulegających biodegradacji,
 - wdrożenie nowych technologii w zakresie odzysku, recyklingu i zmniejszenia ilości odpadów,
 - zwiększenie udziału odzysku odpadów, w szczególności recyklingu w odniesieniu do szkła, metali, tworzyw sztucznych oraz papieru i tektury, jak również odzysku energii z odpadów, zgodnego z wymogami ochrony środowiska,
 - wspieranie finansowe zadań z funduszy ekologicznych krajowych i zagranicznych, w tym RPO WM dotyczących redukcji ilości składowanych odpadów komunalnych

- i zwiększenia udziału odpadów komunalnych poddawanych odzyskowi i unieszkodliwianiu,
- 2) Usunięcie i unieszkodliwienie do 2032 r. wszystkich wyrobów zawierających azbest:
 - gromadzenie informacji o ilości, rodzaju i miejscach występowania wyrobów zawierających azbest,
 - przygotowanie i aktualizacja programów usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest,
 - usuwanie wyrobów zawierających azbest oraz monitoring powyższych działań,
 - 3) Właściwe zagospodarowanie komunalnych osadów ściekowych:
 - minimalizacja oddziaływania na środowisko osadów ściekowych poprzez prawidłowe ich zagospodarowanie,
 - 4) Eliminacja praktyk nielegalnego składowania odpadów:
 - likwidacja nielegalnych miejsc składowania odpadów komunalnych,
 - realizacja programu *Czyste lasy na Mazowszu*,
 - 5) Kształtowanie i promocja postaw prośrodowiskowych:
 - organizowanie kampanii i akcji edukacyjno – informacyjnych, dla wszystkich grup społecznych, dotyczących zasad i podstaw prawidłowego funkcjonowania gospodarki odpadami,
 - promowanie i wspieranie wdrażania efektywnych ekonomicznie i ekologicznie technologii odzysku i unieszkodliwiania odpadów, w tym technologii pozwalających na recykling oraz odzysk energii zawartej w odpadach w procesach termicznego i biochemicznego ich przekształcania,
 - organizacja kampanii edukacyjno – informacyjnej w zakresie prawidłowego postępowania z wyrobami zawierającymi azbest.

2.13. Ochrona przed hałasem i promieniowaniem elektromagnetycznym

Hałas, rozumiany jako każdy uciążliwy, przeszkadzający i szkodliwy dźwięk jest jednym z bardziej istotnych czynników determinujących jakość środowiska. Powszechność występowania hałasu powoduje wiele negatywnych skutków, szczególnie dla jakości życia i zdrowia człowieka.

Na terenie powiatu wyszkowskiego, hałas występujący w środowisku można podzielić na dwie główne kategorie: *hałas przemysłowy* (pochodzący od urządzeń i instalacji przemysłowych) oraz *hałas komunikacyjny* (drogowy i kolejowy).

Hałas komunikacyjny (drogowy) na terenie powiatu, może stanowić poważny problem dla obszarów zurbanizowanych, a w szczególności dla zabudowy mieszkaniowej. Warunkiem

zachowania właściwego standardu akustycznego w budynkach zlokalizowanych w strefach oddziaływania tras komunikacyjnych jest wprowadzenie zabezpieczeń akustycznych.

Kolejne podstawowe źródło hałasu związane jest z działalnością produkcyjną człowieka. Hałas wytwarzany przez środki produkcji występuje zarówno w obiektach przemysłowych, jak też i na zewnątrz, przenikając do otoczenia z niedostatecznie izolowanych hal przemysłowych lub nie izolowanych i nie wyciszonych maszyn.

Na obszarach o korzystnej sytuacji akustycznej należy podejmować przede wszystkim *działania prewencyjne* celem niedopuszczenia do pogorszenia parametrów hałasu. Należy przy tym stosować metody planistyczne poprzez wprowadzanie do miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego zapisów dotyczących ochrony przed hałasem, a także poprzez wyznaczanie stref ograniczonego użytkowania wokół zakładów przemysłowych, szlaków komunikacyjnych i innych obiektów, gdzie przekraczane są progowe wartości poziomu hałasu.

Ograniczanie istniejącego hałasu polega w głównej mierze na *wyciszeniu jego źródeł*, a więc np. na modernizacji technologii w przemyśle celem zmniejszenia hałaśliwości wytwarzanych wyrobów. Dopiero w przypadkach trudności technicznych w wyciszaniu źródeł hałasu podejmować należy prace ograniczające jego rozprzestrzenianie się w środowisku. Wykonuje się wówczas osłony, ekrany (w tym z wykorzystaniem zieleni wysokiej i niskiej) lub dokonuje zmian konstrukcyjnych w budowie obiektów pozostających w strefie oddziaływania źródeł hałasu.

Na terenie powiatu wyszkowskiego brak jest stałego punktu monitoringu emisji hałasu do środowiska, w związku z czym ocena zagrożenia środowiska w tym zakresie nie jest możliwa.

W 2011 r. w Wyszku przy ul. Pułtuskiej 66 równoważny poziom dźwięku dla pory dnia i nocy dla hałasu drogowego wynosił $LA_{eqD} = 68,1$ dB i $LA_{eqN} = 63,9$ dB. W obydwu przypadkach zostały przekroczone wartości dopuszczalne (odpowiednio 60 dB i 50 dB). Na dzień sporządzenia niniejszego dokumentu brak informacji o podjęciu przez zarządcę drogi działań zmierzających do zmiany tego stanu.

Obecnie żaden z zakładów przemysłowych zlokalizowanych na terenie powiatu wyszkowskiego nie posiada decyzji stwierdzającej przekroczenie emisyjnych norm hałasu. Decyzję określającą dopuszczalny poziom hałasu (dnia 12.10.2011 r.) Starosta Powiatu Wyszku wydał dla trójstanowiskowej, samoobsługowej, bezdotykowej myjni pojazdów, usytuowanej na działce nr ew. 3538 w Wyszku, przy ul. 11 Listopada 28, należącej do firmy EuroCarWash.pl s.c. Paweł Turek, Konrad Turek, Adam Podgórnny, z siedzibą w Wyszku ul. Geodetów 58/13.

Promieniowanie niejonizujące uważa się obecnie za jedno z poważniejszych zanieczyszczeń środowiska. Powstaje ono w wyniku działania zespołów sieci i urządzeń elektrycznych będących w powszechnym użyciu (kuchenki mikrofalowe, telefony komórkowe, komputery, telewizory, lodówki itp.), urządzeń elektromedycznych do badań diagnostycznych i zabiegów fizykochemicznych, jak również stacji nadawczych, urządzeń energetycznych, telekomunikacyjnych, radiolokacyjnych i radionawigacyjnych.

Do najważniejszych czynników mających wpływ na oddziaływanie promieniowania elektromagnetycznego na zdrowie człowieka (tzw. parametrów pola) należą: odległość od źródła promieniowania, natężenie pola elektromagnetycznego i czas przebywania w tym polu (tzw. czas ekspozycji). Pola elektromagnetyczne w przeciwieństwie do wielu fizycznych czynników środowiska, jak np. hałas, nie są z reguły rejestrowane przez zmysły człowieka, co pomniejsza świadomość występującego w związku z nimi zagrożenia. Ponadto, brak jest stałego monitoringu w zakresie elektromagnetycznego promieniowania niejonizującego, co uniemożliwia ocenę stopnia zanieczyszczenia powietrza atmosferycznego wokół obiektów i urządzeń będących jego źródłem.

Na terenie powiatu wyszkowskiego nie są prowadzone badania emisji pól elektromagnetycznych do środowiska, w związku z czym ocena ich wpływu na stan środowiska oraz jakość życia lokalnej społeczności nie jest możliwa.

W tabeli nr 22 przedstawiono lokalizację na terenie powiatu wyszkowskiego ważniejszych źródeł emisji promieniowania elektromagnetycznego.

Tabela nr 22. Ważniejsze źródła emisji pól elektromagnetycznych na terenie powiatu wyszkowskiego

Lp.	Nazwa urządzenia nadawczego	Lokalizacja obiektu
Gmina Brańszczyk		
1.	Stacja bazowa telefonii komórkowej	Białebloto – Kurza
2.	Stacja bazowa telefonii komórkowej	Nowa Wieś
3.	Stacja bazowa telefonii komórkowej	Dalekie Tartak, ul. Puszczy Białej
4.	Stacja bazowa telefonii komórkowej	Poręba Kocęby
5.	Stacja bazowa telefonii komórkowej x 2	Knurówiec
Gmina Długosiodło		
6.	Wieża kratowa	Długosiodło
7.	Stacja bazowa telefonii komórkowej x 2	Długosiodło
8.	Stacja bazowa telefonii komórkowej	Kornaciska
9.	Stacja bazowa telefonii komórkowej	Chrzczanka Włościańska
Gmina Somianka		
10.	Stacja bazowa telefonii komórkowej	Somianka – Parcele
11.	Stacja bazowa telefonii komórkowej	Somianka

Lp.	Nazwa urządzenia nadawczego	Lokalizacja obiektu
Gmina Somianka		
12.	Stacja bazowa telefonii komórkowej	Popowo Parcele
Gmina Rząśnik		
13.	Stacja bazowa telefonii komórkowej	Wielątki Folwark
14.	Stacja bazowa telefonii komórkowej	Cygany
15.	Stacja bazowa telefonii komórkowej	Lubiel Nowy
16.	Wieża telefonii komórkowej	Rząśnik
Miasto i Gmina Wyszków		
17.	Wieża telekomunikacyjna telefonii cyfrowej	Wyszków, ul. Leśna 50
18.	Radiowa stacja bazowa PGE	Wyszków
19.	Zespół instalacji radiokomunikacyjnych, radionawigacyjnych i radiolokacyjnych	Wyszków, ul. Leśna 33
20.	Zespół instalacji radiokomunikacyjnych, radionawigacyjnych i radiolokacyjnych	Wyszków, ul. Pułtуска 120
21.	Zespół instalacji radiokomunikacyjnych, radionawigacyjnych i radiolokacyjnych	Wyszków, ul. Zakolejowa 23
22.	Zespół instalacji radiokomunikacyjnych, radionawigacyjnych i radiolokacyjnych	Kamieńczyk
23.	Zespół instalacji radiokomunikacyjnych	Kamieńczyk
24.	Stacja bazowa telefonii komórkowej	Wyszków, ul. 1 Maja 23A
25.	Stacja bazowa telefonii komórkowej	Wyszków, ul. Zakolejowa 23
26.	Stacja bazowa telefonii komórkowej	Wyszków, ul. Sikorskiego 40
27.	Stacja bazowa telefonii komórkowej x 4	Wyszków, ul. Przemysłowa 4
28.	Stacja UKF	Wyszków, ul. Przemysłowa
29.	Stacja bazowa telefonii komórkowej	Wyszków, ul. Sowińskiego 80
30.	Stacja bazowa telefonii komórkowej	Wyszków, ul. Białostocka 28
31.	Stacja bazowa telefonii komórkowej	Wyszków, ul. Strażacka
32.	Stacja bazowa telefonii komórkowej	Wyszków, ul. Daszyńskiego
33.	Stacja bazowa telefonii komórkowej	Stare Rybienko
34.	Stacja bazowa telefonii komórkowej	Skuszew
35.	Stacja bazowa telefonii komórkowej x 2	Kamieńczyk
Gmina Zabrodzie		
36.	Stacja bazowa telefonii komórkowej	Głuchy
37.	Stacja bazowa telefonii komórkowej	Niegów

Źródło: dane Starostwa Powiatowego w Wyszkanie

2.13.1. Kierunki działań i działania na poziomie powiatu

- 1) Ograniczenie emisji hałasu do środowiska:
 - budowa obwodnic, modernizacja, przebudowa dróg wraz z budową zabezpieczeń akustycznych (ekrany akustyczne, wymiana stolarki okiennej, wymiana nawierzchni na „cichą”), przebudowa dróg (m.in. S8),
 - budowa zabezpieczeń akustycznych nie wynikająca z modernizacji, przebudowy, budowy dróg,
 - wdrażanie rozwiązań ograniczających hałas w zakładach,
 - tworzenie odpowiednich zapisów w dokumentach planistycznych oddzielających potencjalne źródła hałasu od terenów zamieszkałych,
 - wyznaczanie obszarów „cichych”,
- 2) Ocena stanu akustycznego środowiska:
 - rozwój systemu monitoringu hałasu,
 - opracowywanie przeglądów ekologicznych i analiz porealizacyjnych,
- 3) Ochrona przed polami elektromagnetycznymi:
 - kontynuacja monitoringu pól elektromagnetycznych, a także tworzenie baz danych oraz rejestru zawierającego informacje o terenach, na których stwierdzono przekroczenia dopuszczalnych poziomów pól w środowisku,
 - uwzględnianie w planach zagospodarowania przestrzennego zasad ograniczenia w użytkowaniu terenów położonych w zasięgu ewentualnego ponadnormatywnego promieniowania elektromagnetycznego,
 - prowadzenie przez organy ochrony środowiska ewidencji źródeł wytwarzających pola elektromagnetyczne (zgłoszenia instalacji).

2.14. Nadzwyczajne zagrożenia środowiska

Nadzwyczajne zagrożenia środowiska, spowodowane poważną awarią mogą wywoływać znaczne zniszczenia w środowisku lub pogorszenie jego stanu, a także stwarzać bezpośrednie zagrożenie dla zdrowia lub życia ludzi.

W ustawie – *Prawo ochrony środowiska* określono instrumenty prawne służące zapobieganiu wystąpienia awarii, sposób postępowania i obowiązki poszczególnych organów administracji w przypadku wystąpienia awarii oraz wymagania wobec zakładów stwarzających zagrożenie awarią. Poważne awarie podlegają zgłoszeniu do Głównego Inspektora Ochrony Środowiska.

Na terenie powiatu wyszkowskiego występuje ryzyko zaistnienia nadzwyczajnych zagrożeń środowiska, które mogą być wynikiem różnego typu awarii infrastruktury technicznej.

Obecnie na terenie powiatu zakładem wykorzystującym TSP (toksyczne środki przemysłowe) w procesie technologicznym jest Przedsiębiorstwo Energetyki Ciepłej w Wyszkowie, posiadające w swych zbiornikach 2 tony kwasu siarkowego.

Istotnym zagrożeniem na terenie powiatu wyszkowskiego jest także transport substancji niebezpiecznych, tj. amoniak, paliwa płynne, propan butan, materiały wybuchowe, chlor, kwas siarkowy, kwas solny, kwas azotowy, ług sodowy (substancje, dla których najczęściej rejestrowane były przejazdy przez teren powiatu). Szczególnie newralgicznym punktem przejazdu powyższych substancji są przeprawy mostowe na rzece Bug.

2.14.1. Kierunki działań i działania na poziomie powiatu

- 1) Ograniczenie ryzyka wystąpienia zagrożeń związanych z transportem materiałów niebezpiecznych:
 - wyznaczenie i budowa przy głównych drogach w pobliżu dużych miast parkingów dla pojazdów przewożących materiały niebezpieczne,
 - kontrole pojazdów przewożących materiały niebezpieczne,
 - aktualizacja wykazu tras drogowych i kolejowych, po których przewożone są towary niebezpieczne,
 - ograniczenie budownictwa obiektów użyteczności publicznej i zbiorowego zamieszkania wzdłuż szlaków, którymi prowadzony jest transport materiałów niebezpiecznych, poprzez odpowiednie zapisy w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego,
 - sukcesywna modernizacja środków transportu przewożących materiały niebezpieczne,
 - ewidencjonowanie ilości przewożonych materiałów niebezpiecznych,
- 2) Wzmocnienie instytucjonalne służb inspekcji ochrony środowiska, inspekcji sanitarnej i straży pożarnej:
 - poprawa technicznego wyposażenia służb inspekcji ochrony środowiska, inspekcji sanitarnej,
 - doposażenie straży pożarnej w sprzęt ratownictwa chemiczno – ekologicznego,
 - wzmocnienie etatowe służb inspekcji ochrony środowiska,
- 3) Prowadzenie baz danych dotyczących zakładów, które mogą być potencjalnymi sprawcami poważnych awarii:

- aktualizacja i udostępnianie bazy danych o zakładach przemysłowych mogących potencjalnie powodować istotne zagrożenie dla środowiska,
 - aktualizacja i udostępnianie danych o Zakładach Zwiększonego Ryzyka lub Zakładach Dużego Ryzyka, których lokalizacja w niedużej odległości od siebie może zwiększyć prawdopodobieństwo wystąpienia awarii przemysłowych lub pogłębić ich skutki,
- 4) Ograniczenie ryzyka wystąpienia zagrożeń przez zakłady, które mogą być potencjalnymi sprawcami poważnych awarii:
- zintensyfikowanie monitoringu i kontroli potencjalnych sprawców poważnych awarii pod kątem spełniania przez nich wymogów bezpieczeństwa i prewencji,
 - modernizacja zakładów w celu eliminacji potencjalnych zagrożeń wystąpienia awarii,
 - zakaz lokalizacji zakładów stwarzających zagrożenie życia lub zdrowia ludzi w granicach miast i w obrębie zwartej zabudowy wsi poprzez odpowiednie zapisy w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego,
 - zakaz lokalizacji inwestycji mogących znacząco oddziaływać na środowisko na terenach szczególnie narażonych na niebezpieczeństwo powodzi, poprzez odpowiednie zapisy w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego,
- 5) Działania edukacyjno – informacyjne dotyczące zagrożeń ekologicznych:
- edukacja w zakresie bezpiecznego transportu substancji niebezpiecznych,
 - akcje edukacyjno – szkoleniowe dla służb zakładów przemysłowych i pracowników administracji publicznej w zakresie zapobiegania awariom i skażeniom środowiska,
 - działania edukacyjno – informacyjne dla mieszkańców o możliwości zapobiegania poważnej awarii lub klęsce żywiołowej oraz zasadach postępowania w razie ich wystąpienia.

3. STRATEGIA DZIAŁANIA

W niniejszym rozdziale określono cel nadrzędny polityki ekologicznej powiatu wyszkowskiego oraz priorytety ekologiczne. Na ich podstawie sformułowane zostały cele długoterminowe wraz z kierunkami działań na lata 2013 – 2020 oraz cele krótkoterminowe wraz z działaniami przewidzianymi do realizacji na lata 2013 – 2016.

3.1. Cele polityki ekologicznej powiatu

Biorąc pod uwagę zapisy dokumentów wyższego szczebla oraz dokumentów lokalnych, nadrzędnym celem polityki ekologicznej powiatu wyszkowskiego jest:

Ochrona środowiska przyrodniczego, poprawa jakości środowiska oraz poprawa standardu życia i bezpieczeństwa ekologicznego mieszkańców powiatu wyszkowskiego

Podstawowymi kryteriami, branyymi pod uwagę przy definiowaniu priorytetów ekologicznych dla powiatu wyszkowskiego, poza zapisami przytoczonymi w dokumentach wyższego rzędu, były:

- wymogi wynikające z najważniejszych ustaw z zakresu szeroko pojmowanej ochrony środowiska,
- dysproporcja pomiędzy stanem wymaganym a aktualnym,
- ponadlokalny wymiar działania,
- możliwość uzyskania wielokrotnej korzyści,
- możliwość uzyskania zewnętrznego wsparcia finansowego.

Uwzględniając aktualne uwarunkowania środowiskowe oraz społeczno – gospodarcze powiatu określono następujące priorytety Programu:

- 1) ograniczenie emisji substancji i energii do środowiska,
- 2) racjonalne gospodarowanie zasobami środowiska,
- 3) ochrona przyrody,
- 4) poprawa stanu bezpieczeństwa ekologicznego powiatu,
- 5) podnoszenie świadomości ekologicznej lokalnego społeczeństwa.

3.2. Harmonogram realizacji działań na lata 2013 – 2016 z perspektywą do 2020 roku

W poniższej tabeli nr 23 przedstawiono działania, których realizacja powinna przyczynić się do osiągnięcia nadrzędnego celu polityki ekologicznej powiatu. Zaznaczyć jednak należy, że ze względu na ograniczone kompetencje samorządu powiatowego w zakresie ochrony środowiska (w szczególności o charakterze inwestycyjnym) znacząca część działań realizowana będzie przez inne podmioty i instytucje. Z tego też względu działania przedstawione w poniższej tabeli posiadają wysoką zbieżność z działaniami określonymi w *Harmonogramie realizacji działań na lata 2011 – 2014 z perspektywą do 2018 r.* przedstawionym w *Programie Ochrony Środowiska Województwa Mazowieckiego na lata 2011 – 2014 z uwzględnieniem perspektywy do 2018 r.* Powyższa zbieżność pozwala wnioskować, że ich realizacja na poszczególnych poziomach samorządu (wojewódzki, powiatowy, gminny) przyczyni się do skutecznego osiągnięcia celów polityki ekologicznej określonych w *Polityce ekologicznej Państwa na lata 2009 – 2012 z perspektywą do roku 2016* (M.P.2009 nr 34, poz. 501).

Ze względu na ogólny charakter powyższych działań, a także fakt, iż ich realizatorem będą także inne podmioty niż samorząd powiatowy w harmonogramie nie określono kosztów realizacji tych działań, a jedynie możliwe źródła ich finansowania.

Tabela nr 23. Harmonogram działań na lata 2013 – 2016 z perspektywą do 2020 roku

Lp.	Działania	Jednostka realizująca	Lata realizacji	Źródło finansowania
PRIORYTET I – Ograniczenie emisji substancji i energii do środowiska				
1.1.	Cel średniookresowy - Poprawa jakości powietrza, w tym dążenie do osiągnięcia poziomu celu długoterminowego dla ozonu do 2020 r.			
<i>Kierunek działań - Zmniejszenie przekroczeń dopuszczalnych poziomów stężeń monitorowanych substancji</i>				
1.1.1.	Przygotowywanie, wdrażanie i monitorowanie programów ochrony powietrza	Województwo Mazowieckie	2013-2014	środki własne jednostki, WFOŚiGW
<i>Kierunek działań - Ograniczenie emisji powietrznej</i>				
1.1.2.	Rozbudowa centralnych systemów zaopatrzenia w energię ciepłą	miasta, gminy, podmioty gospodarcze	2013-2014	środki własne jednostki, GEF, POiŚ, RPOWM, JESSICA, banki-kredyty preferencyjne oraz komercyjne
1.1.3.	Zmiana paliwa na inne, o mniejszej zawartości popiołu lub zastosowanie energii elektrycznej oraz indywidualnych źródeł energii odnawialnej	miasta, gminy, podmioty gospodarcze	2013-2014	środki własne jednostki, WFOŚiGW, POiŚ, RPOWM
1.1.4.	Termomodernizacja budynków	organy administracji rządowej, wojewódzkie samorządowe jednostki organizacyjne, szkoły wyższe, powiaty, miasta i gminy, kościoły i związki wyznaniowe, instytucje kultury, KPN, podmioty gospodarcze, itp.	zadanie ciągłe	środki własne jednostki, WFOŚiGW, NFOŚiGW, RPOWM, POiŚ, JESSICA, banki-kredyty preferencyjne oraz komercyjne
1.1.5.	Tworzenie i wdrażanie programów ograniczania niskiej emisji	miasta, gminy	2013-2014	środki własne jednostki, WFOŚiGW
<i>Kierunek działań - Ograniczenie emisji liniowej</i>				
1.1.6.	Modernizacja infrastruktury drogowej w miastach, kierowanie ruchu tranzytowego z omińnięciem miast lub ich części centralnych, budowa: obwodnic drogowych miast, autostrad, dróg szybkiego ruchu	zarządcy dróg	zadanie ciągłe	środki własne jednostki, RPOWM, POiŚ, KFD, banki-kredyty preferencyjne oraz komercyjne
1.1.7.	Stosowanie przy modernizacji dróg i parkingów materiałów i technologii gwarantujących ograniczenie emisji pyłu podczas eksploatacji	zarządcy dróg	zadanie ciągłe	środki własne jednostki, RPOWM, POiŚ, KFD
1.1.8.	Zakup przez lokalne władze pojazdów bardziej przyjaznych dla środowiska	miasta, gminy, powiaty, Województwo Mazowieckie	zadanie ciągłe	środki własne jednostki, RPOWM, banki-kredyty preferencyjne oraz komercyjne

1.1.9.	Budowa ścieżek rowerowych	miasta, gminy	zadanie ciągłe	środki własne jednostki, RPOWM, banki-kredyty preferencyjne oraz komercyjne
1.1.10.	Wprowadzenie ograniczeń prędkości na drogach o pyłacej nawierzchni	miasta, gminy, zarządcy dróg	zadanie ciągłe	środki własne jednostki
1.1.11.	Intensyfikacja okresowego czyszczenia ulic	zarządcy dróg	zadanie ciągłe	środki własne jednostki
Kierunek działań - Ograniczenie emisji punktowej				
1.1.12.	Ograniczenie wielkości emisji substancji zanieczyszczających powietrze poprzez m.in.: optymalne sterowanie procesem spalania i podnoszenie sprawności procesu produkcji energii, zmianę technologii lub profilu produkcji, zmianę paliwa, a także likwidację źródeł emisji	podmioty gospodarcze	zadanie ciągłe	środki własne jednostki, WFOŚiGW, RPOWM, PoliŚ, banki-kredyty preferencyjne oraz komercyjne
1.1.13.	Stosowanie efektywnych technik odpylania gazów odlotowych	podmioty gospodarcze	zadanie ciągłe	środki własne jednostki, WFOŚiGW, PoliŚ, RPOWM, banki-kredyty preferencyjne oraz komercyjne
1.1.14.	Zmniejszenie strat przesyłu energii	podmioty gospodarcze	zadanie ciągłe	środki własne jednostki, PoliŚ, GEF, RPOWM, banki-kredyty preferencyjne oraz komercyjne
1.1.15.	Wdrażanie nowoczesnych technologii przyjaznych środowisku (BAT)	podmioty gospodarcze	zadanie ciągłe	środki własne jednostki, banki-kredyty preferencyjne oraz komercyjne
1.2.	Cel średniookresowy - Poprawa jakości wód			
Kierunek działań - Rozwoj i modernizacja infrastruktury ochrony środowiska, szczególnie w zakresie odprowadzania i oczyszczania ścieków				
1.2.1.	Realizacja KPOSK	miasta, gminy	2013-2015	środki własne jednostki, NFOŚiGW, RPOWM, PoliŚ, banki-kredyty preferencyjne oraz komercyjne
1.2.2.	Budowa sieci kanalizacyjnych i oczyszczalni ścieków na terenach wiejskich	miasta, gminy, podmioty gospodarcze	zadanie ciągłe	środki własne jednostki, WFOŚiGW, RPOWM, PoliŚ, PROW
1.2.3.	Budowa, rozbudowa lub modernizacja przemysłowych oczyszczalni ścieków	podmioty gospodarcze	2013-2015	środki własne jednostki, RPOWM, banki-kredyty preferencyjne oraz komercyjne

1.2.4.	Realizacja Programu wyposażenia aglomeracji poniżej 2000 RLM w oczyszczalnie ścieków i systemy kanalizacji zbiorczej	miasta, gminy	2013-2015	środki własne jednostki, WFOŚiGW, banki-kredyty preferencyjne oraz komercyjne
1.2.5.	Zagospodarowanie ścieków w zabudowie rozproszonej - budowa zbiorników bezodpływowych oraz przydomowych oczyszczalni	miasta, gminy	2013-2015	środki własne jednostki, WFOŚiGW, RPOWM, PROW, banki-kredyty preferencyjne i komercyjne
1.2.6.	Budowa i modernizacja urządzeń odprowadzających oraz oczyszczających ścieki opadowe oraz roztopowe przy zastosowaniu rozwiązań technicznych zapobiegających bezpośredniemu odprowadzaniu wód opadowych do cieków wodnych	miasta, gminy, podmioty gospodarcze	2013-2014	środki własne jednostki, WFOŚiGW, NFOŚiGW, RPOWM, POIiŚ, banki-kredyty preferencyjne oraz komercyjne
1.2.7.	Podłączanie budynków do istniejących sieci kanalizacyjnych	miasta, gminy, podmioty gospodarcze	2013-2014	środki własne jednostki, banki-kredyty preferencyjne oraz komercyjne
1.2.8.	Budowa i modernizacja systemów poboru, przesyłu i uzdatniania wody	miasta, gminy, podmioty gospodarcze	2013-2014	środki własne jednostki, WFOŚiGW, RPOWM, PROW
Kierunek działań - Redukcja zanieczyszczeń wód spowodowanych działalnością rolniczą				
1.2.9.	Właściwe stosowanie i przechowywanie nawozów naturalnych (m.in. wyposażenie jak największej liczby gospodarstw rolnych w zbiorniki na gnojowicę i płyty obornikowe)	rolnicy indywidualni, miasta, gminy, MODR	2013-2014	środki własne jednostki, PROW
Kierunek działań - Realizacja przedsięwzięć mających wpływ na poprawę stanu jakości wód				
1.2.10.	Wprowadzanie technologii produkcji ograniczających ilość zanieczyszczeń wprowadzanych do wód (m.in. zamknięte obiegi wód technologicznych)	podmioty gospodarcze	zadanie ciągłe	środki własne jednostki, WFOŚiGW
1.2.11.	Renaturyzacja zbiorników wodnych	WZMIUW, WIOŚ	2013-2014	środki własne jednostki, WFOŚ i GW, RPOWM, POIiŚ, LIFE+
1.3.	Cel średniookresowy - Racjonalna gospodarka odpadami			
Kierunek działań - Zmniejszenie ilości odpadów kierowanych na składowiska odpadów, w tym zmniejszenie masy składowanych odpadów do max. 60% wytworzonych odpadów				

1.3.1.	Objęcie zorganizowanym systemem odbierania odpadów komunalnych wszystkich mieszkańców	gminy, miasta, przedsiębiorstwa komunalne	do 2015	środki własne jednostki, PROW, RPOWM
1.3.2.	Objęcie wszystkich mieszkańców systemem selektywnego zbierania odpadów komunalnych	gminy, miasta, przedsiębiorstwa komunalne	do 2015	środki własne jednostki, PROW, RPOWM
1.3.3.	Zorganizowanie systemu zbierania, sortowania i odzysku odpadów komunalnych ulegających biodegradacji	gminy, miasta, przedsiębiorstwa komunalne	2013-2020	środki własne jednostki, POLiS, PROW, RPOWM
1.3.4.	Wdrożenie nowych technologii w zakresie odzysku, recyklingu i zmniejszenia ilości odpadów	gminy, miasta, przedsiębiorstwa komunalne	2013-2014	środki własne jednostki, PROW, POLiS, RPOWM
1.3.5.	Zwiększenie udziału odzysku odpadów, w szczególności recyklingu w odniesieniu do szkła, metali, tworzyw sztucznych, papieru, tektury, jak również odzysku energii z odpadów zgodny z wymogami ochrony środowiska	gminy, miasta, przedsiębiorstwa komunalne	2013-2014	środki własne jednostki, POLiS, PROW, RPOWM
Kierunek działań - Usunięcie i unieszkodliwienie do 2032 r. wszystkich wyrobów zawierających azbest				
1.3.6.	Gromadzenie informacji o ilości, rodzaju i miejscach występowania wyrobów zawierających azbest	gminy, miasta, Województwo Mazowieckie	do 2032	środki własne jednostki
1.3.7.	Przygotowanie i aktualizacja programów usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest	gminy, miasta, powiaty, Województwo Mazowieckie	do 2032	środki własne jednostki
1.3.8.	Usuwanie wyrobów zawierających azbest	gminy, miasta, powiaty, właściciele obiektów	do 2032	środki własne jednostki, NFOŚiGW, WFOŚiGW, kredyty preferencyjne BOŚ, RPOWM
Kierunek działań - Właściwe zagospodarowanie komunalnych osadów ściekowych				
1.3.9.	Minimalizacja oddziaływania na środowisko osadów ściekowych poprzez prawidłowe ich zagospodarowanie	gminy, miasta	2013-2014	środki własne jednostki
Kierunek działań - Eliminacja praktyk nielegalnego składowania odpadów				
1.3.10.	Likwidacja nielegalnych miejsc składowania odpadów komunalnych	gminy, miasta	2013-2014	środki własne jednostki
1.3.11.	Realizacja programu <i>Czyste Lasy na Mazowszu</i>	MZPK, RDLP	2013-2014	środki własne jednostki, WFOŚiGW
1.4.	Cel średniookresowy - Ochrona powierzchni ziemi			
Kierunek działań - Ochrona gleb użytkowanych rolniczo				
1.4.1.	Ochrona przed erozją wietrzną m.in. poprzez prowadzenie odpowiednich zabiegów agrotechnicznych i wprowadzenie zalesień na glebach o najniższych klasach bonitacji	powiaty, RDLP	2013-2014	środki własne jednostki, PROW, RPOWM, WFOŚiGW

Kierunek działań - Zwiększenie skali rekultywacji terenów zdegradowanych i zdevastowanych			
1.4.2.	Rekultywacja gleb zdevastowanych i zdegradowanych, przywracająca im funkcje przyrodnicze, rekreacyjne lub rolne	RDOŚ, powiaty, podmioty gospodarcze	zadanie ciągłe środki własne jednostki, NFOŚiGW, RPOWM, POiIS
Kierunek działań - Edukacja ekologiczna rolników			
1.4.3.	Realizacja Planu Działań Samorządu Województwa Mazowieckiego na Rzeczą Rozwoju Rolnictwa i Poprawy Jakości Artykułów Żywnościowych na Mazowszu w zakresie jakości i bezpieczeństwa żywności, technologii, produkcji, wytwarzania produktów tradycyjnych i rolnictwa ekologicznego	Województwo Mazowieckie	2013-2013 środki własne jednostki
1.4.4.	Upowszecznianie dobrych praktyk rolniczych	MRRiRW, MODR	2013-2014 środki własne jednostki
1.5.	Cel średniookresowy - Ochrona przed hałasem i promieniowaniem elektromagnetycznym		
Kierunek działań - Ograniczenie emisji hałasu do środowiska			
1.5.1.	Budowa obwodnic, modernizacja, przebudowa dróg wraz z budową zabezpieczeń akustycznych, przebudowa dróg	zarządzający drogami	2013-2018 środki własne jednostki, POiIS, banki- kredyty preferencyjne i komercyjne środki własne jednostki
1.5.2.	Budowa zabezpieczeń akustycznych nie wynikająca z modernizacji, przebudowy, budowy dróg	zarządzający drogami	2013-2018 środki własne jednostki
1.5.3.	Wdrażanie rozwiązań ograniczających hałas w zakładach	przedsiębiorcy	zadanie ciągłe środki własne jednostki
1.5.4.	Tworzenie odpowiednich zapisów w dokumentach planistycznych oddzielających potencjalne źródła hałasu od terenów zamieszkałych	Województwo Mazowieckie, miasta, gminy	zadanie ciągłe zadania własne jednostki
1.5.6.	Wyznaczanie obszarów „cichych”	powiaty	2013-2014 zadania własne jednostki
Kierunek działań - Ocena stanu akustycznego środowiska			
1.5.7.	Opracowywanie przeglądów ekologicznych i analiz poralizacyjnych	zarządzający drogami, liniami kolejowymi	 środki własne jednostki
Kierunek działań - Ochrona przed polami elektromagnetycznymi			
1.5.8.	Kontynuacja monitoringu pól elektromagnetycznych, a także tworzenie baz danych oraz rejestru zawierającego informacje o terenach na których stwierdzono przekroczenia dopuszczalnych poziomów pól w środowisku	WIOŚ, przedsiębiorcy, WSSE	2013- 2014 środki własne jednostki, WFOŚiGW

I.5.9.	Uwzględnianie w planach zagospodarowania przestrzennego zasad ograniczenia w użytkowaniu terenów położonych w zasięgu ewentualnego ponadnormatywnego promieniowania elektromagnetycznego	miasta, gminy	zadanie ciągłe	środki własne jednostki
I.5.10.	Prowadzenie przez organy ochrony środowiska ewidencji źródeł wytwarzających pola elektromagnetyczne (zgłoszenia instalacji)	wójt, burmistrz, prezydent, starosta, marszałek, RDOS	zadanie ciągłe	środki własne jednostki
PRIORYTET II – racjonalne wykorzystanie zasobów naturalnych				
II.1. Cel średniookresowy - Racjonalne gospodarowanie zasobami wodnymi				
<i>Kierunek działań - Zmniejszenie deficytu wód powierzchniowych i podziemnych</i>				
II.1.1.	Monitorowanie i ochrona ekosystemów zależnych od wód	RDLP, KPN, RDOŚ	zadanie ciągłe	środki własne jednostki, WFOŚiGW, RPOWM
II.1.2.	Racjonalne wykorzystanie wód podziemnych na cele komunalne i przemysłowe	miasta, gminy, powiaty, podmioty gospodarcze	2013-2014	środki własne jednostki
II.1.3.	Realizacja i monitoring <i>Programu małej retencji dla Województwa Mazowieckiego</i>	WZMiUW, miasta, gminy	2013-2014	środki własne jednostki, RPOWM, LIFE+
<i>Kierunek działań - Działania organizacyjno – prawne w zakresie gospodarowania wodą</i>				
II.1.4.	Działania kontrolne związane z ochroną wód przed zanieczyszczeniami	WIOS	zadanie ciągłe	zadania własne jednostki
II.1.5.	Weryfikacja pozwoleń wodnoprawnych na pobór wód	Starostowie, Marszałek Województwa Dyrektor RZGW, WIOS	zadanie ciągłe	zadanie własne jednostki
II.2. Cel średniookresowy - Zrównoważone wykorzystanie energii				
<i>Kierunek działań - Poprawa efektywności energetycznej</i>				
II.2.1.	Realizacja obowiązków oszczędności energii przez jednostki sektora publicznego	jednostki administracji rządowej, wojewódzkie samorządowe jednostki organizacyjne, szkoły wyższe, powiaty, miasta, gminy, zakłady opieki zdrowotnej, instytucje kultury	zadanie ciągłe	środki własne jednostki, NFOŚiGW, WFOŚiGW, POiŚ, RPOWM, IEE Elena, PEŚ
II.2.2.	Wprowadzanie nowoczesnych i energooszczędnych technologii oraz systemu zarządzania energią i systemu audytów	powiaty, miasta, gminy, podmioty gospodarcze, zakłady opieki zdrowotnej	zadanie ciągłe	środki własne jednostki, NFOŚiGW, IEE Elena, POISEFF, PEŚ

II.2.3.	Opracowanie i przyjęcie dokumentacji dot. zaopatrzenia w energię elektryczną, ciepło i paliwa gazowe (założenia do planów i plany)	miasta, gminy	zadanie ciągłe	środki własne jednostki
Kierunek działań - Zwiększenie wykorzystania odnawialnych źródeł energii				
II.2.4.	Zwiększenie wykorzystania odnawialnych źródeł energii do produkcji energii elektrycznej i ciepła	organy administracji rządowej, wojewódzkie samorządowe jednostki organizacyjne, szkoły wyższe, powiaty, miasta i gminy, kościoły i związki wyznaniowe, instytucje kultury, KPN, podmioty gospodarcze	zadanie ciągłe	środki własne jednostki, WFOŚiGW, POIiŚ, RPOWM, JESSICA, IEE Elena, PROW, POISEFF
II.2.5.	Wykorzystanie biomasy do produkcji ciepłej i energii elektrycznej	powiaty, miasta, gminy, podmioty gospodarcze	2011-2014	środki własne jednostki, WFOŚiGW, NFOŚiGW, POIiŚ, RPOWM, PROW
II.2.6.	Wdrożenie rozwiązań wykorzystujących kogenerację	powiaty, miasta, gminy, podmioty gospodarcze	2011-2014	środki własne jednostki, RPOWM NFOŚiGW, WFOŚiGW, POIiŚ,
II.3.	Cel średniookresowy - Racjonalne gospodarowanie zasobami geologicznymi			
Kierunek działań - Monitoring i kontrola kopalni				
II.3.1.	Ograniczenie nielegalnej eksploatacji kopalni	starosta	zadanie ciągłe	zadanie własne jednostki
PRIORYTET III – ochrona przyrody				
III.1.	Cel średniookresowy - Ochrona walorów przyrodniczych			
Kierunek działań - Ochrona, rozwój i uporządkowanie systemu obszarów chronionych				
III.1.1.	Budowanie i aktualizacja baz danych z zakresu ochrony przyrody	RDOŚ, Województwo Mazowieckie, gminy, miasta, powiaty	2013-2014	środki własne jednostki, POIiŚ, RPOWM, LIFE+
III.1.2.	Kontynuacja tworzenia sieci obszarów chronionych uwzględniająca utworzenie nowych parków krajobrazowych, obszarów chronionego krajobrazu, rezerwatów przyrody oraz form mniejszych tj.: zespoły przyrodniczo - krajobrazowe, użytki ekologiczne, stanowiska dokumentacyjne	RDOŚ, Województwo Mazowieckie, gminy, miasta	zadanie ciągłe	środki własne jednostki, LIFE+
III.1.3.	Odtwarzanie naturalnych terenów zalewowych	WZMiUW	2013-2018	POIiŚ
Kierunek działań - Ochrona gatunkowa				
III.1.4.	Czyżna ochrona wybranych gatunków chronionych ze szczególnym uwzględnieniem gatunków zagrożonych	KPN, MZPK, RDOŚ, RDLP	zadanie ciągłe	środki własne jednostki, POIiŚ, NFOŚiGW, WFOŚiGW

III.1.5.	Przywracanie właściwego stanu siedlisk przyrodniczych i ostoi gatunków na obszarach chronionych z zachowaniem zagrożonych wyginięciem gatunków oraz różnorodności genetycznej	KPN, MZPK, RDOŚ, RDLP	2013-2018	środki własne jednostki, POLiŚ
Kierunek działań - Utrzymanie, kształtowanie, otwieranie korytarzy ekologicznych (leśnych, rzecznych) umożliwiających przemieszczenie się zwierząt i funkcjonowanie populacji				
III.1.6.	Tworzenie przejść umożliwiających migrację zwierząt przy drogach przecinających korytarze ekologiczne	zarządzający drogami	2013-2014	środki własne jednostki, WFOŚiGW, POLiŚ, RPowM
III.1.7.	Budowa urządzeń udrażniającego rzeki i potoki	WZMiUW	2013-2014	środki własne jednostki, POLiŚ
Kierunek działań - Ochrona i rozwój zieleni na terenach zurbanizowanych				
III.1.8.	Uregulowanie stanu własności terenów zieleni	gminy, miasta, powiaty	2013-2014	środki własne jednostki
III.1.9.	Budowa, modernizacja i pielęgnacja parków i skwerów	gminy, miasta, powiaty	zadanie ciągłe	środki własne jednostki, WFOŚiGW
III.1.10.	Utrzymanie terenów zieleni przy drogach gminnych, powiatowych, wojewódzkich, krajowych i osiedlowych	zarządcy dróg	zadanie ciągłe	środki własne jednostki, POLiŚ
III.1.11.	Systematyczna pielęgnacja pomników przyrody	gminy, miasta, powiaty, KPN, MZPK, RDLP	zadanie ciągłe	środki własne jednostki, WFOŚiGW
III.2.	Cel średniookresowy - Zwiększenie lesistości			
Kierunek działań - Realizacja założeń Programu zwiększenia lesistości dla Województwa Mazowieckiego do 2020 roku				
III.2.1.	Zalesianie terenów z uwzględnieniem warunków przyrodniczo-krajobrazowych i potrzeb różnorodności biologicznej	RDLP, prywatni właściciele lasów, powiaty	2013-2018	środki własne jednostki, WFOŚiGW, PROW
III.2.2.	Odbudowa powierzchni zniszczonej przez huragany i pożary	RDLP, prywatni właściciele lasów, powiaty	zadanie ciągłe	środki własne jednostki, WFOŚiGW
III.2.3.	Uporządkowanie ewidencji gruntów zalesionych	powiaty	2013-2014	środki własne jednostki, WFOŚiGW
III.2.4.	Przeznaczanie nowych terenów pod zalesienia i ograniczanie wylesień poprzez odpowiednie zapisy w planach zagospodarowania przestrzennego	miasta, gminy, MBPR	zadanie ciągłe	środki własne jednostki
III.3.	Cel średniookresowy - Ochrona lasów, ze szczególnym uwzględnieniem różnorodności biologicznej			
Kierunek działań - Rozwój różnorodności biologicznej w lasach na różnych poziomach jej funkcjonowania				
III.3.1.	Ochrona i utrzymanie cennych, naturalnych siedlisk bagiennych i podmokłych	RDLP, KPN, RDOŚ	zadanie ciągłe	środki własne jednostki, Life+, WFOŚiGW, NFOŚiGW

III.2.	Zwiększenie różnorodności genetycznej i gatunkowej biocenozy leśnych (selekcja, szkółkarstwo, odnowienia naturalne, przebudowa drzewostanów i in.)	RDLP	zadanie ciągłe	środki własne jednostki
<i>Kierunek działań - Ochrona lasów przed nadmierną presją turystów na terenach cennych przyrodniczo</i>				
III.3.	Budowa lub modernizacja małej infrastruktury służącej zabezpieczeniu obszarów cennych przyrodniczo przed nadmierną presją turystów	RDLP, KPN, MZPN	zadanie ciągłe	środki własne jednostki
PRIORYTET IV – poprawa stanu bezpieczeństwa ekologicznego powiatu				
Cel średniookresowy - Transport substancji niebezpiecznych				
IV.1.	<i>Kierunek działań - Ograniczenie ryzyka wystąpienia zagrożeń związanych z transportem materiałów niebezpiecznych</i>			
IV.1.1.	Wyznaczenie i budowa przy głównych drogach w pobliżu dużych miast parkingów dla pojazdów przewożących materiały niebezpieczne	miasta, zarządcy dróg, podmioty gospodarcze	2013-2014	środki własne jednostki
IV.1.2.	Kontrolę pojazdów przewożących materiały niebezpieczne	ITTD	zadanie ciągłe	środki własne jednostki
IV.1.3.	Aktualizacja wykazu tras drogowych i kolejowych po których przewożone są towary niebezpieczne	KW PSP	zadanie ciągłe	środki własne jednostki
IV.1.4.	Ograniczenie budownictwa obiektów użyteczności publicznej i zbiorowego zamieszkania wzdłuż szlaków, którymi prowadzony jest transport materiałów niebezpiecznych poprzez odpowiednie zapisy w mpzp	miasta, gminy, Województwo Mazowieckie	zadanie ciągłe	środki własne jednostki
IV.1.5.	Sukcesywna modernizacja środków transportu przewożących materiały niebezpieczne	podmioty gospodarcze	zadanie ciągłe	środki własne jednostki
IV.1.6.	Ewidencjonowanie ilości przewożonych materiałów niebezpiecznych	Wojewoda, podmioty gospodarcze	zadanie ciągłe	środki własne jednostki
IV.2.	Cel średniookresowy - Przeciwdziałanie poważnym awariom			
<i>Kierunek działań - Wzmocnienie instytucjonalne służb inspekcji ochrony środowiska, inspekcji sanitarnej i straży pożarnej</i>				
IV.2.1.	Poprawa technicznego wyposażenia służb inspekcji ochrony środowiska, inspekcji sanitarnej	GIOŚ, WIOŚ	zadanie ciągłe	środki własne jednostki, NFOŚiGW, WFOŚiGW, RPOWM
IV.2.2.	Doposażenie straży pożarnej w sprzęt ratowniczy chemiczno-ekologicznego	KW PSP	zadanie ciągłe	środki własne jednostki, NFOŚiGW, WFOŚiGW, RPOWM
IV.2.3.	Wzmocnienie etatowe służb inspekcji ochrony środowiska	GIOŚ, WIOŚ	zadanie ciągłe	środki własne jednostki

Kierunek działań - Prowadzenie baz danych dotyczących zakładów, które mogą być potencjalnymi sprawcami powypadkowych awarii				
IV.2.4.	Aktualizacja i udostępnianie bazy danych o zakładach przemysłowych mogących potencjalnie powodować istotne zagrożenie dla środowiska	GIOS, KW PSP	zadanie ciągłe	środki własne jednostki
IV.2.5.	Aktualizacja i udostępnianie danych o grupach ZZR lub ZDR, których lokalizacja w niedużej odległości od siebie może zwiększyć prawdopodobieństwo wystąpienia awarii przemysłowych lub pogłębić ich skutki	KW PSP	zadanie ciągłe	środki własne jednostki
Kierunek działań - Ograniczenie ryzyka wystąpienia zagrożeń przez zakłady, które mogą być potencjalnymi sprawcami powypadkowych awarii				
IV.2.6.	Zintensyfikowanie monitoringu i kontroli potencjalnych sprawców powadnych awarii pod kątem spełniania przez nich wymogów bezpieczeństwa i prewencji	WIOŚ, KW PSP	zadanie ciągłe	środki własne jednostki
IV.2.7.	Modernizacja zakładów w celu eliminacji potencjalnych zagrożeń wystąpienia awarii	podmioty gospodarcze	zadanie ciągłe	środki własne jednostki
IV.2.8.	Zakaz lokalizacji zakładów stwarzających zagrożenie życia lub zdrowia ludzi w granicach miast i w obrębie zwartej zabudowy wsi poprzez odpowiednie zapisy w mpzp	miasta, gminy, Województwo Mazowieckie	zadanie ciągłe	środki własne jednostki
IV.2.9.	Zakaz lokalizacji inwestycji mogących znacząco oddziaływać na środowisko na terenach szczególnie narażonych na niebezpieczeństwo powodzi poprzez odpowiednie zapisy w mpzp	miasta, gminy, Województwo Mazowieckie	zadanie ciągłe	środki własne jednostki
IV.3.	Cel średniookresowy - Ochrona przed powodzią i suszą			
Kierunek działań - Przygotowywanie oraz aktualizacja dokumentów planistycznych i map w zakresie bezpieczeństwa przeciwpowodziowego				
IV.3.1.	Przygotowanie wstępnej oceny ryzyka powodziowego	Projekt ISOK - konsorcjum IMGW, KZGW, GUGiK, RCB, IL	do 22 grudnia 2011 roku	POIG
IV.3.2.	Przygotowanie mapy zagrożenia powodziowego	Projekt ISOK - konsorcjum IMGW, KZGW, GUGiK, RCB, IL	do 22 grudnia 2013 roku	POIG
IV.3.3.	Przygotowanie mapy ryzyka powodziowego	Projekt ISOK - konsorcjum IMGW, KZGW, GUGiK, RCB, IL	do 22 grudnia 2013 roku	POIG
IV.3.4.	Przygotowanie planu zarządzania ryzykiem powodziowym	KZGW, RZGW	do 22 grudnia 2015 roku	NFOŚiGW, POPT

IV.3.6.	Wyznaczenie i wprowadzanie do planów zagospodarowania przestrzennego, decyzji o warunkach zabudowy i innych dokumentów planistycznych granic obszarów zagrożenia powodzią oraz ustalen planów zarządzania ryzykiem powodziowym	MBPR, miasta, gminy, w uzgodnieniu z RZGW	zadanie ciągłe	środki własne jednostki
IV.3.7.	Doskonalenie procedur kierowania akcją na wypadek wystąpienia powodzi	Wojewoda	2013	środki własne jednostki, WFOŚiGW, POiŚ
Kierunek działań - Przygotowanie i modernizacja technicznego zaplecza w zakresie ochrony przed powodzią i suszą				
IV.3.8.	Poprawa stanu istniejącej infrastruktury przeciwpowodziowej	WZMiUW, powiaty, miasta, gminy	zadanie ciągłe	środki własne jednostki
IV.3.9.	Realizacja nowych inwestycji w zakresie infrastruktury przeciwpowodziowej w tym utworzenie polderów na terenie województwa mazowieckiego	Wojewoda, WZMiUW, powiaty, miasta, gminy	zadanie ciągłe	środki własne jednostki
IV.3.10.	Budowa i modernizacja infrastruktury pozwalającej na zwiększenie retencji wody w sposób techniczny i nietechniczny	WZMiUW, powiaty, miasta, gminy	zadanie ciągłe	środki własne jednostki, POiŚ, PROWWM, WFOŚiGW
IV.3.11.	Doskonalenie systemu wczesnego ostrzegania przed zjawiskami hydrologicznymi oraz meteorologicznymi	Wojewoda, powiaty miasta, gminy	2013-2014	środki własne jednostki, WFOŚiGW, POiŚ
IV.4.	Cel średniookresowy - Ochrona przed osuwiskami			
Kierunek działań - Ochrona przed osuwiskami				
IV.4.1.	Kontynuacja systemu monitorowania terenów osuwiskowych	powiaty	zadanie ciągłe	środki własne jednostki, NFOŚiGW, POiŚ
IV.4.2.	Wprowadzanie w planach zagospodarowania przestrzennego w zapisach dotyczących rejonów osuwiskowych warunków wynikających z badań geologiczno-inżynierskich	powiaty	zadanie ciągłe	środki własne jednostki
IV.5.	Cel średniookresowy - Ochrona przeciwpowodziowa			
Kierunek działań - Kierunek działań - Ochrona przed pożarami				
IV.5.1.	Monitoring terenów szczególnie zagrożonych pożarami, w tym zakup sprzętu	KPN, RDLP	zadanie ciągłe	środki własne jednostki, WFOŚiGW, NFOŚiGW, RPWM
IV.5.2.	Propagowanie zasad przeciwdziałania zagrożeniom pożarowym w lasach	KWPSP, jednostki OSP, powiaty, miasta, gminy, organizacje pozarządowe, RDLP	zadanie ciągłe	środki własne jednostki, WFOŚiGW, LIFE+
IV.5.3.	Budowa i modernizacja dróg przeciwpowodziowych	RDLP, podmioty gospodarcze, osiedla mieszkaniowe	zadanie ciągłe	środki własne jednostki,

IV.5.4.	Modernizacja i wyposażenie jednostek straży pożarnych	powiaty, miasta, gminy, KW/PSP, podmioty gospodarcze	zadanie ciągłe	środki własne jednostki, WFOŚiGW, POiŚ
PRIORYTET IV – podnoszenie świadomości ekologicznej lokalnego społeczeństwa				
V.1.	Cel średniookresowy - Wzrost świadomości ekologicznej mieszkańców powiatu			
Kierunek działań - Kształowanie i promocja postaw prośrodowiskowych				
V.1.1.	Organizowanie kampanii informacyjno-edukacyjnych oraz akcji lokalnych służących ochronie środowiska	Województwo Mazowieckie, powiaty, miasta, gminy	2011-2014	środki własne jednostki, WFOŚiGW
V.1.2.	Prowadzenie działań związanych z edukacją przyrodniczo-leśną ze szczególnym uwzględnieniem zwiększenia świadomości społeczeństwa w zakresie potrzeb i właściwych metod ochrony przyrody	Województwo Mazowieckie, MZPK, miasta, gminy, RDOŚ, NGO, KPN, RDLP	zadanie ciągłe	środki własne jednostki, NFOŚiGW, WFOŚiGW, POiŚ, LIFE+
V.1.3.	Organizowanie kampanii i akcji edukacyjno-informacyjnych, dla wszystkich grup społecznych, dotyczącej zasad i podstaw prawidłowego funkcjonowania gospodarki odpadami.	Województwo Mazowieckie, powiaty, miasta, gminy, NGO	2013-2014	środki własne jednostki, WFOŚiGW
V.1.4.	Kształowanie właściwych zachowań społecznych poprzez propagowanie konieczności oszczędzania wody, energii cieplnej i elektrycznej oraz uświadamianie o szkodliwości spalania paliw niskiej jakości;	Województwo Mazowieckie, miasta, gminy, powiaty, NGO, placówki oświaty, uczelnie wyższe	zadanie ciągłe	środki własne jednostki, LIFE+
V.1.5.	Promocja rozwoju odnawialnych źródeł energii oraz technologii ograniczających zużycie energii	Gminy, miasta, powiaty, MAE, MJWPU, MODR, NFOŚiGW, WFOŚiGW, podmioty gospodarcze	zadanie ciągłe	środki własne jednostki, WFOŚiGW, POiŚ, LIFE+
Kierunek działań - Edukacja ekologiczna rolników				
V.1.15	Realizacja Planu Działan Samorządu Województwa Mazowieckiego na Rzecz Rozwoju Rolnictwa i Poprawy Jakości Artykułów Żywnościowych na Mazowszu w zakresie jakości i bezpieczeństwa żywności, technologii, produkcji, wytworzenia produktów tradycyjnych i rolnictwa ekologicznego	Województwo Mazowieckie, MODR, gminy	2013	środki własne jednostki

W poniższej tabeli nr 24 przedstawiono zadania inwestycyjne, planowane przez gminy powiatu wyszkowskiego w okresie programowania niniejszego Programu ochrony środowiska.

Tabela nr 24. Działania inwestycyjne gmin powiatu wyszkowskiego na lata 2013 – 2016 z perspektywą do 2020 roku

Lp.	Nazwa przedsięwzięcia	Koszty [zł]	Źródła finansowania (podać % udział)
Gmina Brańszczyk			
1.	Budowa przyłączy kanalizacji sanitarnej w miejscowości Trzcianka i Niemiry w ilości 90 szt.	661.250,0	NFOŚ i GW – 78,35%
2.	Budowa przyłączy kanalizacji sanitarnej w miejscowości Turzyn w ilości 66 szt.	350.200,0	NFOŚ i GW – 90%
3.	Budowa kanalizacji sanitarnej grawitacyjno – ciśnieniowej w miejscowości Knurowiec, Budykierz	4.800.000,0	UE – 75%
4.	Budowa kanalizacji sanitarnej grawitacyjno ciśnieniowej w miejscowości Białebloto – Kurza, Białebloto – Stara Wieś, Białebloto – Kobyła, Nowa Wieś	35.200.000,0	UE – 75%
5.	Budowa kanalizacji sanitarnej grawitacyjno ciśnieniowej w miejscowości Tuchlin, Nowe Budy, Stare Budy	5.000.000,0	UE – 75%
Gmina Długosiodło			
1.	Rozbudowa systemu zaopatrzenia w wodę oraz budowa przydomowych oczyszczalni ścieków na terenie gminy Długosiodło – budowa stacji uzdatniania wody o przepustowości 50 m ³ /h w m. Stare Bosewo, rozbudowa sieci wodociągowej o dł. 3740 mb oraz budowa przyłączy o dł. 879 mb	2.509.800,0	WFOŚ i GW – 15,10 %
2.	Zakup prasy taśmowej do oczyszczalni ścieków w Kornaciskach	69.000,0	Środki własne – 100%
3.	Zbiórka zużytego sprzętu elektronicznego i elektrycznego, baterii, opon samochodowych	bez dodatkowych kosztów	-
4.	Usuwanie i utylizacja materiałów zawierających azbest (eternit) z terenu Gminy Długosiodło	52.700,0	WFOŚ i GW – 100%
Gmina Rzańnik			
1.	Budowa Stacji Uzdatniania Wody w Rzańniku	1.837.420,0	PROW – 62%
2.	Budowa przydomowych oczyszczalni ścieków 71 szt.	1.128.000,0	40% WFOŚ i GW
3.	Budowa kanalizacji sanitarnej w części południowej Gminy Rzańnik	brak danych	-
Gmina Somianka			
1.	Budowa kanalizacji grawitacyjno – ciśnieniowej w miejscowościach Somianka – Somianka Parcele – Stare Płudy-Suwin	brak danych	-
Gmina Wyszków			
1.	Budowa sieci wodociągowej z przyłączami i kanalizacji sanitarnej z przykanalikami – teren scalenia przy ul. Gen. Wł. Sikorskiego w Wyszkanie: kanalizacja sanitarna grawitacyjna – 1705,2 mb, kanalizacja sanitarna tłoczna – 450 mb, przyłącza kanalizacji sanitarnej – 323,6 mb (68 szt.), wodociąg – 1907,10 mb, przyłącze wodociągowe do działek – 566,10 mb (66 szt.)	870.000,00	Środki własne – 100%
2.	Budowa kanalizacji sanitarnej w Wyszkanie w ul. I AWP, Sosnowej wraz z przyległymi ulicami - etap I - wzdłuż pasa drogi powiatowej: kanalizacja sanitarna grawitacyjna – 1 015,60 mb	408.000,00	Środki własne – 100%
3.	Budowa sieci kanalizacji sanitarnej w Rybieniu Nowym – etap I: kanalizacja sanitarna grawitacyjna – 2802,87 mb, kanalizacja sanitarna tłoczna – 914,25 mb, przyłącza kanalizacji sanitarnej – 651,46 mb (114 szt.)	1.300.000,00	PROW 2007 – 2013 – 75%
4.	Przebudowa ulicy Pogodnej w Wyszkanie na odcinku od ul. Centralnej do ul. Baśniowej – etap I: nawierzchnia z mieszanek mineralno- bitumicznych asfaltowych – dł. 178,3 mb, kanalizacja deszczowa – dł. 139,7 mb	265.000,00	Środki własne – 100%

Lp.	Nazwa przedsięwzięcia	Koszty [zł]	Źródła finansowania (podać % udział)
Gmina Wyszków			
5.	Przebudowa drogi gminnej – ul. Stefana Okrzei w Wyszkowie na odcinku od drogi wojewódzkiej nr 618 do drogi krajowej nr 62: nawierzchnia z asfaltu wielorodzajowego– dł. 690,47 mb	1.750.000,00	Narodowego Programu Przebudowy Dróg Lokalnych Etap II – Dostępność – 50%
6.	Przebudowa ciągu pieszo – jezdny w Rybieniu Starym: ciąg pieszo – jezdny z kostki brukowej gr. 8 cm - dł. 122,86 mb	85.000,00	Środki własne – 100%
7.	Budowa ulicy Miłej w Wyszkowie wraz z budową kanalizacji deszczowej - etap I: ciąg pieszo – jezdny z kostki brukowej dł. 190 mb, kanalizacja deszczowa - dł. 137 mb	302.000,00	Środki własne – 100%
8.	Budowa kanalizacji sanitarnej w Wyszkowie w ul. I AWP, Sosnowej wraz z przyległymi ulicami – etap II – planowany okres realizacji 2014 – 2020	5.150.000,00	brak danych
9.	Budowa sieci kanalizacji sanitarnej w Rybieniu Nowym – etap II – planowany okres realizacji 2014 - 2020	1.300.000,00	brak danych
10.	Budowa ul. Szczęśliwej w Drogoszewie – planowany okres realizacji II - IV kwartał 2013	900.000,00	Środki własne – 100%
11.	Budowa ul. Chabrowej w Drogoszewie – planowany okres realizacji 2013 – 2014	1.125.000,00	Środki własne – 100%
12.	Budowa drogi Tumanek - Fidest dł. ok. 3800 mb – planowany okres realizacji 2013 – 2014	5.360.000,00	Środki własne – 100%
13.	Budowa ul. Przejazdowej w Skuszewie – od ul. Warszawskiej do ul. Zaolszynie	1.100.000,00	Środki własne – 100%
14.	Budowa drogi w Lucynowie (teren scalenia) – planowany okres realizacji 2016 – 2017	2.504.000,00	brak danych
15.	Przebudowa ul. 11 Listopada (od ul. Prostej do ul. Kościuszki) – planowany okres realizacji 2014	3.500.000,00	brak danych
16.	Droga projektowana w dzielnicy przemysłowej (koło Gazowni) – planowany okres realizacji 2013 – 2015	3.470.000,00	brak danych
17.	Droga projektowana w dzielnicy przemysłowej (koło huty) – planowany okres realizacji 2013	441.000,00	Środki własne – 100%
18.	Obwodnica etap III i IV – planowany okres realizacji 2013 - 2015	35.000.000,00	brak danych
19.	Budowa kanalizacji sanitarnej Leszczydół Nowiny- etap II a – planowany okres realizacji 2016	300.000,00	brak danych
20.	Budowa kanalizacji sanitarnej na Osiedlu Na Skarpie – planowany okres realizacji 2014	1.080.000,00	brak danych
21.	Budowa kanalizacji sanitarnej w Leszczycydole Pustkach, Leszczycydole Działkach i Leszczycydole Podwielątkach – planowany okres realizacji 2018	2.020.252,00	brak danych
22.	Budowa kanalizacji sanitarnej w Leszczycydole Starym, Leszczycydole Pustkach - Ochrona środowiska Gminy Wyszków – planowany okres realizacji 2017 – 2018	2.153.505,00	brak danych
23.	Budowa kanalizacji sanitarnej w Lucynowie, Lucynowie Dużym, Tumanku - Ochrona środowiska Gminy Wyszków – planowany okres realizacji 2014 – 2019	2.234.012,00	brak danych
24.	Budowa kanalizacji sanitarnej w miejscowościach Olszanka i Sitno - Ochrona środowiska Gminy Wyszków – planowany okres realizacji 2014 – 2016	840.823,00	brak danych
25.	Budowa ul. Powstańców (Rybienko Leśne) – planowany okres realizacji 2013	620.000,00	Środki własne – 100%
26.	Budowa ulicy Dobrej – planowany okres realizacji 2014	270.000,00	Środki własne – 100%
27.	Budowa ulicy Kasztanowej – planowany okres realizacji 2014 – 2017	1.050.000,00	Środki własne – 100%
28.	Budowa ulicy Komunalnej – planowany okres realizacji 2014 – 2019	422.750,00	Środki własne – 100%
29.	Budowa ulicy Orzechowej – planowany okres realizacji 2013 – 2014	50.000,00	Środki własne – 100%
30.	Budowa ulicy Polnej et. III – planowany okres realizacji 2013 – 2016	751.500,00	Środki własne – 100%

Lp.	Nazwa przedsięwzięcia	Koszty [zł]	Źródła finansowania (podać % udział)
Gmina Wyszków			
31.	Budowa ulicy Szpitalnej – planowany okres realizacji 2013 – 2014	221.044,00	Środki własne – 100%
32.	Budowa wodociągu na Osiedlu Nad Bugiem – planowany okres realizacji 2014 – 2017	222.000,00	brak danych
33.	Budowa wodociągu w Kamieńczyku – planowany okres realizacji 2014 – 2015	669.707,00	brak danych
34.	Modernizacja ul. Handlowej – planowany okres realizacji 2014 – 2015	4.199.750,00	brak danych
35.	Przebudowa ulic na osiedlu Zakręcie – planowany okres realizacji 2014 – 2016	690.000,00	Środki własne – 100%
Gmina Zabrodzie			
1.	Projektowanie i budowa sieci wodociągowej do miejscowości Młynarze o łącznej długości ok. 20 km. Zaopatrzenie w wodę ok. 100 gospodarstw domowych oraz ok. 300 działek letniskowych	1.500.000,00	brak danych

Źródło: dane Urzędów Gmin na dzień 31 grudnia 2012 r.

W poniższej tabeli nr 25 przedstawiono zadania inwestycyjne, planowane przez samorząd powiatowy w 2013 r.

Tabela nr 25. Działania inwestycyjne powiatu wyszkowskiego planowane w 2013 r.

Lp.	Opis przedsięwzięcia	Koszty [zł]	Źródła finansowania (podać % udział)
1.	<p>„Utworzenie Mazowieckiego Edukacyjnego Centrum Energii Odnawialnej oraz Termomodernizacja Budynków Użyteczności Publicznej Powiatu Wyszковского”</p> <p>Projekt realizowany jest w gminie Wyszków. W projekcie uwzględniono wytwarzania energii ze źródeł odnawialnych - kolektory słoneczne. Projekt ma charakter kompleksowy - obejmuje zastosowanie pięciu nw. rozwiązań:</p> <ul style="list-style-type: none"> – docieplenie ścian i stropów, – wymianę stolarki okiennej, – modernizację instalacji centralnego ogrzewania i ciepłej wody użytkowej, – modernizację systemu wentylacji, klimatyzacji, – modernizację i ekologizację źródeł ciepła (zmiana rodzaju paliwa na bardziej przyjazne dla środowiska). <p>Udział OZE w skali kosztów kwalifikowalnych projektu wynosi 12,51%. Procentowy pułap redukcji zanieczyszczeń, w okresie roku po realizacji projektu wyniesie ponad 40%. Zmniejszenie rocznego zapotrzebowania na energię w wyniku realizacji przedsięwzięcia termomodernizacyjnego o 49,3%.</p> <p>Przedmiotem projektu jest realizacja kompleksowego zadania inwestycyjnego mająca na celu utworzenie Mazowieckiego Edukacyjnego Centrum Energii Odnawialnej oraz termomodernizację pięciu budynków powiatowych: 2 budynków I Liceum Ogólnokształcącego w Wyszkanie, 2 budynków Centrum Kształcenia Praktycznego w Wyszkanie i 1 budynku stanowiącego współwłasność Starostwa Powiatowego w Wyszkanie i Gminy Wyszków. Realizacja projektu została podzielona na pięć zadań, przydzielonych odpowiednio do obiektów poddanych termomodernizacji.</p> <p style="text-align: center;">W roku 2013:</p> <p>Zadanie 1 - Budowa Mazowieckiego Edukacyjnego Centrum Energii Odnawialnej w pomieszczeniu dawnej kotłowni budynku</p>	3.368.757,58	<p>Środki Powiatu: 899 905,51 zł(26,72%)</p> <p>Środki RPO WM : 1 198 733,80(35,59%)</p> <p>Środki WFOŚiGW: 1 270 118,27(37,71%)</p>

<p>internatu Liceum Ogólnokształcącego w Wyszkowie:</p> <ul style="list-style-type: none"> a) przygotowanie i przystosowanie, w zakresie ogólnobudowlanym, budynku internatu do pełnienia funkcji Mazowieckiego Edukacyjnego Centrum Energii Odnawialnej; b) instalacja kolektorów słonecznych, c) instalacja baterii fotowoltaicznej, d) instalacja turbiny wiatrowej, e) instalacja pompy ciepła z pionowymi wymiennikami gruntowymi, f) instalacja wentylacji mechanicznej z odzyskiem ciepła, g) instalacja kompaktowego węzła cieplnego, zasilanego z sieci miejskiej, h) instalacja sterowania całym systemem (BMS), i) instalacja systemu przekazywania parametrów pracy wszystkich instalacji do współpracujących z Centrum pracowni szkolnych na terenie województwa mazowieckiego. <p>Zadanie 2 – Budynek internatu Liceum Ogólnokształcącego w Wyszkowie:</p> <ul style="list-style-type: none"> a) modernizacja instalacji wewnętrznych c. o., b) montaż nawiewników sterowanych automatycznie w istniejącej stolarnie okiennej, c) ocieplenie stropodachu nad ostatnią kondygnacją stropodach,, d) wymiana stolarki okiennej i drzwiowej budynku (energooszczędne okna o pow. 254,1 m² z zamontowanymi nawiewnikami, energooszczędne drzwi wejściowe) e) ocieplenie ścian zewnętrznych o pow. 1 832 m², f) instalacja kolektorów słonecznych – 20 szt. kolektorów próżniowych o pow. czynnej 1 876 m². 		
--	--	--

Źródło: dane Starostwa Powiatowego w Wyszkowie

4. REALIZACJA ZAŁOŻEŃ PROGRAMOWYCH

4.1. Mechanizmy prawno – administracyjne

Cele zawarte w *Programie* mogą być skutecznie realizowane dzięki odpowiednim instrumentom zarządzania środowiskiem. Jako najważniejsze z punktu widzenia realizacji polityki ekologicznej powiatu są:

- instrumenty prawno – administracyjne,
- instrumenty ekonomiczne,
- instrumenty społeczne,
- regulacje ogólnoprawne.

Instrumenty prawno – administracyjne to ustanowione przez pracodawcę (mocą aktów prawnych) ograniczenia działania lub sposoby postępowania, których celem jest regulacja korzystania ze środowiska i zapewnienie jego ochrony, mająca bezpośredni wpływ na zachowanie podmiotów gospodarczych. Działanie tych instrumentów poparte jest odpowiednimi sankcjami prawnymi. Do instrumentów prawno administracyjnych zaliczamy m.in.:

Zakazy i nakazy

Całkowite zakazy dotyczą m.in.:

- emisji związków niebezpiecznych dla środowiska i zdrowia człowieka (np. dioksyn),
- stosowania technologii niebezpiecznych dla środowiska.

Nakazy mogą dotyczyć np.:

- ograniczenia produkcji ze względu na nadmierną emisję zanieczyszczeń,
- zamknięcia zakładu ze względu na jego uciążliwość dla ludzi i środowiska,
- sporządzania oceny oddziaływania na środowisko.

Zakazy i nakazy są zazwyczaj stosowane łącznie z innymi instrumentami, często towarzyszą im określone standardy lub pozwolenia.

Standardy

Standardy mogą dotyczyć m.in.

- **jakości środowiska:** standardy jakości środowiska (normy imisji) to wymagania, które muszą być spełnione w określonym czasie przez środowisko lub jego główne elementy na określonym obszarze. Standardy te określają maksymalne, dopuszczalne stężenia

substancji zanieczyszczających w powietrzu, wodzie, glebie, a także dopuszczalne poziomy hałasu lub promieniowania,

- **wielkości emisji:** standardy (normy) emisyjne określają ile i jakie zanieczyszczenia można wprowadzić do środowiska z danego źródła. Ich celem jest ograniczenie ilości wydalanych zanieczyszczeń według ich rodzaju do poziomu umożliwiającego naturalną asymilację przez ekosystemy,
- **sposobu postępowania:** normy właściwego postępowania ustanawia się w stosunku do tych czynności, które są stosunkowo powszechne, a jednocześnie trudne do monitorowania i ciągłej kontroli. Mogą dotyczyć takich czynności jak:
 - przewóz substancji niebezpiecznych,
 - oszczędność energii,
 - zachowanie turystów na obszarach prawnie chronionych.

Pozwolenia administracyjne

Pozwolenia jako decyzje administracyjne indywidualizują wymagania w stosunku do konkretnego podmiotu. Wyróżnia się pozwolenia emisyjne i eksploatacyjno – reglamentacyjne.

Pozwolenia emisyjne dotyczą wprowadzania do środowiska substancji lub energii (np. wprowadzania ścieków do wód lub ziemi, wprowadzania gazów lub pyłów do powietrza, wytwarzania odpadów, emitowania hałasu, emitowania pól elektromagnetycznych, zintegrowanego oddziaływania na środowisko).

Pozwolenia eksploatacyjno – reglamentacyjne dotyczą użytkowania środowiska, np.:

- koncesje na wydobywanie kopalin ze złóż,
- pozwolenia na wycinanie drzew i krzewów,
- pozwolenia wodnoprawne w zakresie: wykonywania urządzeń wodnych, poboru wód podziemnych, rolniczego wykorzystania ścieków,
- decyzje ustalające warunki regulacji cieków wodnych, budowy wałów przeciwpowodziowych, robót melioracyjnych, odwodnień budowlanych oraz innych robót ziemnych,
- decyzje o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu.

Proekologiczne procedury administracyjne

Proekologiczne procedury administracyjne to określony sposób postępowania, który wymusza rozpoznanie i uwzględnienie problemów użytkowania i ochrony środowiska przy podejmowaniu działań wymagających decyzji administracyjnych. Ważne znaczenie w systemie zarządzania środowiskiem mają m.in.:

- procedura postępowania w sprawie oceny oddziaływania na środowisko skutków realizacji opracowywanych planów i programów,
- procedura postępowania w sprawie oceny oddziaływania na środowisko planowanych przedsięwzięć,
- procedura zapewnienia udziału społeczeństwa w postępowaniu administracyjnym dotyczącym korzystania ze środowiska,
- procedura dostępu społeczeństwa do informacji o środowisku.

Instrumenty ekonomiczne to, oprócz omówionych powyżej mechanizmów przymusu bezpośredniego, jedno z podstawowych narzędzi realizacji polityki ekologicznej. Pełnią rolę uzupełniającą bądź wzmacniającą działanie narzędzi prawnych i administracyjnych, jako zachęta natury ekonomicznej do przestrzegania ich wymagań. Do instrumentów ekonomicznych zaliczamy:

Instrumenty o charakterze danin publicznych

Są to podatki i opłaty. Można wyróżnić następujące główne rodzaje opłat ekologicznych:

- opłaty za korzystanie ze środowiska (opłata za wprowadzanie gazów lub pyłów do powietrza, opłata za pobór wód, opłata za wprowadzanie ścieków do wód lub do ziemi, opłata za składowanie odpadów),
- opłaty produktowe i depozytowe (opłata produktowa m. in.: z tytułu niewykonania obowiązku recyklingu odpadów opakowaniowych i użytkowych, z tytułu nieosiągnięcia wymaganego poziomu zbierania zużytych baterii przenośnych i zużytych akumulatorów przenośnych, nieodebrana opłata depozytowa z zakresu ustawy o bateriach i akumulatorach),
- środki niewykorzystane na publiczne kampanie edukacyjne w zakresie ustawy o bateriach i akumulatorach,
- opłaty za wycinanie drzew i krzewów, podatek gruntowy i leśny.

Instrumenty oparte na transakcjach rynkowych

Wśród instrumentów opartych na transakcjach rynkowych należy wyróżnić *zbywalne prawa do emisji zanieczyszczeń* – określane również jako pozwolenia, certyfikaty emisyjne, uprawnienia do emisji, kredyty redukcji emisji. Ich posiadacz może nie skorzystać z prawa wyemitowania określonej ilości zanieczyszczenia i odsprzedać to prawo innemu podmiotowi.

Administracyjne kary pieniężne (kary ekologiczne)

Kary ekologiczne wymierzane są m.in. za przekroczenie określonej w pozwoleniu:

- ilości lub rodzaju gazów i pyłów wprowadzanych do powietrza,
- ilości, stanu lub składu ścieków,

- ilości pobranej wody

a także za:

- wycinanie drzew i krzewów bez pozwolenia
- naruszenie warunków decyzji określającej rodzaj, miejsce oraz sposób magazynowania i składowania odpadów albo decyzji zatwierdzającej instrukcję eksploatacji składowiska odpadów,
- obowiązki sprawozdawcze (np. zbiorcze zestawienia o odpadach).

Instrumenty dobrowolnego stosowania

Są to nie mające mocy wiążącej wszelkiego rodzaju dobrowolne umowy, procedury i zalecenia ekologiczne, np. zalecenia w zakresie oszczędzania energii.

Instrumenty społecznego oddziaływania to narzędzia związane z kształtowaniem świadomości i wiedzy ekologicznej ludzi. Wyróżniamy instrumenty społecznego oddziaływania o charakterze formalnym i nieformalnym. Do formalnych należy m.in.: *edukacja ekologiczna* oraz *dostęp do informacji o środowisku*.

Wśród nieformalnych wyróżniamy m.in.:

- nieformalną edukację ekologiczną (m.in. edukację na podstawie informacji środków masowego przekazu, edukację kształtowaną podczas dyskusji w różnych gronach),
- działania informacyjne (m.in. ulotki, broszury, seminaria szkoleniowe, masowe akcje i kampanie np.: sprzątanie świata),
- instrumenty nacisku społecznego (m.in. petycje, zbieranie podpisów, manifestacje, demonstracje).

Niezwykle istotna z punktu widzenia realizacji celów środowiskowych jest również grupa instrumentów określana jako regulacje ogólnoprawne. Można je podzielić na dwie grupy:

1) Regulacje o charakterze ogólnym, które obejmują:

- zapisy ustrojowe konstytucyjne,
- odpowiedzialność cywilną,
- odpowiedzialność karną za przestępstwa,
- odpowiedzialność karną za wykroczenia,
- odpowiedzialność administracyjną,

2) Regulacje o charakterze problemowym, czyli akty prawne określające elementy systemu zarządzania środowiskiem, szczególnie ustanawiające zasady i warunki korzystania ze środowiska, sposób organizacji systemu, planowania obiegu informacji. W zależności

od obszaru działania można wyróżnić regulacje krajowe (ustawy, m.in. ustawa – Prawo ochrony środowiska, ustawa o odpadach, ustawa – Prawo wodne), regulacje unijne (dyrektywy, rozporządzenia), regulacje międzynarodowe (wszelkie umowy, które przyjmują różne nazwy: traktaty, konwencje, protokoły, porozumienia).

4.2. Mechanizmy finansowe

Sytuacja budżetowa wielu jednostek samorządu terytorialnego jest bardzo trudna. Większość z nich nie jest w stanie samodzielnie podołać finansowaniu inwestycji ekologicznych, dlatego też działania ich ograniczają się do utrzymania stanu istniejącego. Z powyższego wynika konieczność poszukiwania zewnętrznych źródeł środków na realizację inwestycji. Dla samorządu powiatowego potencjalne możliwości finansowania inwestycji i działań proekologicznych stwarzają:

- środki własne inwestorów,
- pożyczki, dotacje i dopłaty do oprocentowania preferencyjnych kredytów udzielane przez Narodowy i Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej,
- kredyty preferencyjne udzielane np. przez Bank Ochrony Środowiska, z dopłatami do oprocentowania lub ze środków donatorów, kredyty komercyjne,
- kredyty międzynarodowych instytucji finansowych (Europejski Bank Odbudowy i Rozwoju, Bank Światowy),
- obligacje komunalne,
- zagraniczna pomoc finansowa udzielana poprzez fundacje i programy pomocowe (np. fundusze Unii Europejskiej).

Realizacja zadań wymienionych w *Programie* wymaga koncentracji znacznych środków w krótkim czasie. Zakłada się stosowanie takich metod realizacji poszczególnych zadań *Programu*, które charakteryzują się uzyskaniem optymalnych efektów ekologicznych i ekonomicznych. Cel ten zostanie osiągnięty poprzez sporządzanie analiz finansowo – ekonomicznych oraz ekologicznych każdego z zadań. Taki tryb postępowania pozwoli na wybór optymalnych rozwiązań technicznych, organizacyjnych i finansowych. Zakłada się, że profesjonalne planowanie zadań ochrony środowiska, umożliwi osiągnięcie odpowiednich wskaźników finansowych i ekonomicznych, a co za tym idzie – dofinansowanie z dostępnych instrumentów finansowych Unii Europejskiej.

Priorytetem *Programu* jest pozyskanie jak największego ich udziału w realizacji poszczególnych działań.

Źródła krajowe:

- Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej,
- Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Warszawie,
- Bank Ochrony Środowiska S.A.,
- Bank Gospodarstwa Krajowego,
- Samorządowy Program Pożyczkowy,
- Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa.

Źródła zagraniczne:

- Regionalny Program Operacyjny Województwa Mazowieckiego 2007-2013,
- Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko 2007-2013,
- Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013,
- Zrównoważony rozwój sektora rybołówstwa i nadbrzeżnych obszarów rybackich 2007 – 2013,
- Instrument finansowy LIFE+ na lata 2007-2013,
- Norweski Mechanizm Finansowy i Mechanizm Finansowy Europejskiego Obszaru Gospodarczego,
- Program Małych Dotacji Funduszu Na Rzecz Globalnego Środowiska,
- Szwajcarsko-Polski Program Współpracy, czyli tzw. Fundusz Szwajcarski,
- Europejski Fundusz Efektywności Energetycznej,
- Fundusz Powierniczy JESSICA,
- ELENA – Inteligentna Energia – Program dla Europy,
- Program dla Europy Środkowej,
- Program PolSEFF.

Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej

Ze środków NFOŚ i GW o dofinansowanie mogą ubiegać się podmioty (jednostki samorządu terytorialnego, przedsiębiorstwa, instytucje i urzędy, szkoły wyższe i uczelnie, jednostki organizacyjne ochrony zdrowia, organizacje pozarządowe tj.: fundacje, stowarzyszenia, administracja państwowa oraz osoby fizyczne) oraz wojewódzkie fundusze ochrony środowiska i gospodarki wodnej w celu finansowania przedsięwzięć.

Fundusz udziela dofinansowania w formie: dotacji, pożyczek, pożyczek płatniczych, kredytów udzielanych ze środków NFOŚ i GW przez banki, dopłat do oprocentowania preferencyjnych kredytów i pożyczek, umorzenia. Środki finansowe z NFOŚ i GW rozdysponowywane są w ramach następujących dziedzin:

- ochrona powietrza,
- ochrona powierzchni ziemi,
- ochrona wód i gospodarka wodna,
- edukacja ekologiczna,
- ochrona przyrody i krajobrazu oraz leśnictwo,
- geologia i górnictwo,
- Państwowy Monitoring Środowiska,
- programy interdyscyplinarne,
- nadzwyczajne zagrożenia środowiska,
- ekspertyzy i prace badawcze.

Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Warszawie

WFOŚ i GW wspiera działania prośrodowiskowe w zasięgu regionu. Co roku określana jest lista zadań priorytetowych przewidzianych do dofinansowania, obejmuje ona następujące działania dziedzinowe:

- ochrona wód,
- gospodarka wodna,
- ochrona powietrza,
- likwidacja niskich emisji szczególnie na obszarach cennych przyrodniczo,
- ochrona ziemi,
- ochrona przyrody,
- edukacja ekologiczna,
- przeciwdziałanie zagrożeniom środowiska,
- monitoring środowiska.

Pomoc finansową ze środków WFOŚ i GW można uzyskać poprzez: oprocentowane pożyczki, dotacje oraz nagrody na działalność na rzecz ochrony środowiska i gospodarki wodnej. Dofinansowanie w formie pożyczki udzielonej ze środków WFOŚ i GW na realizację przedsięwzięcia o charakterze modernizacyjnym, inwestycyjnym oraz polegającym na zakupie środków trwałych i wyposażenia wynosi do 80% kosztów całkowitych zadania. W przypadku jednostek gminnych i gmin oraz jednostek powiatowych i powiatów oprocentowanie pożyczek nie może być mniejsze niż 2%, a dla pozostałych beneficjentów 3,5%.

WFOŚ i GW udziela także dotacji w wysokości 100% kosztów kwalifikowanych proekologicznych zadań nieinwestycyjnych z zakresu: edukacji ekologicznej, ochrony przyrody, opracowania opinii, ocen oraz badań naukowych, monitoringu środowiska i tworzenia systemów

kontrolno – pomiarowych, likwidacji skutków oraz zapobiegania poważnym awariom, zadrzewień i zalesień oraz 50% kosztów całkowitych zadań inwestycyjnych i modernizacyjnych.

Bank Ochrony Środowiska S.A.

BOŚ udziela kredytów m.in. na zakup lub montaż urządzeń służących ochronie środowiska, przedsięwzięcia z zakresu termomodernizacji. Kredyty udzielane są również we współpracy z wojewódzkimi funduszami ochrony środowiska i gospodarki wodnej. Beneficjentami mogą być właściciele lub zarządcy budynków, jednostki samorządu terytorialnego, przedsiębiorcy.

Bank Gospodarstwa Krajowego

BGK udziela kredytów przeznaczonych na częściowe sfinansowanie przygotowanych przez gminy i ich związki projektów inwestycji komunalnych przewidzianych do współfinansowania z funduszy Unii Europejskiej. Przewiduje też premie termomodernizacyjne za przedsięwzięcia, w wyniku których następuje zmniejszenie rocznego zapotrzebowania na energię dostarczaną do budynków.

Samorządowy Program Pożyczkowy

SPP jest adresowany do gmin i powiatów, które chcą realizować inwestycje infrastrukturalne na terenach wiejskich. Pożyczki udzielane są bez prowizji i dodatkowych opłat m.in. na zadania dotyczące zaopatrzenia wsi w wodę oraz budowę i remont dróg gminnych i powiatowych. Konkurs na udzielenie preferencyjnej pożyczki przeprowadzany jest przez Europejski Fundusz Rozwoju Wsi Polskiej.

Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa

AR i MR udziela dopłat do upraw roślin energetycznych oraz kredytów na realizację przedsięwzięć inwestycyjnych w rolnictwie, przetwórstwie rolno – spożywczym i usługach dla rolnictwa. Dopłaty są przeznaczone dla producentów rolniczych, którzy prowadzą plantację wierzby lub róży bezkolcowej, wykorzystywanych na cele energetyczne. O kredyt mogą ubiegać się osoby fizyczne posiadające pełną zdolność do czynności prawnych, z wyłączeniem emerytów i rencistów, osoby prawne, jednostki organizacyjne nie posiadające osobowości prawnej.

Regionalny Program Operacyjny Województwa Mazowieckiego 2007 – 2013

RPO WM przewiduje możliwość współfinansowania projektów, których celem jest poprawa stanu środowiska, poprzez realizację inwestycji w zakresie:

- wodociągów i kanalizacji,
- gospodarki odpadami,

- ochrony powietrza,
 - monitoringu środowiska oraz prognozowania,
 - wprowadzania przyjaznych środowisku technologii (w instytucjach publicznych)
- oraz projektów w zakresie zachowania i ochrony istniejących zasobów dziedzictwa naturalnego na terenach parków narodowych, obszarów Natura 2000 i leśnych kompleksów promocyjnych.

Beneficjentami mogą być jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia, jednostki organizacyjne samorządu terytorialnego posiadające osobowość prawną, administracja rządowa, parki narodowe i krajobrazowe, Lasy Państwowe, jednostki naukowe, instytucje kultury, osoby prawne i fizyczne będące organami prowadzącymi szkoły i placówki, jednostki sektora finansów publicznych posiadające osobowość prawną, partnerzy społeczni i gospodarczy, kościoły i związki wyznaniowe oraz osoby prawne kościołów i związków wyznaniowych, spółki wodne, przedsiębiorcy.

Wysokość udzielanego dofinansowania to przeważnie do 85% całkowitych kosztów kwalifikowalnych projektów.

Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko 2007 – 2013

POI i Ś przeznaczony jest głównie dla większych projektów, wykraczających znacznie poza obszar jednej gminy w przypadku gmin miejskich i miejsko – wiejskich. Stwarzają możliwość współfinansowania następujących obszarów:

- gospodarki wodno – ściekowej,
- gospodarki odpadami,
- ograniczenia negatywnego wpływu istniejącej działalności przemysłowej na środowisko, w tym dostosowania przedsiębiorstw do wymogów prawa wspólnotowego,
- wykorzystania odnawialnych źródeł energii.

W ramach POI i Ś mogą być realizowane również działania na rzecz ochrony przyrody, prowadzące do ograniczenia degradacji środowiska naturalnego oraz strat zasobów różnorodności biologicznej zgodnie z *Krajową strategią ochrony i umiarkowanego użytkowania różnorodności biologicznej* wraz z programem działań do tej strategii oraz *Polityką Leśną Państwa*, w tym *Krajowym Programem Zwiększania Lesistości do roku 2020 z perspektywą do roku 2025*. Realizowane są także elementy działań przewidzianych w *Narodowej Strategii Edukacji Ekologicznej*.

Wysokość udzielanego dofinansowania to przeważnie do 85% całkowitych kosztów kwalifikowalnych projektów.

Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007 – 2013

W PROW w ramach priorytetów działań zdefiniowano cztery osie:

Oś 1: Poprawa konkurencyjności sektora rolniczego i leśnego

Oś 2: Poprawa środowiska naturalnego i obszarów wiejskich

Oś 3: Jakość życia na obszarach wiejskich i zróżnicowanie gospodarki wiejskiej

Oś 4: Leader

Oś 1. obejmuje m.in. scalanie gruntów, gdzie maksymalna wysokość pomocy wynosi 100% kosztów kwalifikowalnych, w tym: do 75% to środki UE oraz do 25% - budżet państwa, a także gospodarowanie rolniczymi zasobami wodnymi (poprawa jakości gleb poprzez regulację stosunków wodnych, zwiększenie retencji wodnej, poprawa ochrony użytków rolnych przed powodzią).

Oś 2. wprowadza instrumenty wsparcia oraz zachęty dla rolników, sprzyjające zachowaniu i poprawie stanu siedlisk przyrodniczych i ostoj gatunków. Celem osi są bezpośrednie działania, związane z odpowiednimi praktykami rolniczymi w tym:

- zrównoważony sposób gospodarowania,
- odpowiednie użytkowanie gleb i ochrona wód,
- kształtowanie struktury krajobrazu,
- przywracanie walorów lub utrzymanie stanu cennych siedlisk użytkowanych rolniczo.

W ramach tej osi realizowane są również działania związane z zalesianiem gruntów rolnych oraz innych niż rolne, a także odtwarzaniem potencjału produkcji leśnej zniszczonej przez katastrofy oraz wprowadzaniem instrumentów zapobiegawczych.

Ponadto, w ramach różnicowania gospodarki wiejskiej mogą być dofinansowane przedsięwzięcia w inwestycje związane z wytwarzaniem biogazu rolniczego lub energii elektrycznej z biogazu rolniczego. Ze względu na dość uniwersalny charakter działań, z instrumentów wsparcia będą korzystały zarówno silne i dobrze zorganizowane gospodarstwa, jak również mniejsze, funkcjonujące w sposób tradycyjny.

Celem działania **Osi 3.** jest poprawa podstawowych usług na obszarach wiejskich, obejmujących elementy infrastruktury technicznej, warunkujących rozwój społeczno – gospodarczy, co przyczynić się ma do poprawy warunków życia oraz prowadzenia działalności gospodarczej.

Poziom pomocy wynosi maksymalnie 75% kosztów kwalifikowalnych inwestycji. Wymagany krajowy wkład środków publicznych, w wysokości co najmniej 25% kosztów kwalifikowalnych projektu pochodzi ze środków własnych.

Leader czyli **Oś 4.** jest to podejście wielosektorowe, przekrojowe i partnerskie, umożliwiające aktywizację mieszkańców obszarów wiejskich poprzez budowanie kapitału społecznego na wsi, a także polepszenie zarządzania lokalnymi zasobami i ich waloryzację.

Zrównoważony rozwój sektora rybołówstwa i nadbrzeżnych obszarów rybackich 2007 – 2013

PO RYBY polega na popieraniu przyjaznych środowisku praktyk i technik w chowie i hodowli ryb, w celu zrekompensowania hodowcom stosowania metod produkcji wspomagających poprawę i ochronę stanu środowiska, zachowania różnorodności biologicznej oraz promocję ekologicznych praktyk produkcyjnych w sektorze chowu lub hodowli ryb. W ramach programu dofinansowane będą m.in. działania zmierzające do:

- poprawy stanu środowiska wodnego,
- rekultywacji wód śródlądowych,
- rozwoju i modernizacji obiektów akwakultury,
- budowy stałych lub ruchomych urządzeń umożliwiających wędrówkę ryb dwuśrodowiskowych,
- rekultywacji stawów (ale pomoc ograniczona będzie do przypadków, w których relacja kosztów do korzyści będzie uzasadniona z ekonomicznego punktu widzenia, a działania będą korzystne dla środowiska i retencji wód),
- ochrony i poprawy środowiska w ramach programu Natura 2000 (jeśli wiąże się to z działalnością połowową),
- wykorzystania tradycyjnych, przyjaznych środowisku praktyk i technik w akwakulturze.

Instrument finansowy LIFE+ na lata 2007-2013 (LIFE+)

W ramach LIFE+ dofinansowany są trzy komponenty tematyczne:

- przyroda i różnorodność biologiczna,
- polityka i zarządzanie w zakresie środowiska,
- informacja i komunikacja.

Do LIFE+ może przystąpić każdy podmiot znajdujący się na terytorium Wspólnoty Europejskiej w tym: podmioty publiczne, podmioty prywatne o charakterze komercyjnym oraz podmioty prywatne o charakterze niekomercyjnym (również organizacje pozarządowe). W Polsce za koordynację tego projektu odpowiada NFOŚ i GW.

Poziom dofinansowania uzależniony jest od rodzaju projektu i kształtuje się następująco: 50% kosztów kwalifikowanych to jest podstawowy maksymalny poziom dofinansowania oraz 75% kosztów kwalifikowanych – możliwy poziom dofinansowania w wyjątkowych, uzasadnionych

przypadkach dla komponentu „przyroda i różnorodność biologiczna”, którego celem jest ochrona gatunków i siedlisk priorytetowych w obrębie obszarów Natura 2000.

Norweski Mechanizm Finansowy i Mechanizm Finansowy Europejskiego Obszaru Gospodarczego

Norweski Mechanizm Finansowy działa w dziedzinie ochrona środowiska, w tym środowiska ludzkiego, poprzez dofinansowanie m.in. redukcji zanieczyszczeń i promowania odnawialnych źródeł energii, promowania zrównoważonego rozwoju poprzez lepsze wykorzystanie i zarządzanie zasobami, ochrony kulturowego dziedzictwa europejskiego, rozwoju zasobów ludzkich. Wysokość udzielanego dofinansowania to 60% całkowitych kosztów kwalifikowalnych zadania. Wyjątki stanowi przypadek gdy 15% lub więcej całkowitych kosztów kwalifikowalnych projektu będzie współfinansowane z budżetu państwa lub budżetu jednostek samorządu terytorialnego. Wtedy finansowe wsparcie dla reszty kosztów kwalifikowanych projektu może sięgać nawet do 85% kosztów kwalifikowalnych zadania.

Szwajcarsko – Polski Program Współpracy, tzw. Fundusz Szwajcarski

Fundusz Szwajcarski jest formą bezzwrotnej pomocy zagranicznej przyznanej przez Szwajcarię Polsce i dziewięciu innym państwom członkowskim Unii Europejskiej, które przystąpiły do niej 1.05.2004 r. Na mocy umów międzynarodowych ponad 1 mld franków szwajcarskich przyznanych zostało 10 nowym państwom członkowskim. Dla Polski Fundusz Szwajcarski przewiduje niemal połowę środków. W ramach Funduszu Szwajcarskiego wyróżniamy 4 obszary priorytetowe:

- Priorytet 1. Bezpieczeństwo, stabilność, wsparcie reform.
- Priorytet 2. Środowisko i infrastruktura.
- Priorytet 3. Sektor prywatny.
- Priorytet 4. Rozwój społeczny i zasobów ludzkich.

W ramach Priorytetu 2 „Środowisko i Infrastruktura” realizowane są następujące obszary tematyczne:

- I. Odbudowa, remont, przebudowa i rozbudowa podstawowej infrastruktury oraz poprawa stanu środowiska.
- II. Różnorodność biologiczna i ochrona ekosystemów oraz wsparcie transgranicznych inicjatyw środowiskowych.

Wysokość udzielanego dofinansowania to 60% całkowitych kosztów kwalifikowalnych projektu lub programu. Natomiast do 85% całkowitych kosztów kwalifikowalnych może uzyskać

projekt lub program w przypadku, kiedy otrzyma dodatkowe środki finansowe z budżetu jednostek administracji publicznej szczebla centralnego, regionalnego lub lokalnego. Do 90% całkowitych kosztów kwalifikowalnych otrzymają projekty realizowane przez organizacje pozarządowe, a do 100% całkowitych kosztów w przypadku projektów dotyczących budowy zdolności instytucjonalnych oraz pomocy technicznej.

Europejski Fundusz Efektywności Energetycznej

EFEE (z ang. *European Energy Efficiency Fund*) będzie pomagał krajom członkowskim w wypełnieniu celów pakietu klimatyczno – energetycznego. O jego powstaniu zdecydowały w grudniu 2010 r. Parlament Europejski i Rada UE. EFEE zapewni w szczególności instrumenty finansowe na publiczne projekty z zakresu efektywności energetycznej i odnawialnych źródeł energii, które będą realizowane na terenie Unii Europejskiej. Będzie to jeden z najważniejszych instrumentów dla rozwoju zrównoważonej energetyki, wspierający inwestycje w dwojaki sposób: albo bezpośrednio je finansując, albo wspierając je poprzez instytucje finansowe. Planuje się także zaangażować kapitał prywatny.

Fundusz Powierniczy JESSICA

JESSICA (z ang. *Joint European Support for Sustainable Investment in City Areas*) to inicjatywa, której celem jest rewitalizacja miast w aspekcie zarówno ekonomicznym, jak i społecznym. Ze względu na ogromne potrzeby w tym zakresie, Zarząd Województwa Mazowieckiego zdecydował o przeznaczeniu części funduszy dostępnych w ramach RPO WM na uruchomienie inicjatywy JESSICA. Dofinansowanie w ramach JESSICA będzie zwrotne. Ostatecznym beneficjentami wsparcia będą mogły być m.in. samorządy lub przedsiębiorcy, szkoły wyższe, kościoły, spółdzielnie mieszkaniowe, towarzystwa budownictwa społecznego, wspólnoty mieszkaniowe czy podmioty utworzone w ramach partnerstwa publiczno – prywatnego.

W ramach projektów rewitalizacji będą realizowane m.in. termomodernizacje budynków, montaż solarów czy wymiana oświetlenia miejskiego na bardziej energooszczędne. Menadżerem Funduszu Powierniczego JESSICA jest Europejski Bank Inwestycyjny.

ELENA – Inteligentna Energia – Program dla Europy

Instrument o nazwie ELENA (z ang. *European Local Energy Assistance*) finansuje pomoc techniczną na opracowanie i wdrożenie dużych programów inwestycyjnych. ELENA ma przyspieszyć mobilizację funduszy na duże inwestycje w efektywność energetyczną i odnawialne źródła energii na poziomie lokalnym. Cel ten realizowany jest poprzez udzielanie władzom lokalnym, regionalnym, bądź innym instytucjom publicznym niezbędnego wsparcia finansowego, a opcjonalnie także merytorycznego, w zakresie kompleksowego planowania

inwestycji. Pośrednio beneficjentem instrumentu mogą być również przedsiębiorstwa realizujące zadania jednostek publicznych na zasadzie koncesji lub w formule usług energetycznych. Priorytetem tego instrumentu są działania w obszarze szeroko pojętej efektywności energetycznej i odnawialnych źródeł energii, w tym także sektora transportu. Programy inwestycyjne mogą obejmować modernizację budynków publicznych, prywatnych, oświetlenia ulicznego, sygnalizacji świetlnej, sieci ciepłowniczej, wymianę floty transportowej oraz infrastruktury miejskiej.

Program dla Europy Środkowej

Głównym celem Programu dla Europy Środkowej jest wzmocnienie spójności terytorialnej, promowanie wewnętrznej integracji oraz poprawa konkurencyjności obszaru Europy Środkowej. W ramach Programu wyróżnione są 4 obszary priorytetowe:

Priorytet 1. Wspieranie innowacyjności na obszarze Europy Środkowej

Priorytet 2. Poprawa zewnętrznej i wewnętrznej dostępności obszaru Europy Środkowej

Priorytet 3. Odpowiedzialne korzystanie ze środowiska

Priorytet 4. Poprawa konkurencyjności oraz atrakcyjności miast i regionów.

Dofinansowanie kosztów kwalifikowalnych w ramach Programu dla Europy Środkowej to 85% całkowitej kwoty projektu.

Program PolSEFF

Europejski Bank Odbudowy i Rozwoju uruchomił Program PolSEFF (z ang. *Polish Sustainable Energy Financing Facility*), skierowany do małych i średnich przedsiębiorstw zainteresowanych inwestowaniem w nowe technologie obniżające wydatki na energię. Na ten cel przeznaczono 150 milionów euro, które będą dystrybuowane przez uczestniczące w programie lokalne banki i spółki leasingowe. Środki można uzyskać w formie kredytu lub leasingu w wysokości do 1 miliona euro.

Wśród projektów realizowanych w ramach Programu PolSEFF można wyróżnić cztery grupy inwestycji. Są to: przedsięwzięcia inwestycyjne pozwalające na osiągnięcie co najmniej 20% oszczędności oraz zwiększające efektywność wykorzystania energii w budynkach, m.in. inwestycje w odnawialne źródła energii lub urządzenia podnoszące efektywność jej wykorzystania, które umożliwiają zmniejszenie zużycia energii w budynkach komercyjnych i administracyjnych małych i średnich przedsiębiorstw o 30%. Ponadto w ramach projektu mogą być realizowane inwestycje w energię odnawialną, a także w wybrane technologie, np. inwestycje w przedsięwzięcia i urządzenia wybrane z listy technologii o wysokiej efektywności.

Możliwe jest również uzyskanie premii inwestycyjnej w wysokości 10% całkowitej kwoty inwestycji, dzięki prowadzonej przez Unię Europejską polityce zachęcania do redukcji emisji szkodliwych dla środowiska gazów cieplarnianych.

Program Operacyjny Innowacyjna Gospodarka

Rolą POIG jest wsparcie rozwoju innowacyjnych przedsiębiorstw oraz konkurencyjności polskiej gospodarki. W ramach programu dotowane będą projekty innowacyjne w skali kraju lub na poziomie międzynarodowym. Mają być one związane głównie z zastosowaniem nowych rozwiązań technologicznych, produktów, usług czy organizacji. POIG, ma ułatwić dostęp do finansowania innowacyjnych przedsięwzięć podejmowanych przez małe i średnie przedsiębiorstwa, ponadto ma zachęcić firmy do prowadzenia działalności badawczo – rozwojowej, transferu rozwiązań z sektora nauki do biznesu.

Program Operacyjny Pomocy Technicznej 2007 – 2013

POPT 2007 – 2013 jest jednym z elementów systemu realizacyjnego Narodowych Strategicznych Ram Odniesienia (NSRO) na lata 2007–2013, których celem strategicznym jest tworzenie warunków dla wzrostu konkurencyjności gospodarki opartej na wiedzy i przedsiębiorczości zapewniającej wzrost zatrudnienia oraz wzrost poziomu spójności społecznej, gospodarczej i przestrzennej. Pomoc techniczna może finansować działania z zakresu programowania, zarządzania, wdrażania, monitorowania, oceny (ewaluacji), informacji i promocji oraz audytu, certyfikacji i kontroli. POPT przyczynia się do poprawienia możliwości administracyjnych i stworzenia adekwatnych systemów informowania i monitorowania. Program opiera się na następujących priorytetach:

Priorytet 1: Wsparcie zasobów ludzkich

Priorytet 2: Wsparcie informatyczne realizacji NSRO

Priorytet 3: Wsparcie realizacji operacji funduszy strukturalnych

Priorytet 4: Komunikacja i promocja

4.3. Monitoring realizacji programu

Przebieg realizacji *Programu* musi być systematycznie kontrolowany (monitorowany). Starosta odpowiada za wdrożenie systemu przedstawionego w *Programie* i jest zobowiązany do opracowania oraz wdrożenia systemu monitoringu. Monitoring ten ma istotne znaczenie informacyjne. Monitorowanie realizacji programu umożliwi ocenę prawidłowości i efektywności działań oraz szybkie i elastyczne reagowanie na zmiany. Dotyczy to zarówno działań bieżących, jak i okresowo dokonywanych ocen i aktualizacji celów i priorytetów.

Kontrola przebiegu realizacji *Programu* oraz oceny realizacji *Programu* w aspekcie realizacji założonych celów opierać się będzie o:

- 1) monitoring wdrażania *Programu*, który polegał będzie na:
 - określeniu stopnia realizacji przyjętych celów oraz ocenie realizacji projektów inwestycyjnych w ochronie środowiska,
 - określeniu stopnia rozbieżności (%) pomiędzy przyjętymi celami i działaniami, a ich wykonaniem,
 - analizie przyczyn tych rozbieżności.
- 2) monitoring skutków realizacji *Programu*, w tym monitoring świadomości społecznej, który prowadzony będzie poprzez ocenę:
 - poprawy standardów jakości środowiska,
 - poprawy poziomu i jakości życia mieszkańców.

Analiza przyczyn rozbieżności powinna obejmować ocenę w zakresie:

- możliwości finansowych realizacji działań i poszczególnych zadań,
- możliwości technicznych wykonania zadań (m.in. zasoby ludzkie, wyposażenie techniczne),
- stopnia zaangażowania instytucji odpowiedzialnych za realizację działań,
- reakcji społeczeństwa na propozycje działań zawartych w *Programie*,
- aktualnych możliwości prawnych,
- aktualnych priorytetów, określonych w dokumentach rządowych i wojewódzkich.

Dla niniejszej aktualizacji *Programu* wskaźniki monitoringu przyjęto za wskaźnikami określonymi w „*Programie Ochrony Środowiska Województwa Mazowieckiego na lata 2007 – 2010 z uwzględnieniem perspektywy do 2014 r.*”, w którym określony został zestaw mierników z zaleceniem ich stosowania do monitorowania zmian stanu środowiska w skali województwa. W razie potrzeby ilość oraz rodzaj wskaźników można modyfikować – w zależności od dostępności danych. Na potrzeby monitorowania *Programu ochrony środowiska dla powiatu wyszkowskiego* przyjęto mierniki przedstawione w poniższej tabeli nr 26.

Tabela nr 26. Wskaźniki monitoringu dla Programu ochrony środowiska dla powiatu wyszkowskiego na lata 2013 – 2016 z perspektywą do 2020 roku

Lp.	Wskaźnik	Jednostka miary	Wartość wskaźnika na koniec 2012 r.	Źródło informacji o wskaźniku
<i>Mierniki ekologiczne</i>				
1.	długość sieci wodociągowej na terenie powiatu	km	714,03	gmina
2.	długość sieci kanalizacji sanitarnej na terenie powiatu	km	200,18	gmina
3.	długość sieci kanalizacji deszczowej na terenie powiatu	km	44,63	gmina
4.	zużycie wody z wodociągów w gospodarstwach domowych na 1 mieszkańca	m ³ / osobę/ rok	45,5	gmina
5.	ilość ścieków odprowadzanych do kanalizacji sanitarnej	tys. m ³ / rok	1.750,7	gmina
6.	liczba przyzagrodowych oczyszczalni ścieków	szt.	358	gmina
7.	powierzchnia terenów zdegradowanych	ha	0,0	WIOŚ, powiat, gmina
8.	masa zebranych, niesegregowanych odpadów komunalnych w przeliczeniu na 1 mieszkańca	kg/ osoba	142,47	gmina
9.	ogólna powierzchnia terenów leśnych	% powierzchni powiatu	32,4	nadleśnictwo, powiat, gmina
10.	powierzchnia terenów leśnych na 1 mieszkańca	ha/ osobę	0,40	nadleśnictwo, powiat, gmina
11.	liczba pomników przyrody	szt.	39	Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska, gmina
12.	liczba użytków ekologicznych	szt.	72	
13.	powierzchnia użytków ekologicznych	ha	84,67	
14.	powierzchnia innych form ochrony przyrody	ha	59.114,812	
15.	% powierzchni objęty prawną ochroną przyrody	%	67,4	
16.	liczba zdarzeń mających znamiona poważnej awarii	szt.	0	WIOS, gmina

5. WYTYCZNE DO SPORZĄDZANIA GMINNYCH PROGRAMÓW OCHRONY ŚRODOWISKA

Programy ochrony środowiska (wojewódzkie, powiatowe i gminne) są opracowaniami planistycznymi, których obowiązek sporządzania został wprowadzony w 2001 r. Służą realizacji polityki ekologicznej państwa, doprecyzowując jej założenia zgodnie z uwarunkowaniami lokalnymi poszczególnych obszarów. W konsekwencji prowadzi to do otrzymania spójnego programu działań na różnych szczeblach samorządu terytorialnego.

Programy te, podobnie jak *Politykę ekologiczną państwa*, sporządza się co 4 lata, z tym, że przewidziane w niej działania obejmują w perspektywie kolejne 4 lata. Z uwagi na ustawowe terminy wykonania programów obowiązuje zasada, zgodnie z którą programy wyższego rzędu zawierają wskazówki i wytyczne dla programów niższego rzędu.

Zgodnie z *ustawą – Prawo ochrony środowiska*, na podstawie aktualnego stanu środowiska w gminnych programach ochrony środowiska należy uwzględnić:

- cele ekologiczne,
- priorytety ekologiczne,
- rodzaj i harmonogram działań proekologicznych,
- środki niezbędne do osiągnięcia celów, w tym mechanizmy prawno – ekonomiczne i środki finansowe.

W gminnym programie ochrony środowiska muszą być uwzględniane wszystkie wymagania obowiązujących przepisów prawnych (ustaw i przepisów wykonawczych), które będą obowiązywać na dzień sporządzania programu i będą dotyczyły zagadnień ochrony środowiska i racjonalnego wykorzystania zasobów naturalnych. Ponadto, gminne programy ochrony środowiska powinny być skoordynowane z:

- miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego,
- lokalnymi planami rozwoju infrastruktury (jeśli są): mieszkalnictwa, transportu, zaopatrzenia w energię, rozwoju gospodarki wodno – ściekowej, itd,
- innymi dokumentami strategicznymi, sporządzonymi na poziomie gminy.

Cele i zadania ujęte w wymienionych dokumentach powinny być wykorzystywane przy sporządzaniu gminnych programów ochrony środowiska jako:

- podstawa wyjściowa do konkretyzacji zadań (np. do sporządzenia na szczeblu gminnym wykazu planowanej do budowy sieci wodociągowej, itd.),
- analogia do sformułowania lokalnych celów, planowanych do uzyskania,

- inspiracja do wprowadzenia podobnego zadania na szczeblu lokalnym, jeśli zadanie ujęte w wymienionych wyżej dokumentach jest sformułowane ogólnie bądź dotyczy wyższego szczebla.

Struktura gminnego programu ochrony środowiska powinna nawiązywać do struktury *Polityki Ekologicznej Państwa na lata 2009 – 2012 z perspektywą do roku 2016*. Gminne programy ochrony środowiska powinny bezwzględnie zawierać kierunki działań i przedsięwzięcia określone w aktach prawa miejscowego wyższego szczebla, obejmujących swoim zakresem obszar danej gminy, a także tzw. działania naprawcze, służące poprawie stanu środowiska na terenie gminy.

Niezwykle istotną kwestią przy sporządzaniu programów ochrony środowiska są konsultacje społeczne. Zagadnienie to reguluje ustawa *o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko*. Właściwie przeprowadzone konsultacje pozwolą na uzyskanie informacji, które mogą okazać się pomocne m.in. przy formułowaniu kierunków, a także działań ujętych w programach. Zaangażowanie mieszkańców przynosi jednak efekty pod warunkiem, że zostanie wcześniej zainicjowane. Dlatego też zwracamy uwagę na odpowiednie przygotowanie się do dialogu ze społeczeństwem na temat sporządzanego dokumentu.

Programy ochrony środowiska, opracowane na każdym szczeblu administracji mogą wymagać przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko.

6. WNIOSKI Z PRZEPROWADZONEJ STRATEGICZNEJ OCENY ODDZIAŁYWANIA NA ŚRODOWISKO

Zgodnie z zapisami art. 46 pkt 3 ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko wymagają m.in. projekty programów innych niż wymienione w pkt 1 i 2, których realizacja może spowodować znaczące oddziaływanie na obszar Natura 2000 jeżeli nie są one bezpośrednio związane z ochroną obszaru Natura 2000 lub nie wynikają z tej ochrony – takim dokumentem jest *Program ochrony środowiska dla powiatu wyszkowskiego na lata 2013 – 2016 z perspektywą do 2020 roku*. W ramach powyższej oceny sporządzono prognozę oddziaływania na środowisko, której zakres określa art. 51 cytowanej ustawy. Ponadto stopień szczegółowości informacji zawartych w prognozie określiły stosowne organy:

- Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Warszawie pismem z dnia 18.03.2013 r. znak WOOŚ-I.411.53.2013.DC,
- Państwowy Wojewódzki Inspektor Sanitarny w Warszawie pismem z dnia 27.03.2013 r. znak ZNS.9022.1.00026.2013.PK.

Ocenę oddziaływania na środowisko dla projektu *Programu ochrony środowiska dla powiatu wyszkowskiego* przeprowadzono według następującego schematu:

- określono zagadnienia wchodzące w skład oceny oddziaływania na środowisko,
- dokonano identyfikacji stanu elementów środowiska, potencjalnie wrażliwych na zmiany w wyniku realizacji założeń *Programu*,
- dokonano identyfikacji kierunków działań, które mogą wpłynąć na stan środowiska,
- sporządzono matrycę przedstawiającą obszary zależności w rozbiciu na poszczególne jego komponenty,
- dokonano analizy rozwiązań alternatywnych.

Na podstawie dokonanej oceny stanu środowiska w powiecie zdefiniowano główne problemy w zakresie ochrony środowiska. Następnie dokonano identyfikacji potencjalnych oddziaływań poszczególnych zadań. Na tym etapie posłużono się macierzą relacyjną elementów środowiska i zadań inwestycyjnych, przedstawiającą w skondensowanej postaci możliwe oddziaływanie na środowisko. Przeanalizowano skutki środowiskowe dla następujących elementów: *ludzie, przyroda, zwierzęta i rośliny, wody, powietrze atmosferyczne, powierzchnia ziemi, krajobraz, klimat oraz zabytki*.

Ustalono czy występuje jakiegokolwiek oddziaływanie bezpośrednie, pośrednie, wtórne, krótkoterminowe, długoterminowe, stałe czy chwilowe pomiędzy zadaniem a danym elementem środowiska. Określono czy oddziaływanie to może być negatywne (-), pozytywne (+) czy obojętne (0). W niektórych przypadkach oddziaływanie w zależności od aspektu jaki się rozważa może mieć jednocześnie negatywny lub pozytywny (-/+) wpływ na dany element środowiska. Ze względu na brak szczegółów co do sposobu realizacji poszczególnych zadań w prognozie zidentyfikowano tylko kierunki tych oddziaływań.

Podstawową trudnością w sporządzaniu prognozy jest ogólny charakter projektu Programu, co sprawia, że sformułowania prognozy zawarte w macierzy często mają charakter warunkowy i mogą być zmienne w zależności od warunków realizacji przedsięwzięcia. Na etapie niniejszej Prognozy nie istnieje możliwość przedstawienia szczegółowych informacji na temat charakteru oraz skali potencjalnych oddziaływań, a także wzajemnych interakcji pomiędzy elementami środowiska objętymi oddziaływaniami powstającymi w efekcie realizacji projektowanych przedsięwzięć.

Nie znając zakresu i lokalizacji koniecznych do wykonania w ramach konkretnych działań inwestycji, nie można dokonać konkretnej i szczegółowej oceny oddziaływania. Dlatego też należy zakładać, że wszelkie sformułowane wnioski odnośnie możliwości wystąpienia możliwego negatywnego oddziaływania, powinny być zweryfikowane na etapie wykonywania szczegółowych analiz np. na etapie przygotowywania dokumentacji niezbędnej do uzyskania decyzji środowiskowych dla poszczególnych działań inwestycyjnych.

Podstawową trudnością wynikającą z niedostatków wiedzy, jaką napotkano w trakcie opracowania niniejszego dokumentu jest brak danych dotyczących jakości wybranych elementów środowiska, np. wód podziemnych, gleb, klimatu akustycznego, powietrza atmosferycznego. Ponadto szczegółowych dokumentów określających zasady gospodarowania środowiskiem oraz ochrony na obszarach NATURA 2000 – w przypadku niektórych działań rodzi ryzyko wystąpienia konfliktów na tle ekologicznym.

Reasumując analizy zawarte w Prognozie należy stwierdzić, że w przypadku braku realizacji projektu Programu ochrony środowiska potencjalne zmiany stanu środowiska w szczególności będą dotyczyć:

- pogorszenia jakości wód powierzchniowych i podziemnych w związku ze zwiększonym wytwarzaniem ścieków,
- postępującej degradacji gleb i utraty ich dla rolnictwa,
- utraty różnorodności ekologicznej i cennych przyrodniczo terenów,

- degradacji walorów krajobrazu,
- pogorszenia jakości powietrza,
- zagrożenia spadkiem liczebności chronionych gatunków flory i fauny,
- pogorszenie jakości życia mieszkańców.

Zaznaczyć należy, że ze względu na brak wyczerpujących danych technicznych, dotyczących planowanych przedsięwzięć, szczegółowe określenie zakresu oraz intensywności wpływu ich realizacji i funkcjonowania na obszary chronione nie jest możliwe. Biorąc jednak pod uwagę:

- 1) lokalny charakter i ograniczoną skalę projektowanych przedsięwzięć (służyć będą wyłącznie lokalnym społecznościom),
- 2) proekologiczny i prospołeczny charakter,
- 3) ich planowaną lokalizację w obszarach o określonej antropopresji, tzn. w granicach krajobrazu wiejskiego, głównie w bliskim sąsiedztwie zabudowy mieszkaniowej,

można wnioskować, że ich realizacja:

- nie spowoduje opóźnień w osiągnięciu celów ochrony obszarów NATURA 2000 na terenie powiatu,
- nie spowoduje przerwania procesu osiągnięcia celów ochrony obszarów NATURA 2000 na terenie powiatu,
- nie spowoduje zaburzenia równowagi, rozmieszczenia i zagęszczenia kluczowych gatunków, stanowiących wskaźniki właściwego stanu ochrony obszarów NATURA 2000 na terenie powiatu,
- nie zmieni dynamiki stosunków (np. pomiędzy glebą a wodą albo pomiędzy roślinami a zwierzętami), które definiują strukturę i funkcje obszarów NATURA 2000 na terenie powiatu,
- nie zredukuje obszaru występowania kluczowych siedlisk,
- nie zredukuje liczebności populacji kluczowych gatunków,
- nie zmniejszy różnorodności obszarów NATURA 2000 na terenie powiatu,
- nie spowoduje fragmentacji obszarów NATURA 2000 na terenie powiatu,
- nie spowoduje utraty kluczowych cech przyrodniczych,
- nie spowoduje uszczuplenia zasobów przyrodniczych i krajobrazowych chronionych w ramach użytków ekologicznych.

Reasumując zawarte w *Prognozie* analizy określono następujące **przewidywane korzyści dla środowiska stanowiące efekt realizacji celów i zadań inwestycyjnych określonych w Programie ochrony środowiska dla powiatu wyszkowskiego na lata 2013 – 2016, z perspektywą do 2020 roku:**

- nastąpi zmniejszenie „niskiej” emisji gazów i szczególnie pyłu zawieszzonego oraz poprawa stanu jakości powietrza,
- nastąpi poprawa stanu technicznego dróg, a tym samym obniży się emisja hałasu komunikacyjnego oraz zanieczyszczeń o charakterze komunikacyjnym,
- nastąpi zwiększenie liczby mieszkańców objętych siecią kanalizacyjną oraz zwiększenie ilości oczyszczanych ścieków. Nastąpi polepszenie jakości wód powierzchniowych,
- nastąpi poprawa sprawności funkcjonowania sieci wodociągowych, co w konsekwencji przyczyni się do zmniejszenia strat wody na sieci,
- nastąpi poprawa jakości gleb poprzez m.in. zastosowanie rolnictwa ekologicznego,
- nastąpi wzrost powierzchni obszarów objętych ochroną, powstaną plany ochrony umożliwiające skuteczniejszą ochronę przyrody, zwiększy się świadomość ekologiczna społeczeństwa, zahamowana zostanie degradacja obszarów cennych przyrodniczo,
- wzrośnie odporność drzewostanu, zahamuje się niekorzystna antropopresję na najcenniejsze tereny,
- nastąpi wzrost świadomości ekologicznej społeczeństwa, samorządowców, wzrośnie aktywność mieszkańców w zakresie podejmowania działań służących ochronie środowiska, zmaleje bezrobocie, wzrośnie ilość przedsiębiorstw posiadających certyfikaty ekologiczne.

Należy również stwierdzić, że przeprowadzone w ramach opracowywania niniejszej *Prognozy* analizy wykazują, iż realizacja przedmiotowego *Programu*:

- 1) **nie będzie wpływała negatywnie na przedmioty ochrony obszarów Natura 2000, które zlokalizowane są na terenie powiatu wyszkowskiego, także na integralność tych obszarów, jak również na spójność i integralność całej sieci Natura 2000,**
- 2) **w zdecydowanej większości będzie pozytywnie oddziaływać na tę formę ochrony przyrody (głównie poprzez oddziaływanie pośrednie),**
- 3) **nie spowoduje negatywnego oddziaływania na zwierzęta,**
- 4) **spowoduje poprawę warunków wegetacji roślin i grzybów,**
- 5) **będzie wpływała pozytywnie na zwierzęta i rośliny, jak i formy ochrony przyrody a przez to na bioróżnorodność,**
- 6) **będzie mieć pozytywny wpływ na wody podziemne i powierzchniowe (zarówno w odniesieniu do kwestii jakościowej, jak i ilościowej ochrony zasobów),**

- 7) **będzie pozytywnie wpływała na stan powietrza oraz nie będzie powodowała zmian klimatu,**
- 8) **będzie mieć pozytywny wpływ na powierzchnię ziemi,**
- 9) **będzie mieć pozytywny wpływ na ludzi,**
- 10) **będzie mieć pozytywny wpływ na zabytki kultury.**

Zgodnie z art. 54 ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko projekt programu ochrony środowiska wraz z prognozą poddaje się opiniowaniu przez właściwe organy – w analizowanym przypadku Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Warszawie oraz Państwowy Wojewódzki Inspektor Sanitarny w Warszawie. W trakcie prowadzonego postępowania przytoczone organy wniosły uwagi do opiniowanych dokumentów:

- Państwowy Wojewódzki Inspektor Sanitarny w Warszawie pismem z dnia 05.06.2013 r. znak ZNS.9022.1.00049.2013.DB (SW 17715/2013),
- Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Warszawie pismem z dnia 25.06.2013 r. znak WOOS-I.410.318.2013.ARM.

Po naniesieniu stosownych poprawek Zarząd Powiatu ponownie wystąpił do organów z wnioskiem o zaopiniowanie projektów dokumentów. Organy zaopiniowały projekty dokumentów:

- Państwowy Wojewódzki Inspektor Sanitarny w Warszawie pismem z dnia 19.08.2013 r. znak ZNS.9022.1.00049.2013.DB (SW 27198/2013),
- Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Warszawie pismem z dnia 30.08.2013 r. znak WOOS-I.410.318.2013.ARM.

Ponadto projekt *Programu ochrony środowiska dla powiatu wyszkowskiego na lata 2013 – 2016 z perspektywą do 2020 roku* został pozytywnie zaopiniowany przez Zarząd Województwa Mazowieckiego Uchwałą nr 1113/263/13 z dnia 18 czerwca 2013 r.

Zgodnie z obowiązującymi przepisami Zarząd Powiatu Wyszkowskiego zapewnił również możliwość udziału społeczeństwa, zgodnie z przepisami działu III rozdział 1 i 3 cytowanej ustawy, w strategicznej ocenie oddziaływania na środowisko. Uwagi i wnioski do projektów *Programu ochrony środowiska dla powiatu wyszkowskiego na lata 2013 – 2016 z perspektywą do 2020 roku* oraz *Prognozy oddziaływania na środowisko* można było składać od 29 maja 2013 r. do 20 czerwca 2013 r. w formie:

- pisemnej na adres: Starostwo Powiatowe w Wyszkowie, Wydział Ochrony Środowiska i Rolnictwa, Aleja Róż 2, 07 – 200 Wyszków,
- ustnej do protokołu w Wydziale Ochrony Środowiska i Rolnictwa, Aleja Róż 1, pokój nr 4 w godzinach 8.00 – 16.00,
- za pośrednictwem środków komunikacji elektronicznej.

W trakcie powyższego okresu do projektów dokumentów nie wpłynęły żadne uwagi i wnioski ze strony lokalnej społeczności.

7. MATERIAŁY ŹRÓDŁOWE

- 1) Krajowa strategia ochrony i umiarkowanego użytkowania różnorodności biologicznej wraz z Programem Działań na lata 2007 – 2013, Ministerstwo Środowiska, Warszawa, 2003 r.;
- 2) Krajowego program zwiększania lesistości, aktualizacja, Ministerstwo Środowiska, Warszawa, 2003 r.;
- 3) Krajowy plan gospodarki odpadami 2014, Rada Ministrów (Uchwała Nr 217 z dnia 24 grudnia 2010 r., M.P. Nr 101, poz. 1183);
- 4) Monitoring Chemizmu Gleb Ornych Polski w latach 2005 – 2007, IOŚ, Warszawa, 2008 r.;
- 5) Plan Zagospodarowania przestrzennego województwa mazowieckiego i ocena planu zagospodarowania przestrzennego województwa mazowieckiego, Samorząd Województwa Mazowieckiego, Warszawa, 2006 r.;
- 6) Polityka Ekologiczna Państwa na lata 2009 – 2012 z perspektywą do 2016 roku, Minister Środowiska, Warszawa, 2008 r.;
- 7) Program małej retencji dla Województwa Mazowieckiego, Sejmik Województwa Mazowieckiego (Uchwała Nr 75/08 z dnia 21 kwietnia 2008 r.);
- 8) Program Możliwości Wykorzystania Odnawialnych Źródeł Energii dla Województwa Mazowieckiego, Sejmik Województwa Mazowieckiego (Uchwała Nr 208/06 z dnia 9 października 2006 r.);
- 9) Program Ochrony Powietrza dla Stref w Województwie Mazowieckim, w których został przekroczony poziom docelowy benzo(α)pirenu jako wskaźnika wielopierścieniowych węglowodorów aromatycznych w powietrzu, Sejmik Województwa Mazowieckiego (Uchwała Nr 223/09 z dnia 21 grudnia 2009 r.);
- 10) Program Ochrony Powietrza dla Strefy Mazowieckiej, w której został przekroczony poziom docelowy ozonu w powietrzu, Sejmik Województwa Mazowieckiego (Uchwała Nr 222/09 z dnia 21 grudnia 2009 r.);

- 11) Program ochrony środowiska przed hałasem dla terenów poza aglomeracjami położonych wzdłuż drogi krajowej nr 8 na terenie województwa mazowieckiego, Sejmik Województwa Mazowieckiego (Uchwała Nr 140/09 z dnia 7 września 2009 r.);
- 12) Program ochrony środowiska województwa mazowieckiego na lata 2011 – 2014 z uwzględnieniem perspektywy do 2018 r.;
- 13) Program zwiększania lesistości dla Województwa Mazowieckiego do roku 2020, Samorząd Województwa Mazowieckiego, Warszawa, 2007 (Uchwała Nr 18/07 z dnia 19 lutego 2007 r.);
- 14) Raport o występowaniu poważnych awarii w 2009 roku. Główny Inspektor Ochrony Środowiska, Warszawa, 2010 r.;
- 15) Roczna ocena jakości powietrza w województwie mazowieckim – raport za rok 2011, Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Warszawie, 2012 r.;
- 16) Monitoring rzek w 2008 r., Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Warszawie;
- 17) Monitoring rzek w 2009 r., Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Warszawie;
- 18) Monitoring jakości wód podziemnych w województwie mazowieckim w 2012 r., Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Warszawie ;
- 19) Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego do roku 2020 (aktualizacja), Samorząd Województwa Mazowieckiego, Warszawa, 2006 r.;
- 20) Strategia Rozwoju Kraju 2020, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa, 2012 r.;
- 21) Wojewódzki Plan Gospodarki Odpadami dla Mazowsza na lata 2012 – 2017 z uwzględnieniem lat 2018 – 2023, Sejmik Województwa Mazowieckiego (Uchwała Nr 211/12 z dnia 22 października 2012 r.);
- 22) Wytyczne sporządzania programów ochrony środowiska na szczeblu regionalnym i lokalnym. Ministerstwo Środowiska, Warszawa 2002 r.

Przewodnicząca Rady Powiatu
Justyna Garbarczyk